

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Johan Nordentoft

General
Hans Christoph
Hedemann
1848

JOHAN NORDENTOFT:

General
Hans Christoph Hedemann
1848

Udgivet af
Det krigsvidenskabelige Selskab

KØBENHAVN
i Kommission hos N. Olaf Møller
Heydes Bogtrykkeri
1944

Nærværende Afhandling fremkommer som Følge af et til mig rettet Ønske om Udgivelse af 24 i Hærens Arkiv værende hidtil utilgængelige Breve fra General H. C. G. F. Hedemann til hans Hustru, skrevet under Krigen 1848. En Trykning af Brevene i Rækkefølge, kun ledsaget af enkelte Tekstforklaringer, vilde imidlertid give et for ensidigt Billede af Generalen. De maa for at komme til deres fulde Ret ses indenfor den Ramme, hvor de hører hjemme, særlig i Forbindelse med de tjenstlige Forhold, hvori Generalen stilledes til de to Mennesker, Tscherning og Læssøe, der fik størst Indflydelse paa hans Livsløb i Hæren. Paa denne Maade medtages ganske vist en Del tidligere trykt Stof, men det bliver derved muligt at faa et klarere Indblik i hans menneskelige Egenskaber, Kaar og Virke under Krigen.

Enkelte Udtalelser af mere privat Natur kunde maaske udelades ved Udgivelsen, men det foretrækkes at medtage alt for at aabne bredest Vej til Forstaaelsen af Generalens Særpræg.

Slægten Hedemann nedstammer muligt fra Landsbyen Hede i Grevskabet Diepholtz. I 1600 Tallet adledes en Gren af Slægten, og nogle af dens Medlemmer kom til Danmark, hvor deres Efterkommere talte Mænd i Statens Tjeneste.

Hans Christoph Georg Frederik Hedemann fødtes 7. Juli 1792 i Flensborg som Søn af kar. Ritmester, senere Generalmajor, Kammerherre Johan Christoph Georg v. Hedemann og hans Hustru Baronesse Georgine Friederike Dehn. Han indtraadte paa Kadetakademiet og udnævntes ved Afgangen herfra 1809 til Sekondløjtnant og samme Aar til Premierløjtnant. 1811 sattes han til 1. Jydske Infanteriregiment, den senere 7. Bataillon, der da laa i København, og i hvilket han 1820 udnævntes til Kaptajn og 1836 til Major. 1842 blev han Oberstløjtnant og Kommandør for 10. Bataillon samme Sted. 26. August 1846 overtog han Kommandoen over 1. Jægerkorps, den senere 20. Bataillon, og blev Kommandant i Kastellet. 1. Januar 1847 udnævntes han til Oberst.

Hans Konduiteliste var særdeles god og viste den højeste Forfremmelsesbetegnelse blandt Brigadens 6 Bataillonskommandører. Om hans militærvidenskabelige Viden og Kunnen turde Brigaden dog ikke udtale sig. Men han var en dygtig Bataillonschef og hans Afdeling blandt Hærens bedste. Han havde et værdigt Ydre, et Ansigt „som Marmorbustens“,

et dannet og vindende Væsen, var omgængelig og elskværdig „og meget tavs, saa man ikke behøvede at frygte for, at han skulde kompromitere sig“. Dinesen siger, at han havde en „rolig og fjøelig Karakter“, Tscherning fremhæver hans Sindighed, Bestemthed, Raskhed og Karakterfasthed, og Knudsen hævder, at „de enkelte, der var komne i nøjere Berørelse med Obersten, kendte ham som en Mand, der nøje kendte og opfyldte sine Pligter“. Af hans egne efterfølgende Breve til Hustruen fremgaar, at han var jævn og ligetil med en ærlig og redelig Tankegang, Lune og Humor. Han yndede ikke ydre Glans, havde en tilbageholdende, fordringsløs Fremtræden og maaske lidt for stor Tiltro til sine Omgivelser. Han var ikke sprogkyndig, ej heller Pennens Mand, og Kontorarbejde var ham imod. Han var velmenende og omsorgsfuld for sine undergivne, en sparsommelig, men god og kærlig Familiefader.

Hedemann giftede sig 12. August 1820 med Charlotte Eleonora Christine Baagøe, født 11/4 1796 i Roskilde som Datter af Kapellan ved Roskilde Domkirke Peter Baagøe og Hustru Christine Rasmussen Schønberg. I Ægteskabet fødtes 8 Børn. Heraf døde en 1 Aar gl. Søn, Cai Adolph, 1828, og den ældste Datter, Louise Frederikke Christine, 1841, r. 20 Aar gl. De øvrige Børn var: Frederikke (*Fritze*) Johanne (1824—1917), gift 1850 med Amtsforvalter Johan Weilbach; Johan Christopher Georg (1825—1901); Margrethe (*Grethe*) Wilhelmine Sophie (1829—1918), gift 1851 med Kaptajnløjtnant Christian Frederich v. Hedemann; Caroline Adolphine Octavia (1830—1890), gift 1855 med Overkrigskommisær Christian Henry Hammer Arthur Africanus Knudsen; Christian Carl Frederik (1832—1916); Marius Sophus Frederik (1836—1903).

Inden Hedemanns Virke som General omtales, skal der siges et Par Ord om nogle af de Mennesker, der kom til at gribe ind i hans videre Livsløb.

Som kendt førte den i Slesvig og Holsten herskende Uro til aabent Oprør i 1848. Trods gentagne Advarsler fra Generalkommandoen i Hertugdømmerne om visse Kredses voksende Trang til Selvtægt havde Regeringen ikke grebet ind. Den maatte gaa af, og nu stod det, 22. Marts, nydannede Ministerium, hvori afskediget Artillerikaptajn Anton Frederik Tscherning havde overtaget Krigsministeriet, overfor den Kendsgerning at skulle slaa et Oprør ned med væbnet Magt.

Tscherning var da 53 Aar gammel. Han havde været Officer siden 1813, tjent under Krigsforhold, fulgt det danske Hjelpekorps til Frankrig og senere virket under Faderen, Oberst E. P. Tscherning, i Frederiksværk. Efter forskellige Rejser, delvis paa Embeds Vegne, til Frankrig og Grækenland blev han 1830 Skoleofficer ved den Kgl. Militære Højskole. Da han imidlertid ved skarpe Ord om Hærforholdene i en Række Smaaskrifter havde vakt Frederik den 6.s Uvilje, fritoges han tre Aar senere for denne Tjeneste og sendtes paa fem Aar i en „mild Landsforvisning“ for at lære forskellige europæiske Staters Hærvæsen at kende. Derefter traadte han uden for Nummer i to Aar og virkede i denne Tid i Frankrig. Hjemkommen herfra blev han Batterichef, men tog 1841 sin Afsked og gik over i civilt Virke. Han var saaledes op-

vokset under Enevælden, men blev stærkt grebet af Tidens nye Tanker og øvede ved brændende Tro paa dem stor Indflydelse paa Højskolens Elever under sin Lærergerning. Han tog modstræbende mod Udnævnelserne til Minister og overtog, efter eget Udsagn, kun Posten mod, at Kongen indgik paa i Krigssager at ophøre med „at betragte sig som Overhærfører, men være Konge overfor den ansvarlige Krigsminister, saaledes at denne maatte være berettiget til at træde tilbage, saafremt Kongen nægtede sin Indvilgelse til hans Forslag“²⁾). Men heri lagde Tscherning dog mere end godt var. Han var Frihedsmand og mente, at det nu var ham, der var Hærens Fører og paa dette Omraade Ejer af Enevoldskongens Magt.

Samme Dag Tscherning blev Minister, traf han den 38-aarige, afskedigede Kaptajn af Fodfolket Johannes Vilhelm Antonius Harbou, som ogsaa havde brugt en for løbsk Pen om danske Hærforhold og derfor i 1841 var blevet straffet med 6 Maaneders Fæstningsarrest. Aaret efter var han blevet afskediget og gaaet i fransk Tjeneste i Algier, hvor han havde udmærket sig i General Bugeaud's³⁾ Stab. Men, siger Tscherning, „kendende hans Brugbarhed og regnende paa, at han ved at have tjent ved den franske Armee i Afrika havde faaet ordnet sine Begreber om Troppers Behandling paa Krigsfod, tog jeg foreløbig Aftale om at ansætte ham som Adjutant“⁴⁾). Og den følgende Dag genindtraadte han i Hæren paa sin gamle Plads i Aldersfølgen, skønt dette stred mod Hærplanen af 1842.

Det blev nu Tschernings Opdrag at stille den Hær paa Benene, der skulde rive Ondet op med Rode. Hans Vilje var at samle et „Nørrejysk Armékorps“ af jysk-fynske og nogle sjællandske Afdelinger om Kolding og derefter at lade dette rykke mod Syd, medens de øvrige sjællandske Afdelinger skulde mødes ved Korsør, indgaa i et „Venstre Flankekorps“ og overføres til Als for derfra gennem Sundeved at gribe Tyren ved Hornene sammen med de fra Nord kommende Vaabenfæller.

Inden Tscherning udpegede en Chef for Nørrejysk Armékorps, tilkaldte han Kaptajn af Generalstaben Werner Hans Frederik Abrahamson Læssøe for at tale med ham om Hærstyrkens Sammensætning og udnævnte ham til Stabschef ved Armékorpsset. Paa dette Tidspunkt var Læssøe, der som Generalstabsofficer holdt Geledet noget paa Afstand, kun lidet kendt i Hæren. Han var 36 Aar gammel, havde i Aarene 1832—36 gennemgaaet den Kgl. Militære Højskole i en Tid, hvor Skolen lagde mere Vægt paa de matematisk-naturvidenskabelige Fag, særlig Geodæsi, end paa en egentlig militærvidenskabelig Uddannelse, som Officererne maatte søge paa egen Haand. Senere som Lærer ved Skolen og som Officer i Generalstaben stræbte han at skaffe disse vanrøgtede Fag den Plads, der rettelig tilkom dem. Men uden Held; han var ilde set paa højere Steder og blev 1842, ligesom i sin Tid Tscherning, nærmest i Unaade sendt paa en Udenlandsrejse i 1½ Aar. Paa denne overværede han nogle Troppeøvelser og fik lidt Indblik i Militær-administration, men ikke større Udbytte, da Krigskunsten overalt i Europa siden Napoleons Dage var gaaet tilbage. Hjemkommen fra Rejsen maatte han atter paa Opmaaling, aldrig til Troppe- eller Generalstabs-

øvelser. 1847 omtaler hans Chef, Generalmajor P. F. Steinmann, ham paa Konduitelisten som en dygtig og interesseret Topograf. Hans Forhold i Tjenesten sættes til „mg“, hvorimod Videnskabelig Dannelse og Forhold udenfor Tjenesten kun sættes til „g“. Det sidste paa Grund af hans Stilling til gængs Tro paa Bjærgtet. Om hans Egnethed til at tjene i en højere Stilling siges: Formenes ikke at ville fejle. Flere af hans Kammerater vurderedes højere end han, og hverken Ræder eller Dinesen⁵), hvis Mening om ham er skrevet forholdsvis kort efter disse Tildragelser, saa noget stort i ham. Harbou, hans jævnaldrende og Duskammerat, saa klart baade hans Fortrin og Brøst. Men Tscherning fandt i ham, sin tidligere Elev, en Ven og politisk Meningsfælle, hvis utvivlsomt udmærkede Evner vilde kunne gøre fortrinlig Fyldest i den nævnte Post. Og nogen bedre fandtes næppe heller.

Til Fører for Nørrejske Armékorps valgte Tscherning, efter at have vraget Generalerne, den da 55 Aar gamle Oberst Hedemann. Men da baade dette Valg og Maaden, hvorpaa det foregik, var usædvanlig og har medført mangt et Ordskifte, skal Ordet et Øjeblik gives til den Part i Sagen, der udtog ham til denne vigtige Post, idet dog maa mærkes, at Tscherning skrev de efterfølgende Linier⁶) 20 Vintre efter dette „højst mærkværdige Aar“:

„Jeg besluttede at kalde Kapt. Læssøe af Staben for at gøre ham til Stabschef og ved at betro Overbefalingen til en højere Officer vilde gaa ind herpaa, at gøre L. til den egentlige Leder ...

Den nærmeste var General Guldberg⁷), kommanderende i N. Jylland. Til ham blev det ogsaa overdraget at samle i al Hast saa mange Tropper som muligt paa Grænsen. Men hans Alder og heftige Karakter gjorde ham maaske mindre skikket til at fyldestgøre den Fordring til den Kommanderende, som jeg gjorde ved Læssøes Ansættelse: at give ham Midlet til at være den egentlige Leder. Den endelige Afgørelse blev udsat til efter Samraad med Læssøe

Den 23. blev jeg foreløbig enig med Læssøe, hvis Beskedenhed det kostede nogen Vanskelighed at overvinde. — Det erkendtes, at det var lettere at finde i Oberstklassen end i Generalklassen en Mand i Stand til at udfylde Posten som Hærbefalingsmand, saaledes som jeg ønskede. Hedemann og Schepelern⁸) blev bragt i Forslag. Den første holdt sig meget tilbage under den første Samtale, men sagde ikke afgjort Nej. Schepelern undskyldte sig og afslog, men da han hørte, at jeg havde haft Bud efter Kaptajn Holm⁹) af samme Korps og maaske agtede at foreslaa ham, sagde han, at naar hans Eftermand troede sig i Stand til at overtage den omtalte Post, saa følte han sig ogsaa i Stand hertil, og tilbød sin Tjeneste

Holm havde jeg ikke kaldet for at foreslaa ham til at tage nogen bestemt Kommando, men derimod for at ansætte ham ved Staben til Støtte for Læssøe, der savnede i sin Nærhed en dygtig Officer, vant til at færdes mellem Tropperne. Jeg kendte nemlig Holm som en dygtig Troppeofficer og som en af Naturen ualmindelig vel udstyret Mand. Jeg hørte ogsaa hans Mening om de forskellige Officerer, der kunde være Spørgsmaal om som Hærfører. Under den Forudsætning med Læs-

søes Stilling, hvorfra jeg gik ud, mente Holm, at Hedemann var det bedste Valg.

Oberst Bülow¹⁰⁾ kom en Dag senere og tilbød sig selv; han mente at være i Besiddelse af Egenskaber, der gjorde ham skikket til en saadan Post, havde læst og arbejdet en Del — han har siden vist, at hans Tilbud ikke havde været at foragte.

General Krogh¹¹⁾ havde til en vis Grad staaet nærmest; endnu kraftig og vel udstyret af Naturen, var han vel anset i Hæren, men alle hans Brødre var saa dybt inde i Oprøret, og det netop i Slesvig, at han selv maatte erkende, at hans Udnævnelse frembød mange Vanskeligheder.

Spørgsmaalet om Ansættelsen af en Hærfører forelaa jo ikke til Afgørelse den første Dag. Det var nok, at Læssøe modtog Ordre til at forberede alt til Stabens Sammensætning og Ordning

En dygtig Officer og god Ven, Jacob Ræder, kom til mig og gav mig forskellige nyttige Oplysninger om Officerernes Beskaffenhed. Saaledes fik jeg af ham at vide, at flere Officerer, deriblandt Oberst Rye, Kaufmann, Irminger, følte sig trykkede af deres slesvig-holstenske Forbindelser og var næppe skikkede til at føre Tropper mod Fjenden¹²⁾.

Efter Ræders eget Udsagn skal han have sagt, at man ikke kunde vente, at Hedemann vilde blive nogen stor General¹³⁾.

Efter saaledes at have talt med forskellige Officerer baade fra Kollegiet og udenfor dette, Venner og fjernere staaende, høje og lave, endog to af Hedemanns undergivne, tog Tscherning Hedemann til Chef for Armékorpsen, efter Sigende tilskyndet væsentlig af Oberst C. F. Hansen og Kaptajn C. C. G. Holm¹⁴⁾.

Da der ingen ledige Generalsnumre fandtes, fik Hedemann ved sin Udnævnelse 27. Marts kun Generalmajors Karakter. Hele Sagen ordnedes iøvrigt af Tscherning ganske uden om Kongen ved en almindelig Ordre fra Krigsministeriets Kommandokontor, hvilket vidner om baade Formløshed og manglende Taktfølelse overfor Regenten.

Hedemanns Overtagelse af Kommandoen udløste ingen bundne Længsler eller almindelige Glædesudbrud i Hæren, men samtidiges Ord tyder dog paa, at han modtoges med Velvilje og Tillid¹⁵⁾. At Tscherning har ment, at Hedemann havde saadanne Egenskaber, at hans Spring forbi ældre Officerer ikke vilde volde Misnøje eller skabe Gnidning, naar disse stilledes under hans Kommando, maa tros. Ellers havde han næppe givet General Krogh Kommandoen over Venstre Flankekorps. At Kroghs Udkommando, da det kom til Stykket, alligevel ikke blev til noget, er en anden Sag. Men Krogh var selv villig til at tjene under Hedemann. Ligesaa andre, ældre Kammerater. Generalmajor J. G. Wedell-Wedellsborg, der kommanderede 1. Kavalleribrigade, bad om at maatte deltage, og Generalmajor A. C. F. Moltke nærde senere Ønske om en Post i den kæmpende Hær. Selv fulgte Hedemann efter sin Udnævnelse, at han i det hele nød „nogen Agtelse“ blandt Tropperne¹⁶⁾.

25. Marts var Læssøe rede og fik følgende Fuldmagt¹⁷⁾:

„Kaptajn i Generalstaben v. Læssøe, der er ansat som Chef for Staben ved det Trophekorps, der vil blive sammentrasket i Eggen mellem Kolding og Skodborghus, bemyndiges herved til paa hans Rejse til

Korpsets Hovedkvarter at sætte de Troppeafdelinger i March, som han ifølge hans meddelte Instrux, nærmere maatte opgive.“

Den næste Dag forlod han København, fulgt af to Adjutanter, Kaptajn Lasson og Premierløjtnant O. Bülow, og to Guider. I denne Stab indgik en af de første Dage i April Digteren Hans Peter Holst, der blev brugt som Ekspeditionssekretær. 28. Marts naaede Læssøe til Kolding. Samme Dag kom ogsaa den kommanderende General over Nørrejylland og Fyn, Generalløjtnant Chr. Høegh-Guldberg, til denne By, hvor der oprettedes et „Armékorpsenes Forbindelsesbureau“ under Stabschefen ved Generalkommandoen, Major Aug. Baggesen¹⁸).

Til Guldberg skrev Tscherning under 27. Marts: „Med Hensyn til, hvad der kunde være at foretage i Anledning af den Slesvig-Holstenske Insurrection, da er Kaptajn v. Læssøe af Generalstaben bekendt med mine Anskuelser og staar han i saa Henseende til Troende. D’Hrr. Generaler og højere Chefer bedes derfor tage tilbørligt Hensyn til hans Ytringer og muligst konferere med ham ved alle Foretagender, der taaler slig en Opsættelse“¹⁹).

29. Marts skrev Læssøe fra Haderslev første Gang til Tscherning for at meddele, at de slesvigske Bønder var gode dansksindede Mænd, men Embedsmændene upaalidelige. Meget Arbejde hindrede ham dog i at uddybe disse Forhold.

30. Marts naaede Hedemann Kolding, ledsaget af Premierløjtnant Dreyer²⁰) af 1. Jægerkorps, der var blevet Personeladjutant hos Generalen. Den følgende Dag overtog han Kommandoen over Armékorpsset og flyttede Hovedkvarteret til Haderslev. Vedrørende Generalens tjenstlige Stilling skrev Tscherning under 31/3 følgende²¹) til ham:

„Forventende, at De nu er ankommen til Deres Post, sender jeg Dem min Hilsen og ønsker Dem god Lykke til Deres Foretagender. Af mit under D. D. til General Wedell-Wedellsborg skrevne Brev vil De erfare min Vilje og mine Ønsker, de videre Foretagender angaaende. Jeg skal endnu kun anbefale Dem, at De i enhver Henseende holder Dem fri for al fremmed, højere Indflydelse, hvorved jeg fornemmelig agter at betegne Dem Deres Stilling som i hver Henseende og til enhver Tid og overalt aldeles uafhængig af Hr. Generalløjtnant Høegh-Guldberg. De er *højst*kommanderende, og *kun**) De har Ansvaret; dog det vil De kunne bære, derfor borger mig Deres Sindighed og Bestemthed. Inden jeg slutter, tilføjer jeg endnu kun den Bøn til Dem, at De jo ikke gaar for rask frem, hvor saadant maatte ske paa Sikkerhedens Beskostning.

Jeg beder Dem, Hr. General, modtage Forsikringen om den mest udmærkede Højagtelse, hvormed jeg forbliver

*Deres meget hengivne
A. F. Tscherning,
Krigsminister.“*

Samme Dag skrev Ministerens Adjutant og Ven, Kaptajn J. V. Harbou, følgende Brev²²) til Læssøe:

*) Udhævet i Skrivelsen.

„Krigsministeren har befalet mig at bevidne Dig Modtagelsen af Din Rapport af 29. Marts Aften, og han takker Dig for samme. Han er glad ved at vide Dig ved Korpset; thi han stoler baade paa Din Energi og paa Din Betænksomhed. Han begriber fuldt vel, at Dine hidtil hafte mangfoldige Forretninger endnu ikke har tilladt Dig at tilsende ham fuldstændige Skrivelser; men han haaber derfor, at Du snart har Din Stab saaledes organiseret, at Du eller en af Dine Officerer altid vil kunne tilskrive ham og i konfidentielle Breve udtale Eder over alt, hvad Du maatte finde Omtale værd. Ministeren tilskriver i Aften General Hedemann, og han anbefaler ham deri fornemmeligen at holde sig fri for al fremmed, højere Indflydelse. Officiøjs Brevveksling mellem Dig og Oberstløjtnant v. Baggesen kan jo kun være gavnlig, men General-løjtnant v. Høegh-Guldberg kommanderer kun Norden for Kongeaaen, men *aldrig, hvor I end er**), over Eders Korps.

Saa gerne som jeg ogsaa tilskrev Dig lidt mere, saa maa jeg dog gøre Afkald derpaa og kun slutte med en venlig Hilsen til Dig, men dog ikke uden at gratulere Dig, som Folk her i Byen udtrykker deres Glæde over at vide Dig paa en Post, hvor kun en Mand af Dygtighed kan berolige den offentlige Interesse. Denne Glæde deler paa Grund af sit Kendskab til Dig Din Ven

Johannes Harbou.“

Ikke alene Ministerens Adjutant gav vejledende, tjenstlige Oplysninger til Stabschefen, men selv Ministeren sendte 1. April, oven i Købet da han maatte vide, at Hedemann havde taget Kommandoen, uden om Generalen Læssøe et Brev²³⁾, hvori bl. a. stod: „Il endelig ikke fremad. Stands ved Bov i det nogenlunde aabne Terrain, hvor Kavalleriet har Overhaand, og for at faa dette frem med i Linien. Lad Vestkysten beride af nogle Eskadroner og gør Rekognosceringer og Fourageringer fremad i det aabne Terrain, men stands med Deres Troppekorps i en god Stilling, saa snart De er traadt i Forbindelse med Flankekorpsset. De maa trænge til at drage lidt Aande. Hvad De fanger af Fremmede (Turnere etc.) sendes til Slaveriet i Nyborg, thi det er Fribyttere.“

4. April skød Flankekorpsset sine forreste Dele saa langt frem i Sundeved, at Forbindelse kunde naas med Nørrejske Korps, der samme Dag lagde Hovedkvarteret i Aabenraa. Til denne By havde Oprørerne 30. Marts sendt et mindre Kommando, der dog den følgende Dag hurtigt tråk sig tilbage for de danske Kræfter.

Fra Aabenraa skrev Hedemann 5. April følgende Brev²⁴⁾ til sin Hustru:

„Hertil ankom jeg i Gaar Formiddag med hele Korpset. I Dag har jeg allerede sat mig i Forbindelse med Oberst Schleppegrells²⁵⁾ Korps, som fra Als er overført til det Sundevedske, og nu skal det snart gaa løs paa Flensborg, jeg mangler kun endnu noget Artilleri.

Flensborg er temmelig stærk besat af Insurgenterne, dog er vi meget stærkere end de, og saa haaber jeg, de løber uden at forsvare sig, ligesom de gjorde her i Aabenraa.

*) Udhævet i Skrivelsen.

Jeg er ellers frisk og rask, min søde Lotte, men sove kan jeg ikke. Jeg har endnu ej sovet længere Tid end 1 højst 1½ Time ad Gangen, og da Tankerne især bestandig er i Bevægelse, saa trætter dette i Længden.

Nu vil det snart gaa løs. Jeg føler en bestandig Uro, ikke Frygt, men at Udførelsen ej skal blive efter de manges Ønske, der henvender deres Øjne paa mig. Jeg er ikke ledig et Minut paa Dagen og vækkes hvert Øjeblik om Natten.

Det glædede mig at se min Broder Fritz²⁰) her. Han har skrevet i Dag til Dig. Du har vel allerede besøgt Johan²¹) i Helsingør? Skriv mig hvorledes han har det dernede. Tak min søde Fritze for sit lange kære Brev; de andre kan nok ogsaa skrive et Par Ord. Det koster ingen Porto, men der maa skrives udenpaa Brevet, hvem Afsenderen er. *Jeg haaber, Du kan adressere det næste Brev til Flensborg.* Hils nu alle de kære, søde Børn fra mig; og Dig, min Lotte, tænker jeg bestandig paa, hvor ensomt Du dog egentlig maa have det ved at savne mig; dog gaar det bedre an for Dig, der dog har Børnene, men hvad skal jeg sige?

Naar den hele Sag blot ej varer for længe, saa kan det jo nemlig være ret godt for Dig at være bleven Generalinde. Hvorledes gaar det med Boligen? Har Du faaet den eller ej²²)?

Din Dig elskende

Hedemann."

I den af 26. Marts givne „Instruktion for den Øverstkommanderende ved det Korps, der skal sammendrages i Egnen om Kolding“, hed det blandt andet, at Venstre Flankekorps (Schlepppegrell) skulde indskibes i Korsør, naar det forlangtes af Hedemann, og at Korpset skulde gøre Landgang efter hans Ønske og Ordre. Men 29. Marts gav Krigsministeriet en hemmelig Ordre til Flankekorpset, indeholdende en fuldstændig Felttogsplan, der endte med Erobring af Rendsborg, og som i Virkeligheden gjorde Korpset selvstændigt. 6. April kom Harbou til Sønderborg med Ordre til baade Nørrejske Korps og Flankekorpset om at angribe Oprørerne og for at meddele Tschernings „Anskuelse om Maaden, hvorpaa De kan angribe de foran Flensborg staaende fjendtlige Korps med størst Haab om et heldigt Udfald“ — uden at Tscherning iøvrigt anede noget om, hvorledes de fjendtlige Kræfter stod. Desuden indeholdt Angrebsplanen bl. a. Krav om Landsætning af Tropper i Flensborg Fjord og ved Holnæs, Tanker, som særlig Læssøe ikke vilde dele, men som dog, om end i ændret Form, blev gennemført, efter at Harbou havde søgt Støtte hos Kongen, der samme Dag var kommet til Sønderborg.

6. April skrev Tscherning endvidere til Hedemann: „At De overtager Kommandoen, saalænge Korpsene opererer samlede, er allerede udtrykt tidligere og er en Selvfølge af Deres højere Stilling.“

De Vanskeligheder Harbou havde haft med at forene Tschernings Angrebsplan med Korpskommandoens Tanker om Valg af Maal og Midler gav rimeligvis Stødet til, at han samme Dag sendte Tscherning et længere Brev, i hvilket han fandt, at Ministerens Nærværelse vilde være formaalstjenlig, ja, under mere udviklede Forhold endog nødvendig, lige-

som han gav Tscherning det gode og kloge Raad, at Kommandanten paa Als, Kammerherre, Generalkrigskommissær H. C. Riegels²⁹⁾, der i sin Tid havde været Kaptajn i Hæren, burde underlægges General Hedemann.

Søndag den 9. April vandt Hedemann Kampen ved Bov, som han omtaler i følgende Brev, skrevet 11. April om Natten i Store Solt:

„Til denne Din Geburtsdag, min søde, gode Lotte, haaber jeg, at den kæreste Foræring vil være Dig Efterretningen om min fuldkomne Sejr over Insurgenterne ved Flensborg, som jeg formoder Du netop i Dag faar at læse en Beretning over i Berling[ske], skreven af Digteren Holst, som var til Stede under hele Fægtningen.

Kl. 8 i Forgaars Morges rykkede jeg, omtrent 12000 Mand stærk, fra Egnen ved Bommerlund mod Flensborg. Efter omtrent en Mils March begyndte Fægtningen, og ved Førstningen forsvarede han sig haardnakket, hvorved naturligt flere Døde og Saarede.

Den første, der blev dødelig saaret var Løjtn. Hegermann³⁰⁾.

En Kanonkugle gik saa tæt over min Fjer i Hatten, at min Hest sank i Knæerne, hvilket var meget fornuftigt gjort af den.

Kapitain Didrichsen³¹⁾ fik en Hest skudt under sig af en Kanonkugle uden selv at tage mindste Skade.

Det gik i det hele helt muntert til, og jeg var i det bedste Humør af Verden. Fjenden blev dog omsider ked af at faa Prygl og forlod en meget fast Stilling, først da jeg havde omgaaet ham. Han retirerede sig nu og fik dygtig Børst paa denne Retraite, paa hvilken han adspredte sig til 3 forskellige Sider saaledes, at jeg anser Krigen mod denne Fjende, der imidlertid beløb sig til 7 à 8000 Md., for endt. Dette bekræfter sig i dette Øjeblik, idet nemlig Ritmester Marcher³²⁾ paa en Recognoscering mod Slesvig i Nat alene har været inde i Byen og funden den aldeles forladt af Fjenden, der paa Vogne er flygtet til Rendsborg og der indelukket sig.

Ved Flensborg gjorde jeg 748 Fanger, der blev transporterede paa Krigsskibene og førte til Sønderborg. Vi mistede ikke en Mand paa denne Maade, men [af] døde og saarede har vi en Del, dog langt mindre end de fjendtlige³³⁾.

I Dag rykker vi nu ind i Slesvig, og derefter indtager Korpsen en Stilling Syd for Slesvig mellem Rendsborg og denne By, og da begynder formodentlig *Pennekrigen*, saa at jeg nu herefter næppe vil komme til at se andet end Flyveblade som hidtil.

At Du i Dag flytter ind i den nye Bolig er mig meget kært; nu har Du dog vel snart intet mere at ønske? Fra Slesvig, tænker jeg, hvor vi vist bliver noget, skal jeg gerne sende Dig nogle flere Penge; naar Turen blot vil vare noget længe, saa bliver den maaske indbringende. Der er tilstaaet mig i eet og alt 366 Rdl. om Maaneden. Men spare maa vi, søde Lotte, for om muligt at completere de solgte Papirer.

1. Jægercorps saa jeg da i Forgaars igen. Dette og 10. Batl., da jeg kom denne forbi, raabte Hurrah! I det hele nyder man nogen Agtelse; det eneste, der ofte derved generer mig, er de *korte* Lejlighedstaler, jeg bliver nødt til at holde.

Krigsministren kom igaar til Flensborg og ytrede sig meget tilfreds med mig. Kongen ventedes, men jeg kunde ikke godt blive tilbage, da Korpset marcherede herved.

Lev nu vel min gode, kære Lotte; hils og kys alle Børnene, især dem, der skriver til deres gl. Fader. Og skriv Du ogsaa snart og lad mig vide, hvad man i Kjøbhn. siger om os. Hils ogsaa Hr. Hagen mange Gange fra mig og gratuler ham til sin Geburtsdag.

Din Dig elskende

Hedemann.

Hils Jomfruen! Du har vel dygtig travlt i Haven? Tag Dig bare i Agt for Forkølelse. Lev vel!"

Den 9. April kom Tscherning til Sønderborg, og fra Flensborg sendte han under 11/4 Hedemann følgende Brev³⁴):

„Hr. General! Det er efter Hs. Kgl. Majestæts udtrykkelige Ordre saa vel som af egen indre Trang, at jeg tilskriver Dem disse Linier for at udtale den Tak, som De, Hr. General og Deres brave Armékorps i saa høj Grad har erhvervet af Konge og Fædreland. Deres Armékorps, samlet i største Hast, afsendt uden forudgangne Øvelser og med højst mangelfuld Forsyning, kunde ved den hos os manglende Krigserfaring have ladet et mindre godt Resultat befrygtes. Under slige vanskelige Forhold betroede jeg Dem, Hr. General, Overkommandoen over Hs. Majestæts mod Insurgenterne opererende Tropper, og De har fra Begyndelsen bestandigen vist Dem Deres Hverv voksen. Deres Raskhed og Karakterfasthed har tilfredsstillet ethvert Krav. Deres Belønning ligger i det af dem erhvervede heldige Udfald. Oberst Schleppegrell har ligeledes indlagt sig en særdeles Hæder. Samtlige ved Stabene ansatte Officerer er hver især Genstand for min Tak og fremtidige Opmærksomhed. Deres Stabschef, Kaptajn v. Læssøe, havde allerede forlængst givet mig den Forventning, der saa fuldeltigen er bleven realiseret. Første og anden Liniebataillon har fundet særdeles Anledning til at deltage i Kampen og har benyttet den dem forundte Lejlighed paa en Maade, der kan tjene til Mønster ved senere lignende Omstændigheder. Ved at udhæve disse tvende Batailloner Forhold tilføjer jeg gerne, at jeg tilfulde ved, hvor meget Kommandørernes og Officerernes Værd betinger Virkningen af Troppernes Mod, Troskab og Fædrelandssind; det var mig kært at se Dem navnlig udhæve Oberst v. Bülow's Overkommando af disse tvende Batailloner. Jeg imødeser, Hr. General, Deres nærmere Angivelse af de Officerer, Underofficerer og Menige, som særligen maatte fortjene Hs. Majestæts Opmærksomhed. De dræbte og saarede er specielt Genstand for alles Berømmelse og Beklagelse, de efterladte Enker og Børn for Regeringens Omsorg.

Hr. General, De og Deres Armékorps har hævdet Danmarks Nutid og givet trygt Haab for dets Fremtid; dette er min Hilsen til Dem og til alle under Dem staaende.“

11. April var Flankekorpsset som selvstændigt Korps blevet hævet og underlagt General Hedemann. Den 12. om Aftenen stod den danske

Hærstyrke om Slesvig By, hvor Kongen indtraf den følgende Dag, og hvorfra Hedemann den 16. sendte følgende Brev til Hjemmet:

Min søde Lotte, Dit sidste Brev var mig særdeles kært, og haaber jeg, at Du nu med Hensyn til mig er beroliget, da Du nu maa have faaet mit Brev af 11. d. M.

Din kære Geburtsdag tænkte jeg ret meget paa Dig. Dagen efter modtog jeg Kongen, der kom fra Flensborg, ridende omtrent en Mil her fra Byen. Han var særdeles naadig, fortalte mig straks, at Du var flyttet og udnævnte mig til Kommandør af Dannebrog. Da jeg ej allerede er saa vant til at være det, saa havde jeg nær ej aabnet Dit Brev i Gaar, hvor Du kun gjorde mig til Ridder³⁵).

Alt dette forekommer mig, naar jeg er alene, som en Slags Komedie, hvori jeg tilfældigvis spiller Hovedrollen. Jeg, Anfører af en Armee paa 13 til 16000 Mand, sejrende uden nogensinde tilforn at have ført Krig, holdende mit Hovedkvarter paa Gottorp Slot — i de Værelser, som jeg endnu mindes med Gru — daglig holdende Taffel her paa Slottet for en 50 til 60 Officerer, hidtil paa Byens Bekostning, men fra i Dag af for Betaling, ser Du min Lotte, alt dette forekommer mig og vistnok ogsaa Dig, i det mindste underligt.

Hvad Enden skal blive, siger Du, ja, det spørger jeg mig ofte selv. Nu har vi snart ligget 8 Dage stille her og intet forefalder uden gensidige Riposter frem og tilbage. Men fredeligt ser det for Øjeblikket endnu ingenlunde ud. Dog har jeg ligesom Du det Haab, at Gud vil lede det til det bedste for os, der strider for saa retfærdig en Sag.

Fritz er munter og rask. Mine Søstre³⁶ a) har jeg i Forgaars Aftes besøgt ½ Time hver, ellers maa jeg bestandig være til Stede, da hele Dagen og Natten med stedse indløber Ting, der øjeblikkelig skal ekspederes. Jeg nægter ikke, at disse Kontorforretninger, der udstrækker sig til saa uendelig mange Grene, er det værste ved hele Kommandoen. Det er kedsommeligt og sløvende.

Om Caroc er tilfreds med sin Udnævnelse til Major ved 1. Jægercorps, derom ved jeg intet; men at han er syg i Nyborg og derfor af Krigsministeren har erholdt en Maanedes Permission, det ved jeg.

Byen Schlesvig er, endskønt det er min Fødeby, endnu den mest fjendtligt stemte af alle de andre Byer³⁶). Kongens Indtog her lignede intet Triumftog. Jeg førte ham hele Byen igennem, for at alle skulde se ham at være fri og ej fangen. Men ingen Jubel, ingen Dannebrog vajende, undtagen et stort, som jeg havde befalet Borgmesteren her i Byen at lade forfærdige, og hvorpaa de hele Natten maatte arbejde førend Kongens Ankomst, der vajede fra Gottorp Slots Taarn.

Efter at Kongen havde set Tropperne, der var opstillede i ordre de bataille uden for Frederichsberg, begav han sig til Slottet, hvor han først dekorerede mig og General Wedel³⁷) og derpaa spiste Frokost og da atter red til Flensborg. Han fortalte mig, at han ingen Vogn havde med, men red hele Landet rundt.

Nu lev vel min søde Kone. Anstreng Dig ikke for meget ved Flytning og Havearbejde. I Dag beder jeg Hammershaimb om at foran-

stalte Dig udbetalt i Intendanturen (Collegiet) 200 Rdl. Lev vel! Hils og kys alle Børnene. Hils ogsaa Fru Schepelern og Bonnez, [og sig] at deres Mænd er raske ligesom og Mathiesen⁸⁸).

Din Dig tro hengivne
Hedemann
 Generalmajor og Kommandør
 af Dannebrog.

Gottorp den 21. April 1848.

Med de unge Officerer har jeg modtaget Dit kære Brev, min gode Lotte, saavel som i Dag ogsaa et fra min lille gode Christian. Tak alle Børnene fra mig, fordi de skriver. Jeg længes daglig efter Brev, og da det intet koster, og vist nok altid een af dem har Tid dertil, der mangler mig, saa haaber jeg herefter ret ofte at høre noget hjemme fra.

Vi ligger her endnu bestandig stille og venter paa, at Preusserne skal gaa frem imod os, og da jeg har de bestemteste Ordre paa ej at rykke længere frem, hvilket desuden vilde være til liden Nytte, da jeg intet Belejringsskyts har med, saa indskrænker Armeekorpsets Virksomhed sig altsaa til nogle Demonstrationer imod de tiloversblevne Slesvig-Holstenere, snart i Egnen af Ekernførde, snart vester paa — til Husum — og at gøre Ekspeditioner paa Landet efter Vaaben og d. l.

Imidlertid faar Preusserne jo Tid til at forstærke sig mere og mere, og et Tilbagetog for mig kan derfor blive meget muligt — dog først efter haardnakket Kamp. Jeg forstærkes imidlertid ogsaa jevnlige og vil alt i alt vel kunne faa en Styrke af 14 til 15000 Md. samlet, saa at jeg ej just frygter noget. Men den ubehagelige Tanke opstaar dog hos mig om Mulighed af Retraite for Overmagt.

En engelsk Kurér har bragt mig Depecher, at England og Rusland paa det kraftigste vil antage sig vor retfærdige Sag, saasnart Preusserne maatte vove at overskride Ejderen. Endnu har de ej gjort det, og vi har ikkun imellem smaa Skærmydsler imellem de saakaldte Turnere og Slesvig-Holstenere.

At Christian⁸⁹) skriver mig saa ofte til, derfor tak ham ret mange Gange. Jeg haaber, han forstaar Vigtigheden af sit Kald at være ældste Hane i Kurven. Den lille gode Marius⁹⁰) er vel god som altid. At jeg intet Ord har fra Johan endnu gør mig ondt. Fritze især og Du, Grethe og Adolphine takker jeg meget for de modtagne Efterretninger.

Har Du hørt noget fra min Broder Carl⁹¹)? Han skal jo være syg, ja nogle mener fra Forstanden, og mig har man sagt, at han havde anmodet Dig om at tage sig i Huset. Jeg ønsker sandelig ikke, at Du vil paabyrde Dig dette Besvær, foruden alt andet Du har, og indser jeg heller ikke, paa hvad Maade dette lod sig gøre.

Nu blev jeg tvende Gange afbrudt ved at skrive, dog denne Gang behageligt ved et Brev fra Dig igen, min søde Lotte, hvori Du melder mig Modtagelsen af Anvisningen og, at Carl er hos Dig. Paatag Dig dog endelig ikke at beholde ham hos Dig. Du ved, hvor meget det vilde være mig imod bestandig at have ham om mig. Du ved, hvor ubehagelig enhver fremmeds eller nok som beslægtets bestandige om sig haven har været mig, og Du, min søde Lotte, omendskønt jeg ved, Du gør det af

det bedste Hjerte, saa vil Du vist selv efter nogen Tid føle, hvor ubehageligt et saadant Hængetræ er.

I Dag har vi haft en lille Affaire ved Ekernførde, hvor Schepelern efter den i dette Øjeblik modtagne Melding har udmærket sig, dog var Fægtningen endnu ej til Ende. Jeg sidder imidlertid rolig her. Førend Preusserne rykker ud af Hullet, eller jeg bliver i Stand til at gaa paa Rendsborg, kan Du for mig være ganske rolig.

Ønsket, som Johan har ytret i Dit Brev, vil jeg, tror jeg ikke, gøre noget til. Bliver han kommanderet, skal han naturlig være mig særdeles velkommen, men jeg synes ej, at jeg vil virke i den Retning; saa har jeg intet at behjænde mig i det mindste, hvis jeg skulde falde, ogsaa at have udsat ham for Fare.

Fra Edvard Blume*) har jeg modtaget Brev, hvori han ytrede Ønske om Ansættelse ved Hovedkvarteret, men dette er allerede nu saa overfyldt med Personer, at jeg intet Brug kan have for ham. Sig ham det fra mig.

Du faar ej hver den 1. i Maaneden at hæve 200 Rdl. paa samme Sted, hvor Du hævde den Anvisning, jeg sendte Dig. Dog behøves der ingen Anvisning fremdeles, men Du behøver blot at hæve Pengene mod Kvittering. Jeg skal nok sende Dig ellers, hvad jeg ej tror at behøve, men der kommer en Regnskabets Dag. Dog jeg ved nok, min søde Lotte, at den behøver Du ej at frygte, men spar, hvor Du kan. Jeg giver ikke en Skilling ud til Unytte! Hvor meget kostede Epauletterne? Derom har Du ej skrevet et Ord. Var de nye eller gamle? Jeg havde dem første Gang paa i Affairen ved Flensborg.

Kongen har været ret betænkelig syg i Frederitz, men er nu bedre og skal op af Sengen om et Par Dage.

Min Stab bliver større og større hver Dag. I Dag meldte sig ogsaa Kammerherre Blücher⁶⁾).

Lev nu vel min søde, gode Kone. Hvor det glæder mig, at Du og alle I kære er forenede i den nye Bolig. Bare jeg maatte se Eder alle der igen. Jeg skal aldrig glemme Kongen, at det første Ord, han sagde mig, da han saa mig uden for Slesvig, og efter at han havde hilset mig som Kommandør af Db., sagde, at Du var flyttet, og jeg kunde være rolig for Dig og alle mine. Lev nu vel, min gode Lotte, kys dem alle fra mig og hils ogsaa Jomfruen og Pigen samt alle, der erindrer mig med Velvilje i det kære Kastel.

Din Dig tro hengivne

Hedemann.

I Kongens Følge var blandt andre Chefen for Generalstaben, Generalmajor P. F. Steinmann⁶⁾), der fik Lov at blive tilbage 3—4 Dage ved Hovedkvarteret i Slesvig, da Kongen forlod denne By. Om sit Indtryk af Forholdene i dette meddelte Generalen “): „Mit Ophold ved Armeekorpset i Slesvig havde en velgørende Indflydelse paa mig, fordi det bragte mig paa en Tid ud af det deprimerende, kongelige Hovedkvartersliv og Krigens Skueplads nærmere, men ogsaa og især, fordi

*) Peter Edvard Blume (1820—1904), Søstersøn til Generalinde Hedemann. 1848 Fuldmægtig ved Intendanturen. Herredsfoged.

jeg fandt ved Armeekorpset den utrætteligste, kyndigste og enigste Samvirken i Øverkommandoen og Administrationen under de smukkeste gensidige Forhold, noget, der saa væsentligt bidrager til at potensere det heles Kraft. Ikke lidet maatte det fryde mig at se de intelligente Midler, Ministeriet valgte af Staben, udvikle sig saa frodigt og elskværdigt." Bedre Ros for gnidningsfrit Samspil mellem General og Stabschef kan vanskeligt gives.

Som kendt fandt Slaget ved Slesvig Sted 23. April. Efter en meget smuk Fægtning fra dansk Side maatte General Hedemann gaa tilbage, hvorefter Tscherning under 25. April sendte ham følgende Brev⁴⁵):

„Hr. General. Jeg modtager i dette Øjeblik Deres Rapport fra første Paaskedag, Midnat. At De har maattet trække Dem tilbage for den Magt, De havde imod Dem, var mig ingenlunde uformodentlig, lige saa lidt som at saadant først vilde ske efter kraftig Modstand og med Orden og Rolighed. Men denne Gang har De og Deres brave Tropper overtruffet enhver Forventning. Over 8 Timers Kamp er for et Armékorps som Deres en Heltegerning, hvis Fortjeneste gaar over enhver Lovtale. Æren er reddet, komme saa, hvad der vil! Konge og Fædreland vil med Taknemlighed mindes Deres Daad, der ikke kan andet end skaffe os Agtelse hos alle og Sympati hos de retfærdige. Jeg vil ikke fordølge for Dem, at De endnu i nogen Tid maa uden nogen væsentlig Forstærkning udholde Kampen mod en afgjort Overmagt, men for Deres og Deres Armés Patriotisme er slikt ikke afskrækkende. Nutid og Fremtid skal fortælle, hvorledes det Nørrejske Armékorps beviste, at den danske Helteaand endnu er i Live, og af Deres Eksempel skal vi andre øse nyt Mod og Begejstring for vor hellige og retfærdige Sag.

Hr. General, hils Deres Armé fra mig og Deres taknemlige Medborgere."

Paa en af Dinesen fremsat Kritik af Føringerne paa dansk Side ved Slesvig svarede Læssøe i Marts 1849 med følgende Udtalelse⁴⁶):

„En anden Hærfører havde maaske besluttet sig til at vinde eller tabe alt ved Slesvig. General Hedemann valgte at forsvare sig haardnakket og at sikre sig mod Armeens Undergang. Det er unægteligt, at han derved fjernede Sandsynligheden for at vinde en Sejr, men det er lige saa vist, at han løste den Opgave, at bestaa en hæderlig Kamp mod en dobbelt saa stærk Fjende, uden at lade sin Armee oprive."

Om denne Læssøes Vurdering af Kampen er, efter at alle Traade er udredet, og selv om han er Part i Sagen, gyldig den Dag i Dag.

Om Tilbagegangen og den i Flensborg, 24. April, opstaaede Panik, der bl. a. skete som Følge af en uheldig Tilrettelæggelse af Forposttjenesten fra Læssøes Side, skrev Hedemann 26. April i Sønderborg følgende Udkast⁴⁷) til en Indberetning til Krigsministeren:

„Efter Affairen ved Slesvig, hvor Armeekorpset i høj Grad har gjort sin Skyldighed i en uafbrudt Kamp fra om Morgenen til det blev mørkt om Aftenen og for Overmagten ikkun veg $\frac{3}{4}$ Mil tilbage, var alle baade Heste og Mandskab saa udmattede, at jeg ej turde vove at modtage et nyt Engagement Dagen efter, og jeg forlod desaaarsag, uden at blive angrebet, den efter endt Fægtning indtagne forskansede Stilling mellem Langesø og Arnholt Sø [24. April] om Morgenen Kl. 3 med den

Bestemmelse at tage Stilling ved Bov og der modtage et nyt Sammenstød. Dog i Oversø modtog jeg Ministerens Skrivelse⁴⁸), der tydede paa, at Preusserne ej vilde overskride Ejderen, og dette, i Forbindelse med den nu forøgede Udmattelse af Folkene, lod mig forandre min Bestemmelse, for at den største Del i Flensborg maatte komme til at nyde en Dags god Forplejning; og indkvarteredes desaaarsag største Delen i Flensborg og Vest for denne By. Men efter at vi næppe havde opholdt os 3 Timer i Byen, blev vor Arrièregarde overrumplet af en overlegen, fjendtlig Styrke, og alt, hvad der var sønden for Byen, forøgede Frygten og styrtede ind i Flensborg med det Raab, at Fjenden var dem i Hælene. Uden min Ordre blæste en Artilleritrompeter Alarm, og nogen Uorden opstod desaaarsag ved Troppernes Samling, der dog snart hævdes, og den først paatænkte Stilling ved Bov, Nyhus og Krudtmølle indtoges om Aftenen Kl. 10.

Da nu Tropperne ej var blevne plejede og styrkede, men endnu mere udmattede ved Aftenmarchen til Bov og Omegn, hvor næsten alt maatte bivakere i en kold, fugtig Nat, saa turde jeg saa meget mindre afvente et Sammenstød med Fjenden, som jeg tillige havde erfaret, at Hanoveranere og Brunsvigere fulgt af Preusserne, altsaa friske Tropper, vilde angribe mig om Morgenens. Jeg besluttede [25. April] desaaarsag allerede Kl. 3 om Morgenens atter at bryde op og sendende Kavalleriet, med Undertagelse af Husareskadronen og Eskadron Barner⁴⁹) af 4. Dragonregiment, 3. Infanteribataillon og Batteriet Marcussen⁵⁰), [mod Nord], trak jeg mig tilbage igennem Sundeved til Sønderborg.

Paa Vejen hertil modtog jeg den nedslaaende Efterretning, at Kommandanten paa Als om Morgenens havde, ifølge de for Armeekorpsset ufordelagtigen udsprede Rygter, ladet afbrække den paabegyndte Bro over Als Sund. Kl. 5 om Eftermiddagen begyndte imidlertid Overfarten, men paa Grund af de ringe Overfartsmidler, kun 2 Trækfærger til Artilleri og Kavalleri, blev denne først tilendebragt med hele Armeekorpsset om Morgenens Kl. 4.

Kl. 8 den 26. kom Kommandanten, Overkrigskommissær Riegels og præsenterede mig sin af Hs. Majestæt og Hr. Ministeren udstedte Bestalling, ifølge hvilken enhver, baade høje og lave, ikkun har at adlyde hans Befaling. Og er jeg saaledes nu indskrænket til med Hensyn til [det] foreskrevne af Ære m. v. at understøtte hans Befalinger, hvorimod det dog staaer mig frit for efter derom indgiven Melding til Kommandanten at foretage Ekspeditioner uden for Æren.

Dette vilde jeg hermed have den Ære tjenstærbedigst at indberette til Hr. Ministeren."

Generalinden fik Underretning om, hvad der var sket ved Korpsset, gennem følgende Brev:

Sønderborg paa Als, den 26. April 1848.

Min søde Lotte.

Affairen ved Slesvig, vil Du nu vel alt have hørt, vi fægtede 1. Paaskedag om Morgenens Kl. 9 til om Aftenens Kl. 7½, hvor Fjenden indstillede sin Ild.

Der er faldne mange, især Officerer, paa vor Side og mange saarede. Jeg er uskadt, men beklager hjerteligen mangan brav Kammerats Død, især Bonnichsen. Jeg saa ham blive baaret ud af Fægtningen død. En Kugle havde gjort Ende paa ham, hurtigt Gud ske Lov, igennem Hovedet. Schepelern er saaret temlig farligt. Holm af Jægerne død. Ræder, Krabbe saaret. Styrup død. Magius saaret. Lieut. Bülow af 1. Jægercorps og Glahn saaret, Herskind og Maës fangne. Thune med en Del andre Læger fangne, men behandles godt o. s. v. o. s. v. I over 8 Timer kan der gøres noget i saa Henseende, ser Du; og dog veg jeg kun fra den sydlige Ende af Slesvig til norden for Dyrehaven og Neuwerk, ialt kun $\frac{3}{4}$ Mil⁹¹).

Tropperne holdt sig udmærket. Om Aftenen afmarcherede jeg med det hele $1\frac{1}{2}$ Mil fra Slesvig og efter et Ophold⁹²) af 4 Timer atter længere tilbage til Flensborg.

I Flensborg var vi kun nogle Timer, da fra Anglen af Insurgenterne rykkede frem og afskar en Del af mine Forposter, der nødte mig straks at forlade Flensborg og tage en Stilling Nord for samme, hvorefter jeg i Gaar fortsatte Retraiten her til Als med hele Arméen, fordi Folk og Heste ej var i Stand til for Udmattelse og Sult at vove Modstand af en overlegen Fjende. Her er vi nu for saa vidt for Øjeblikket i Sikkerhed, da det ikke godt er tænkeligt, at Preusserne, der ingen Skibe har, skal foretage et Angreb paa Øen, der heldigvis dækkes ved vore Krigsskibe. — voilla tout!

For Dine hyggelige Breve takker jeg Dig hjertelig, min søde Lotte, De er min kæreste Adspredelse. Det gør mig ondt, at Du har taget for Alvor, hvad jeg ytrede om Sparsommelighed. Tjen mig i, at Du gør Dig og Børnene en lille ekstra Fornøjelse imellem, og, omskønt jeg ikke deler den med Eder, saa vil det dog glæde mig at vide, at I imellem er fornøjede.

Jeg er ikke fornøjet her med min Stilling efter en Bestalling, som Kommandanten her paa Als i Dag præsenterede mig, underskreven af Kongen og Krigsministeren, hvor han gives Myndigheder, der indskrænker mine særdeles; og det kan Du nok begribe maa være mig ubehageligt. Jeg agter i den Anledning at indgive en Forestilling til Krigsministeren om Forandring i saa Henseende, men jeg nægter ikke, at dette er den første Ærgrelse, jeg har haft paa denne Tur.

Lev nu vel min gode Lotte. Hvilke Bestemmelser man nu har for med os, derom ved jeg i Øjeblikket intet. Vi trænger alle — alle — til nogle Dages Hvile. Tre Nætter og Dage har jeg og alle ikke været ud af Klæderne og været 14 til 15 Timer til Hest og lidt Sult, saaledes at et ... Stykke tørt Brød smagte mig udmærket.

Slesvigerne er Slyngler. Tænk Dig, at Indvaanerne forenede sig med Preusserne at skyde ud af Vinduerne paa os i Gaderne.

Hils alle Børnene kærligt fra

Din *Hedemann*.

Hedemanns foranstaaende Koncept blev imidlertid ikke renskrevet og afsendt. Læssøe skrev en anden Rapport, muligt med Hedemanns

Udkast som Forlæg. Men Koncepten er i denne Forbindelse interessant, fordi den giver et lille Indblik i Stabens Arbejde. Den viser nemlig paa den ene Side, at Generalen selv tog en Haand med i Kontorarbejdet og ikke lod sine Hjælpere være ene om at udfærdige Sagerne, at han som enhver sundt tænkende Mand lod sit eget Arbejde gennemgaa af Stabschefen, tog imod Forslag til Rettelser og bøjede sig for rimelige Ønsker og Ændringer i Indhold og Stil. Paa den anden Side viser den ogsaa Læssøes Arbejdsmaale. Den underbygger, hvad der er sagt fra andet Hold, at han vilde lave alt selv og nødig overlod noget til andre. Selv Hovedkvarterets daglige Meldinger, endog „Intet at melde“, synes skrevet med Læssøes egen Haand. Det skal indrømmes, at Hedemanns Stil er tung, og at den Rapport, Læssøe indsendte, og som er gengivet i N. P. Jensens Bog om Læssøe, Side 83, er kortere, klarere og mere flydende, lige til at sætte i Avisen, men den er ikke mere oplysende end Generalens Fremstilling. Endvidere siger den, at Læssøe maa have ejet en stor Arbejdskraft, naar han paa et Tidspunkt, hvor en Stabschef maatte have haft mange, langt vigtigere Ting at tænke paa, kunde faa Tid til at skrive saa at sige Omstil, men ogsaa, at denne Arbejdsmaade i det lange Løb maatte tære for meget paa Kræfterne og dermed svække Nerverne.

Sønderborg, den 30. April 1848.

Dit Brev i Gaar, min søde Lotte, har egentlig forstemt mig lidt. Jeg synes, det aander en bedrøvet Tone. Det maa Du ikke være. Vel maa Du saavel som jeg sørge over de faldne, men Du har dog større Aarsag i at takke Gud, at ingen af de mangfoldige Kugler, der har surret om Ørerne paa mig, har ramt mig. Jeg kommer Dig jo ogsaa nu altid nærmere og nærmere. Da her intet er at gøre, hverken for os eller Fjenden, der staar kun 400 Alen fra os, men adskilt ved Alssund, har jeg faaet Ordre at sætte over til Fyn alt, hvad der til Forraad af Øen Als kan undværes; men da denne Overfart vel kan vare 4—5 Dage, saa ved jeg endnu ej, naar og hvor jeg ankommer.

I Torsdags*) Morges tog Hs. Majestæt mig her paa Sengen. Han glædede sig meget over at overrumple mig, og jeg ærgrede mig saa smaat derover, men jeg kommer aldrig nogen Aften i Seng førend henimod 1½ og har hver Morgen været oppe igen Kl. 6. Men den Dag aabnede han mit Sovekammer Kl. 5¼ og raabte: „Her er Kongen!“ At jeg nu ej blev liggende længere, derpaa behøves vel ingen Forklaring. Han vilde dog selv se, om alle *de Løgne*, Slesvig-Holstenerne i Flensborg udspreder om *Armeens Flugt* fra Flensborg og dens *senere Opløsning*, var sande.

At et Par Hundrede af de 12—13000 blev betagne af en panisk Skræk og løb nordpaa, det er sandt; og at enkelte Officerer fulgte deres skændige Eksempel er ogsaa sandt — men det er ogsaa det hele. Ved den første Alarm, der gjordes i Flensborg, rykkede jeg selv straks med 2 Batailloner og 4 Kanoner til Arrièregardens Undsætning, og der-

*) 27. April.

efter førte jeg hele Korpset, der var samlet paa mindre end en halv Time, med megen Orden nord ud af Byen — saa dette er Sandhed.

Han, tillige med Bluhme og Scholten, blev hos mig nogle Timer, og jeg maatte fortælle ham alt, hvorledes det var gaaet til ved Slaget i Slesvig. At der regnede Lovtaler paa Lovtaler ned over mig, er jeg nu saa vant til, at det ej rører mig mere, især er Krigsministerens Breve til mig, som han saagar lader trykke, saa svulstige, at de i det mindste hos mig forfejler Virkningen.

Denne Stilleliggen er ellers fordærlig baade for mig og Armeen. Naar der blot ej var Vand imellem os, skulde I snart høre noget fra mig; men da Transportmidlerne er saa ringe her, til at sætte over til Slesvig, og jeg ej med Vished kan faa at vide, hvor stærk Fjenden er, der staar imod mig — medens jeg vel ved, at deres Hovedstyrke er gaaet og ved Kolding — saa anser jeg det kun for at spille Menneskeliv og til liden Nytte at foretage en Ekspedition over Vandet mod Fjenden, der, hvis han maatte være stærkere, vilde kaste os i Søen.

Naar vi kommer til Fyen, maa Du derfor ej tro, at Fjenden er der; det er kun for at dække denne Ø mod muligt, fjendtligt Angreb og for at trække Forstærkning til mig for om muligt atter at gribe Offensiven.

Du spørger mig om Herskind. Jeg er ej tilfreds med ham, saa og Lieut. Maës. [De] har haft den Uforsigtighed i Nærheden af Fjenden at sætte sig til Ro ved et Maaltid i en Kro og blev tagne til Fange. Saa er Efterretningen fra Maës selv, der har skrevet til Michaelsen, og hvor Herskind ej nævnes, lader formode, at han er undkommen, og formodentlig driver han omkring i Angeln uden at kunne komme til os⁵³).

Du maa lade min Skræder vide, at den Uniform, som han siden Reduktionen skulde sælge, nu formodentlig af mig selv kan bruges og lad ham forandre den til en Generalsuniform — dog lad det ogsaa kun blive til jeg engang selv kommer.

Jeg begynder nu at længes ubeskrivelig efter Dig og alle Børnene. Det er dog besynderlig, da vi begge just ej er af de unge mere, men jeg tror, jeg bliver aldrig anderledes min Tøs — om Forladelse: Fru Generalinde!

Hvis det maatte vise sig, at der i Fyen ikke skulde være meget at gøre, kunde det maaske være muligt, at jeg søgte et Par Dages Permission. Dog Du maa ej være for vis derpaa. Jeg gad saa gerne se Eder alle igen.

Med det første sikre Bud sender jeg Dig 100 Rdl. til Fordeling saaledes:

Til Din Geburtsdag	55 Rdl.	Fritze har at paase, at disse virkelige anvendes til Din Garderobe og ej i Husholdningen.
Fritze	10 Rdl.	} til en Sommerhat m. m.
Grethe med Geburtsdag ...	15 -	
Adolphine	10 -	
Chr. og Marius hver 5.....	10 -	
100 Rdl.		

Lev nu vel min egen, søde Kone. Gid Dit næste Brev maa være lidt mere muntert. Du sælger vel alt dygtig Hindbær etc. etc. i Tankerne fra Haven?

Til Landgreven⁶⁴) har jeg skrevet. Det gør mig meget ondt, at han forlader Landet. Hils og kys alle Børnene fra mig.

Schepelern er bedre og de øvrige Officerer af Korpset uden Fare, den eneste maaske den lille Glahn.

Din Dig elskende

Hedemann.

Hvad bliver der af med min Broder? Er han virkelig syg eller ikke? Jeg finder, det er en sær Adfærd.

Jeg har betænkt mig og indeslutter straks de 100 Rdl.

Som det fremgaar baade af Hedemanns foranstaaende Konzept og Brev af 26/4 til Generalinden, var han meget utilfreds med de Kommandoforhold, Tscherning havde bragt ham i paa Als. Men da Kongen under sin lange Samtale med ham i Kvarteret 27. April om Formiddagen kom til Kundskab om Sagens rette Sammenhæng, greb han ind og indskrænkede Riegels Myndighed til kun at gælde 6. Bataillon og Landstormen paa Øen. Dette indberettede Hedemann til Tscherning, Riegels ligesaa. At det ikke havde været Hedemanns Hensigt at gaa til Kongen bag Ministerens Ryg fremgaar baade af hans forstaaende Konzept og hans Brev af 26. April til Generalinden. Men det forefaldne stødte Tscherning.

Paniken i Flensborg den 24., som blandt andet skyldes en mangelfuld Ordning af Forposttjenesten fra Læssøes Side, for hvilken den kommanderende General naturligvis maatte bære Ansvaret, gav imidlertid næsten det værste Bagslag i Ministeriet, hvor Tscherning i Virkeligheden ganske tabte Hovedet. Som Følge af nogle fra Forbindelsesbureauet i Kolding til Ministeriet sendte Indberetninger, der var skrevet over løse, uprøvede Udsagn fra Flygtninge, greb Tscherning nemlig til den højst uheldige Udvej ikke alene straks i „Berlingske Tidende“s Aftenavis i Udtag at give Folk Oplysning om den tilsyneladende store Ulykke, der havde ramt Hæren, men at sende Chefen for Hærens Intendantur, Oberst C. F. Hansen, til Als med følgende vidtrækkende Fuldmagt af 26. April⁶⁵) i Lommen:

„I Følge hertil indløbne officjose Beretninger er det ikke umuligt, at det Nørrejyske Armékorps befinder eller kunde befinde sig i en mere eller mindre opløst Tilstand, saa jeg har beordret Chefen for Arméens Intendantur, Oberst à la suite i Generalstaben C. F. v. Hansen, Kommandør af Dannebrog og Dannebrogsmænd, at begive sig til Arméen og dør handle efter Omstændighedernes Bydende og bedste Skønnende. For at Oberst v. Hansen kan udføre dette Hverv, meddeler jeg ham herved ubetinget Fuldmagt til at træffe alle de Anordninger og Foranstaltninger, som han maatte anse for nødvendige, nyttige og hensigtsmæssige, og befaler jeg alle og enhver, at De ved at erholde Kundskab om denne min Fuldmagt viser enhver af Oberst v. Hansen udstedt Ordre og Befaling, af hvad Indhold og Beskaffenhed den end maatte være, samme Lydighed, som om den var udgaaet fra mig selv. Iøvrigt inviterer jeg

Oberst C. F. Hansen til om muligt ikke at foretage nogen Indskridning uden foregaaende Konferering med Hr. Generalmajor v. Hedemann og hans Stabschef, Kaptajn v. Læssøe, Officerer, for hvem jeg i enhver Henseende har og maa have den største Højagtelse, og som nyder min fuldeste Tillid.

Dette til Bekræftelse under min Haand og Krigsministeriets Segl."

Den 27. modtog Krigsministeriet Armékorpssets Indberetning om, hvad der virkelig var sket ved Flensborg og om Korpssets Tilbagegang til Als, hvilket foranledigede Tscherning til samme Dag at sende følgende Ord⁶⁶) til Hedemann:

„Hr. General, Deres Rapport af G. D. var mig i højeste Grad velkommen og beroligende. Jeg og alle Hovedstadens Indvaanere deler os i den almindelige Glæde over at vide Dem og Deres brave Tropper vel ankomne til Als. De har vist lige saa megen Tapperhed som Udholdenhed og Besindighed, og jeg er nu ikke længere urolig for, at Deres Kavalleri jo ogsaa vil komme lykkelig til Nørrejylland og Fyn. Var jeg kun lige saa vis paa, at det kommer godt som ærefuldt til dets Bestemmelse. Deres Troppers Aand maa være fortræffelig; thi at de straks mødte i Orden paa Alarmpladsen, efter et pludseligt, ildevarslende Budskab havde udspreedt en panisk Skræk hos en Del af Tropperne og Borgerne, og saadant inden de endnu efter 30 Timers Kamp, Savn og Fatiguer havde haft Tid til at vorde restaurerede og varmede, det vidner om en saadan Resignation, om en saadan nordisk Aand, at vi andre kun maa beklage, at vi er indskrænkede til kun at modtage Beretning derom, hvorimod det ikke er os forundt selv at være Deltagere i slig Daad, at vi kun ser, men ikke selv kan vise sligt Eksempel.

Jeg er og forbliver, min kære General, Deres og Armékorpsset sande Ven."

I dette Brev omtales end ikke Oberst Hansens Sendelse, og Tscherning gjorde intet Skridt til at tilbagekalde Obersten eller til at standse hans Virke. Derimod lod han sin Adjutant, Kaptajn Harbou, drysse Sukker paa Sagen med et Brev af 27. til Læssøe. Men dette noget skæmtefulde Brev⁶⁷) i en alvorlig Sag kunde ikke, som General Tuxen skriver, betage Pillens dens bitre Smag:

„.... Jeg maa nu omtale for Dig Grunden til Oberst v. Hansens Mission. Fra en vis Ekspeditionsanstalt i en meget sydlig nørrejysk By (Du maa ikke forlange noget Navn angivet, thi jeg maa tro mig forpligtet til Diskretion) indløb en Rapport, der lod os befrygte det værste. 24 Timer efter indløb en anden Rapport, der belærte os om, at bemeldte Ekspeditionsapparat var et Vrøvl, og at Eders Armékorps ingenlunde var i nogen opløst Tilstand. I den Anledning afgik Hr. Oberst v. Hansen med en Fuldmagt, der vel var affattet for alle Eventualiteter, men dog uden at tilsigte noget ubeføjet Indgreb i General Hedemanns eller Din Stilling. Derimod er den meget beregnet paa at møde Overgreb fra v. Høegh-Guldbergs, Dum- og Forsagtheden fra v. Moltkes eller Eksaltation fra v. Baggensens Side. Henvend Dig altsaa til v. Hansen i fornødent Fald og æsk hans Afgørelse ved eventuelle Kollisionstilfælde, og

vær vis paa, at ingen mere end Oberst Hansen ønsker at sikre Eders trufne Anordningers Følge. Minister Tscherning hilser Dig paa det venkabeligste; han har paalagt mig at sige Dig, at det altid vil være ham kært at modtage enhver Ytring fra Dig, hvad enten Du vil fremsætte dem i et konfidentielt Brev til ham, eller Du vil udtale dem til mig, for at jeg [kan] meddele Dig hans Mening og, om behøves, hans Befaling ..."

Til dette Brev knytter General Tuxen følgende Udtalelse²⁵):

„Hermed var altsaa paa ny [jfr. Brev af 31/8] anvist Stabschefen en Vej uden om Generalen at træde i Forbindelse med Ministeren, hvad der strider mod alle Principper for en regelmæssig Kommandoføring; der var lagt Hindringer nok i Vejen for den forinden: Der var ikke etableret nogen Overkommando, og Tjenesten bag Fronten var aldeles ikke ordnet; paa Als var der ansat en „Kommandant“, og i Nørrejylland og paa Fyn var der Generalkommandoer; men disse lokale Myndigheders Kompetance overfor Armékorpset var ikke fastslaaet; de burde kun være Etapemyndigheder, men i Virkeligheden mente de — og havde Grund dertil — at de Tropper, der kom ind paa deres Omraade, var dem underlagte i enhver Henseende. Værst af alt var dog Oberst Hansens Sendelse; den Fuldmagt, han havde faaet, gav ham Ret til at kommandere over Armékorpset, hvis han ansaa det for ønskeligt; det var ogsaa uforsvarligt at tage ham bort fra Stillingen som Chef for Intendanturen; bag Fronten havde der været bedre Anvendelse for hans faglige Dygtighed.“

Denne uholdbare Tilstand var baade Hedemann og Læssøe meget imod, og da Hedemann fik Ordre til at gaa til Fyn for at overtage Generalkommandoen der, steg Utilfredsheden i Hovedkvarteret saa stærkt, at Læssøe overfor Harbou trak fra Læderet ved følgende Brev²⁶) fra Sønderborg af 5. Maj Kl. 12 Aften.

„For Himlens Skyld gør dog, hvad Du kan for at fri os for al den Virvar. Først sætter I os Riegels til Overbefalingsmand, saa sender I os General Hansen som General N. 2, saa giver I Hedemann Generalkommando paa Fyn og befaler hans hele Stab derover. Vil I, at vi skal udrette noget som helst, maa vi sandelig have nogenlunde frie Hænder. Den Generalkommando kan jo dog aldrig være at forstaa som lokal, saa at vi absolut skal være paa Fyn. Fyn skal holdes og dækkes, det er vist, og det er ogsaa sket, men Als er Hovedsagen. Her maa vi blive. Men som sagt, lad os frie Hænder eller giv os vor Afsked. *Saaledes* kan vi intet udrette andet end Forvirring og Daarlighed. Lad Hedemann i Guds Navn have Generalkommandoen over Fyn og giv bestemt Afsked til Guldberg og navnlig til Wedell, men lad Hedemann Frihed til at opholde sig paa Fyn eller Als, eller hvor hans Armee kræver ham. Giv ham Tilladelse til at sætte over Tropperne paa det Sted, hvor han ikke er, hvem han vil, saa kan det gaa, ellers river det ud.

Der er ingen Ting i Vejen; hav Tillid til Nationens Opofrelseskraft, og alt vil gaa vel. Lad ikke Modgang bringe os til Ængstelighed og Kontrol og Indskrænkning af Myndighed og mange Befalingsmænd og mange Raadgivere. Som sagt, lad os frie Hænder, eller giv os vor Afsked; det vil sige: sæt os i en *bestemt* underordnet Stilling, eller lad os

have Lov at befale, hvor Omstændighederne byder det, og til at operere med Tropperne, som Krigens Gang fordrer det."

Det lange, men klare Brevs korte Mening var, som General Tuxen siger: Giv Hæren en Overkommando og gør Hedemann til Overgeneral. Men det var ikke Tschernings Hensigt, og nu tog Hansen fat paa at blande Kortene.

Efter at have naaet Als 27. April og skrevet til Ministeren, at alt var i Orden, „kampdygtigt og kamplystigt“, fik han nemlig Lyst til at forlade sin Post som Chef for Intendanturen og tage Kommandoen paa Øen. Han lod et Par Ord falde herom til Tscherning, der i sit Svar ikke tvivlede paa, at Kommandoen derved vilde komme i gode Hænder, hvorfor han ikke vilde modsætte sig hans Ønske, selv om hans Tilbagekomst var ønskelig. Det henstilledes, om ikke Schleppegrell kunde tage Kommandoen. Men 4. Maj skrev Tscherning til Hansen:

„Saa snart General Hedemann kan, saa lad ham gaa til Fyn for at overtage Generalkommandoen, som General Guldberg fratræder, for der at organisere Tropperne, især Infanteriet.“

Efter disse Linier maatte man tro, at Hansen skulde kommandere over Hedemann. Følgelig skrev Obersten ogsaa straks efter at have modtaget Skrivelsen til Hedemann, at denne i Henhold til Krigsministeriets Skrivelse af 4. ds. skulde afgaa til Fyn, og at Hansen selv midlertidig vilde tage Kommandoen paa Als, naar Generalen var rejst. Da Armékorpsset havde faaet denne Ordre, gik Læssøe til Hansen for at udbede sig en Forklaring, idet Korpsset ikke kunde tolke Ministeriets Skrivelse derhen, at Hansen tog Kommandoen. Men saa trak Hansen sin Fuldmagt frem og holdt sig til den. Herpaa svarede Hedemann med følgende Linier⁶⁰):

„Hr. Obersten har meddelt mig ved Skrivelse af D. D., at De provisorisk overtager Kommandoen over Als. Hr. Obersten ville erklære, om De overtager denne Kommando i Følge den Dem af Krigsministeren givne Fuldmagt til at befale i hans Navn; thi efter den Skrivelse, Hr. Obersten i Dag har modtaget fra Krigsministeriet, kan jeg ikke anse Dem for berettiget til at vælge Dem selv til Befalingsmand paa Als.“

I sit Svar herpaa af s. D. skrev Hansen tilsidst: „at jeg aldeles henstiller til Hr. Generalen at bestemme, om Kommandoen paa Als, naar De forlader Øen, skal varetages af mig eller af Oberst Schleppegrell eller af en Tredje“⁶¹). Da imidlertid Oberst Hansen ifølge Fuldmagten havde højeste Myndighed, afgav Hedemann Kommandoen over Tropperne paa Als og rejste Søndag 7. Maj om Formiddagen til Fyn.

I en Skrivelse⁶²) til Krigsministeren af s. D. meddeler Hansen, at han har overtaget Kommandoen paa Als, men tilføjer:

„Dette er ikke sket uden en vis Ømfindtlighed fra Hedemanns Side, som jeg dog tror kommer ikke fra ham selv. Hans Grunde er sandsynligvis to; den ene er den ostensible, nemlig, at der er noget stødende i, at en Del af det ham engang anbettede Armékorps (den paa Als efterladte Styrke) vorder ham fratagen. Jeg har dertil svaret, at dette vilde være Tilfældet, hvad enten Kommandoen paa Als overtages af mig eller Schleppegrell eller Bülow, forudsat, at dette Kommando skal

anses som et selvstændigt Kommando og ikke sortere under ham, hvilket første jeg antager at være Hr. Ministerens Mening, saa som det stemmer mest med Tjenestens Tarv og hurtigere Forretningsgang. Skulde Hr. Ministeren imidlertid ville, at Als skal staa under Fyns Generalkommando, er jeg meget villig til at underkaste mig denne Bestemmelse, saa at General Hedemann i denne Hypotese ikke skal have Grund til at dolere over, at jeg overtager Kommandoen. Den anden og sande Grund er vel den, at Kaptajn Læssøe ønskede at forblive [her] under Oberst Bülow, men ikke under mig."

Nej, det var saa sandt ikke „uden en vis Ømfindtlighed fra Hedemanns Side“, at han aflag Kommandoen. „Tænk Dem en General“, skriver Læssøe⁶³), „som med Ære har ført sine Tropper i det første Felttog, Danmark i Aarhundreder har haft, nødsaget til enten at arrestere den Mand, som Krigsministeren har udnævnt til sit andet Jeg, eller pludselig at forlade sine Tropper, der staa overfor Fjenden, og gaa tilbage til Depoter og Reserver. Det er en bitter Kalk, og Indskibningen i Sønderborg paa Baaden, der førte General Hedemann og hans Stab til Dampskibet, gaar ikke let i Glemsel hos dem, der saa den."

At denne Opfattelse var almindelig fremgaar af to Breve⁶⁴). I det første, skrevet 7. Maj Aften til Læssøe af Premierløjtnant Otto Bülow, der blev ladt tilbage i Sønderborg for midlertidig at indgaa i Oberst Hansens Stab, siges: „Jeg tror at have sporet en almindelig Indignation over, hvad her er sket, og jeg vil ikke fordølge, at mit opbragte Indre ikke bidrager til, at jeg skulde søge at dæmpe den.“ I det andet, skrevet 8. Maj i Ulkebøl Præstegaard af Kaptajn Wørishøffer til Læssøe, siger Brevskriveren, at han og Oberstløjtnant Rye var taget ind til Sønderborg for at sige Dem og General Hedemann Farvel og takke for den Tid, vi stod under Deres Kommando, men ikke naaede det. „De er begge elskede, og Deres Afsked kan ikke andet, den maa bedrøve os Hvad der er blevet bekendt om Maaden, hvorpaa Øens nye Højstkommanderende er blevet eller selv har indsat sig, har fornærmet ethvert ædelt Sind ...“

Hedemann kunde ikke finde nogen saglig Baggrund for de trufne Forholdsregler. Da han desuden troede, at der bag Forsættelsen laa et skjult Ønske om at se ham fjernet som Fører for Armékorpsset, skrev han 7. Maj Aften, efter at have naaet Middelfart, følgende Kladde til en Ansøgning⁶⁵) om at maatte fratræde sin Stilling og overtage sin gamle Post:

Til Krigsministeren.

Ifølge Ministerens Ordre er jeg ankommen hertil i Aften Kl. 11½ og modtager Generalkommandoen over Fyn og Langeland overleveret i Morgen Formiddag af Hs. Excellence Generalløjtnant v. Guldberg.

At være bleven bortreven fra den største Del af det Armékorps, hvis Kommando mig af Ministeren var anbetret med en næsten uindskrænket Myndighed — og hvilket hidtil var lykkedes mig at forestaa, med Enighed og Orden føre [til] det Punkt, hvor efter al Sandsynlighed Korpsset maatte komme til at virke mod Fjenden, og som jeg i Gaar,

som meldt, lod forberede ved at foretage en Ekspedition over Alsund og der anlagde et Brohovede — har smertet mig dybt, især den Maade, hvorpaa dette Kommando er overgaaet i Oberst v. Hansens Hænder.

Det er saaledes 2. Gang, at Overkommandoen over det Nørrejske Armeekorps er bleven mig betagen paa Als. Første Gang af Kammerherre Riegels og nu af Oberst v. Hansen.

Den Gang Hr. Ministeren udnævnte mig til denne ansvarsfulde Post, blev det mig tilladt for Hr. Ministeren, uden at dette skulde have skadelig Indflydelse paa min militaire Karrière at paavise den, jeg maatte anse bedre kvalificeret til denne Post end jeg, og da nu Hr. Ministeren selv tydeligt har lagt for Dagen at have mere Tillid til Oberst Hansen end til mig, beder jeg ærbødigst om, at jeg maa nedlægge Kommandoen i Oberstens Hænder og atter træde tilbage til at kommandere det 1. Jægerkorps.

Denne Ansøgning kom imidlertid ikke af Sted. Hedemann og Læssøe talte indgaaende sammen om Forholdene, og Resultatet af deres Drøftelser blev nedennævnte Skrivelse, i hvilken Hedemanns Tanker gaar igen, og Læssøe, som formede Skrivelsen⁶⁹), gør sig til eet med sin Chef.

„I Følge Hr. Krigsministerens Ordre er jeg i Aften Kl. 11½ ankommen hertil og modtager Generalkommandoen over Fyn og Langeland mig overleveret i Morgen Formiddag af Hs. Ekscellence General v. Guldberg. At jeg efter en af Hr. Oberst v. Hansen forevist Bemyndigelse fra Hr. Krigsministeren har set mig nødsaget til at fratræde Kommandoen over en stor Del⁶⁹) af det mig med fuld Myndighed anbetroede Troppekorps, har naturligvis smertet mig ikke blot for den Mistillid, der er vist mig derved, at jeg nu anden Gang midt i selve Armékorpsset er bleven frataget Kommandoen. Da jeg og min Stabschef, Kaptajn v. Læssøe, føler, at vi under saadanne Forhold ikke vil være i Stand til at virke, som vi burde, og jeg desuden ikke tydelig kan se, hvor vidt min Udnævnelse til at forestaa Generalkommandoen i Fyn og paa Langeland ophæver min tidligere Stilling som Kommandør for Armékorpsset, men det er aldeles nødvendigt, at der gøres Ende paa en Tilstand, der er lige ødelæggende for Landet og for Arméen, tror jeg, at Hr. Krigsministeren vil billige, at jeg tillader mig at gøre følgende Forslag: enten at fratage Oberst v. Hansen Kommandoen paa Als ved at kalde ham tilbage til København og tillade mig i Følge den mig engang givne Bemyndigelse at betro Kommandoen paa Als til en Mand, hvem jeg kan have Tillid til, og med hvem jeg kan operere, samt i Fremtiden sikre mig for enhver Indgriben, der kunne forstyrre mine Operationer; eller, hvis Oberst v. Hansen skal blive ved Arméen, da at tillade mig, at jeg igen indtræder som Kommandør for mit Jægerkorps — saaledes som jeg hos Hr. Krigsministeren forbeholdt mig, da jeg overtog Kommandoen over det Nørrejske Korps — og at min Stabschef, Kaptajn v. Læssøe, efter hans derom for mig udtalte Begæring, i dette Tilfælde fratræder sin Post som Stabschef og indtræder i en til hans Forhold svarende underordnet Stilling, hvori han ser sig i Stand til at bære det paahvilende Ansvar.“

Skrivelsen blev afsendt med Digteren H. P. Holst. Men inden denne vendte tilbage med Ministerens Svar, havde Tscherning sendt Hedemann et modtaget, anonymt Brev, i hvilket Hedemann stempleses som Landsforræder. I sin Tilstillellespaategning havde Tscherning skrevet, at to hæderlige Mænd vilde bevidne Rigtigheden af det fremførte. Ingen mener vel, at Tscherning har troet dette skamløse Udsagn, men at give Sagen en saa taktløs og uovervejete Paategning var at tilføje Generalen en grov Krænkelser.

I Sagens Anledning skrev Hedemann 10. Maj følgende Erklæring⁶⁵):

„En Bekræftelse paa den Mistillid, der vises mig i den senere Tid, har jeg modtaget ved Hr. Ministerens Skrivelse af 8. d. M. Der bliver nu intet for mig tilbage end at forlange en retslig Undersøgelse af mine Forhold, idet jeg forinden paa det bestemteste herved maa ansøge om Entledigelse fra ethvert mig hidtil betroet hæderligt Hverv*).

Den Person, til hvis løgnagtige Udsagn Hr. Ministeren synes at fæste Lid, med hvem jeg aldrig har vekslet et Ord, kan ej være anden end en Frivillig, forhenværende Elev ved den kongelige Stald i København, som efter Slaget ved Slesvig er deserteret og bortgaaet med den faldne Kaptajn Frederiksens⁶⁶) Penge og Effekter, han havde modtaget af ham i det Øjeblik han døde — og om hvem allerede for flere Dage siden er indledet en Undersøgelse ved Københavns Politi, saa snart han maatte findes i København.

Da det vist nok maa kunne tilgives, at jeg under de stedfindende Omstændigheder følger Ulyst til ethvert Foretagende til Tjenestens Tarv, beder jeg om muligst hurtigst Resolution.“

Samtidig satte Hedemann med samme Formaal for Øje en Ansøgning⁶⁷) op til Kongen. I denne klagede han over „den Mistillid, som i den senere Tid er vist mig i min Kommandos Førelse“, derved at Oberst Hansen har overtaget Kommandoen over Als, „det Punkt i Danmark, som efter mit ringe Skøn for Øjeblikket er det vigtigste“, og at han selv i Stedet er blevet sendt til Fyn for at organisere Troppaafdelinger, hvorved han „aldeles afholdes fra at have Opmærksomheden henvendt paa mit egentlige Hverv at observere og skade Fjenden.“ Endvidere er han bitter over af Krigsministeren at være „bleven mistænkt paa en saa uforskammet Maade“, at han har set sig nødet til at bede ogsaa ham om en retslig Undersøgelse af sit Forhold.

Da begge Udfærdigelser er underskrevne, maa det tros, at det har været Hedemanns Hensigt omgaaende at ville indsende dem, hvis Ministerens Svar ikke blev tilfredsstillende.

10. Maj overbragte Holst Ministerens Svar⁶⁸), af 9. Maj, der lød:

„Hr. Generalens Skrivelse af 7. Maj har jeg modtaget og ser heraf med Glæde, at Hr. Generalen nu er ankommen til Fyn og dør har overtaget Generalkommandoen tilligemed Kommandoen over den derværende Troppestykke, der allerede er betydelig og daglig vil vorde forøget. Hr. Generalen vil finde mange uordnede Kræfter, mange Rester, mange nye Elementer; af alt dette gælder det om snart og med sikker Haand

*) Udhævet i Skrivelsen.

at danne et sikkert Hele for snart, naar alt er behørigt ordnet og forberedt, at føre den hele Styrke frem igen mod Fjenden. Da jeg snart haaber at sende Dem til at træde ind i Deres Korps 8. Linieinfanteribataillon, 1. Reservejægerkorps samt 150 Md. til Major Wagners Bataillon⁷²) og 800 ret veløvede Rekrutter, saa vil deraf vel udkomme en Styrke (forudsat 4 Batailloner paa Als) af 17 Batailloner og 17 Eskadroner, dertil 5 Batterier og øvrige Tropper af forskellig Art, tilsammen 17000 Md. De vil heraf se, at Deres Styrke ikke er formindsket, saa meget mere som De til enhver Kooperation har Als til Raadighed, der jo maa betragtes som en Division af Armeen, der ved dens Detachering vel har vundet en vis Selvstændighed, *men dog stedse hører under det Nørrejyske Armékorps**). Jeg har allerede i en tidligere Skrivelse fremhævet Nødvendigheden af at organisere Korpset i tvende Divisioner maaske desuden en Kavallerireserve. Da Kavalleriet i det forløbne Felttog ikke har været heldigt, saa maa jeg opfordre Hr. Generalen til at ytre Dem over en passende Omordning af dets Befalingsvæsen; maaske kunde General Wedell blive paa rede Haand til at overtage Generalkommandoen over Fyn, saa snart Hr. Generalen forlader samme. Skulde Hr. Generalen ønske at anvende Hr. General v. Krogh til at kommandere en Division, saa er han paa rede Haand; men Hr. Generalen kender, hvilke de Vanskeligheder er, som Slægtskab medfører. Dette er jo kun en Menings-sag; thi i Virkeligheden er Manden nok at lide paa. Af Elementer til at danne en Stab af for hver af de forskellige Afdelinger tror jeg, De maa finde nok til Stede. Om alt dette venter jeg Hr. Generalens Meddelelse for at give Understøttelse og nærmere Bestemmelse.

Jeg kommer nu til Besvarelsen af den sidste Del af Deres Skrivelse, Hr. General, hvilken unægtelig er mig mindre behagelig at besvare, end den første har været; jeg vil haabe, at De allerede, inden De læser dette, maa have følt, at jeg ikke har fortjent at behandles saaledes, som De heri behandler mig, lige saa lidt som Deres Land bør lide under personlig Misfornøjelse i et Øjeblik, da De og Deres Stabschef har købt noget af den Erfaring, som vi alle savner. Fordi jeg, der i et ikke ringe Maal maa bære Ansvar for Deres Handlinger, i et Øjeblik, hvor jeg, ladet uden blot nogenlunde fuldstændig Efterretning om de mærkelige Tildragelser i Flensborg, overvældet af alle Arter foruroligende Efterretninger gennem Private, fra Kongens Omgivelser, af Efterretningerne i Tidenderne, af Uvished hos selve Regeringspersonalet, af Klage over Overfald og Forræderi, fordi jeg i et saadant Øjeblik, hvor jeg ikke kunde rejse selv, sender den Mand, der staar mig nærmest, og som i dette som i mange andre Tilfælde har vist sig som en af vore kyndigste og besindigste Officerer, for som Kommissær at optræde paa mine Vegne, jævne de opstaaende Konflikter, bringe hver Person og Ting igen i Ligevægt, tjene som Vidne for Dem imod de mange, som anklagede, imod den Anklage, som laa i det ulykkelige Ord: Overfald, der var indflydt i en Beretning, der udgaves for at komme fra Hovedkvarteret, derfor griber De til det yderste Middel imod mig,

*) Udhævet i Skrivelsen.

foreslaar mig Deres og Deres Stabschefs Fratræden fra Kommandoen over Hæren, om jeg ikke opfylder visse Betingelser. Er det smukt, er det velbetænkt? Fordi Oberst Hansen personlig mishager Dem, Hr. General, eller maaske en Del af Officererne i Hæren, derfor skal han bort, eller De vil bort, og det i et Øjeblik, hvor jeg samler til Dem og organiserer for Dem en langt større Kommando, hvor jeg gentagne Gange opfordrer Dem til at paapege de Officerer, som bør befordres for at udfylde de tomme Pladser. Oberst Hansens Nærværelse er endnu ikke unødvendig paa Als for at udjævne Følgerne af de opstaaede Konflikter. Kammerherre Riegels har været haardt behandlet⁷³); skønt jeg ikke har til Hensigt at give ham nogen Oprijsning, saa ønsker jeg dog at bringe hans Sind i Ro; thi han er heller ikke uden Fortjeneste i vor nationale Sag. Da Hr. Generalen betraadte Als, fandt De Kammerherre Riegels som Kommandant; denne Post kunde gerne have bestaaet ved Siden af Hr. Generalens Armékommando; dette Forhold er intet nyt, en Kommandants Betydning er noksom bekendt. Da jeg imidlertid frygtede Sammenstød, saa skrev jeg, saa snart jeg efter Begivenhederne ved Slesvig forudsaa Retiraden til Als, til Riegels for at modificere hans Fuldmagt; mit Brev kom ikke tids nok til at forhindre Hr. Generalen fra at gøre et Skridt, hvorover jeg maaske med Føje kunde klage, nemlig'at søge Deres Strid med Riegels afgjort ved Kongens personlige direkte Mellekomst; men føler De ikke, Hr. General, hvor umuligt det vilde være at røgte mit Kald, om jeg daglig maatte se, at man søgte Afgørelsen af Konflikter hos Monarken? Tror De, Hr. General, at Deres Stilling det hele Felttog igennem vilde have været mulig, om jeg ikke havde staaet imellem og værgtet mod de utallige personlige Afgørelser, hvilket ellers efter fordums Vis vilde være komne i Vejen for Deres Bestemmelser? Jeg tror forvist, at naar De overvejer alt dette, saa har jeg givet det Eksempel, De med Ære kan følge. Da jeg fik Kongens Afgørelse at vide, saa tog jeg imod den som en Kendsgerning, der ikke mere lod sig ændre, trøstede Riegels i hans Kummer, skrev privat til v. Schmidten for at stemme ham til Ro og Besindighed, og til Hansen for at jævne alle Forholdene paa den Basis, hvorpaa de af Omstændighederne var bragte. De Underhandlinger, som dengang begyndte at skinne igennem Sveriges Forhold angaaende, det Wedellske Korps' udmattede og hjælpeløse Tilstand, den større Lethed for i Fyn at samle større Troppemasser for mere skjult at ordne dem og indskibe dem til Frembrud, bragte mig til at vælge Fyn til Reorganisationsplads for Armeen, der, førend den brød frem igen, burde bringes paa ca. 20000 Md.; den Erfaring, som De i Forbindelse med Deres Stabschef havde vundet, opfordrede mig til ikke at lade Dem fordybe Dem i Forsvaret af Fæstningen Als; Savnet af Stabsofficerer, Ønsket om at faa en høj Officer mer prøvet imod Fjenden og om at bringe Forviklingerne paa Als til rolig Afgørelse, lod mig vælge Hansen til Kommissær og eventualiter til Kommandant med Forpligtelsen til hjælpsom Medvirken efter Deres Ordre. Har De da Ret heri at se en Krænkelse, eller meget mere havde De ikke Grund til heri at se Ønsket om at bruge Deres Kræfter paa bedste Maade i Statens Tjeneste, og sikre Dem mod de Angreb, som jeg

kun kan møde ved at sige, at jeg har ladet undersøge og med Hansens Skrivelser i Haanden, sige, at jeg har befundet alt vel? Hansens maadeholdne, alvorlige Breve er virkelig hæderlige og beroligende Vidnesbyrd, hvormed jeg alt har afvæbnet mere end én Snakker. ...“ (Resten af Skrivelsen, der vedrører v. Schmidten, har ikke Interesse i denne Forbindelse).

Med disse mange Ord gaar Tscherning i Virkeligheden uden om Sagens Kerne og røber sine Brøst som Hærfører. Han forstaaer ikke, at Føreren skal være paa det Sted, hvor der er Brug for ham, og granske de Spørgsmaal, der vedrører Forsvar og Angreb, og ikke bruge Tiden til at opstille og ordne Hærens Afdelinger. Han viser ikke at kunne holde Hovedet klart under knugende Krigsforhold og at have handlet overilet ved ikke at oppebie Armékorpsets Melding om Uroen i Flensborg, men at have grebet ind paa Grundlag af en overspændt Officers Indberetning. Desuden er han bl. a. stødt over, at Hedemann ikke vil dele hans Syn paa Kommando- eller Kommissærforholdene og anker over svigtende Forstaaelse af den dygtige, men paa Als saa inderlig overflødige, Oberst Hansen. Han er ulogisk i sin iøvrigt rigtige Paastand om, at Armékorpschefens og Stabschefens Erfaring maatte nyttes i de havende Poster, naar han ikke samtidig gør samme Synspunkt gældende for Chefen for Hærens Intendantur. Han paadutter Hedemann „personlig Misfornøjelse“ og Mishag mod Oberst Hansen som Aarsag til de fremsatte — saglige — Krav; han er vred over, at Riegels ved Kongens Mellekomst er blevet fjernet fra sin Post og siger mellem Linierne, at Generalen bag Ministerens Ryg er gaaet til Kongen for at faa sit Ønske gennemført og derved har handlet illoyalt.

Alt dette kunde naturligvis baade Hedemann og Læssøe se ved Læsningen af Tschernings Brev. Derimod kunde de ikke se, at han egentlig ogsaa førte uredelig Tale, naar han slog paa sit Ønske om at faa Hansen, „en høj Officer mer, prøvet mod Fjenden“, thi det var Hansen, der fremsatte Ønsket, og Tscherning der kun modvilligt bøjede sig herfor.

Følelserne overfor Ministeren var ved Holst's Tilbagekomst ikke venligt stemte, og Læsningen af Tschernings Skrivelse kan i første Omgang næppe have bedret dem. Holst maatte derfor bruge hele sin Indflydelse for at undgaa et alvorligt Brud, hvilket ogsaa lykkedes ved mundtlige Forklaringer og stærk Fremhæven af, at Hedemann stadig nød Ministerens fulde Tillid, og, maa man vel føje til, fordi Skrivelsen klart sagde, at Styrken paa Als „stedse hører under det Nørrejske Armeekorps“. Tschernings Brev var altsaa ikke nok. Om Forholdet redegår Holst overfor Tscherning i følgende Linier“) af 11. Maj:

Hr. Krigsminister!

„... Ved min Ankomst til Middelfart i Gaar Aftes fandt jeg Generalen og Kaptajn Læssøe bragt til Fortvivlelse i Anledning af det fra Hr. Krigsministeren afsendte anonyme Brev om, at General Hedemann skulde være en Landsforræder. Da Hr. Krigsministeren havde tilstillet Generalen dette Brev uden Kommentar, kun med den eneste Bemærkning, at tvende hæderlige Mænd vilde bevidne Rigtigheden af det „Frem-

førte“, havde man naturligvis — hildet i den forudfattede og fejlagtige Anskuelse, at Generalkommandoen i Fyn for Generalens Vedkommende skulde være en Retirade for at berøve ham Kommandoen over Armeen — kun set i Kombinationen af dette Brev med de tidligere en fortsat Opfordring til Generalen om at søge sin Afsked. Ved min Ankomst havde han allerede skrevet sin Dimission og fordret retlig Undersøgelse af sit Forhold. Sorg og Fortrydelse over en saa uforskyldt Miskendelse havde aldeles deprimeret ham og hele Dagen afpresset ham Taarer; ogsaa Kaptajn Læssøe var for første Gang aldeles nedslaaet og modløs. Hr. Krigsministeren indser altsaa, hvad det kostede mig at berolige disse oprørte Elementer. Det lykkedes mig dog omsider at gøre Generalen det klart — ved Hjælp af Hr. Ministerens Skrivelse og mine mundtlige Forklaringer — at han saavel som Kaptajn Læssøe er i Besiddelse af Deres fuldkomneste Tillid, at de begge fejlagtig havde opfattet deres Stilling i Fyen, og endelig, at De Hr. Krigsminister! ikke kunde have nogen Anelse om, at De ved det tilsendte Brev skulde have haft til Hensigt at krænke Generalen ved en uværdig Mistanke. Det lykkedes mig omsider, og hvad der ikke lidet hjalp mig heri, var, at jeg næsten ordret efter Hukommelsen kunde citere Deres Brev til Konferentsraad Bræstrup⁴⁶), hvori De paa den stærkeste og smukkeste Maade udtalte Deres Tillid til Generalen ...“

Da Hedemann følte Brodden i Tschernings halvt skjulte Klage over den Maade, paa hvilken Riegels var blevet fjernet fra sin Post paa Als, skrev han samme Aften, Holst vendte tilbage til Middelfart, en nærmere Redegørelse til Tscherning for, hvorledes det var gaaet til. Dette Brev er ikke fundet, men i Tschernings Svar⁴⁶) af 12. Maj herpaa hedder det bl. a.: „... De maa ikke tro, Hr. General, at jeg tænkte paa at gøre Dem mindste Bebrejdelse, idet jeg omtalte Tildragelsen med Kongen og Riegels paa Als. Selv om det var kommet langt mere direkte fra Dem, Hr. General, vilde jeg endda ikke have beklaget mig, thi dels er vore Forhold i en Overgangstid, hvor slige Tildragelser snarere maatte forefalde hyppigere end sjældnere, dels blev jo opnaaet den væsentlige Nytte, at Deres Forhold til Riegels blev ordnet saa, at Sagerne kom i Gang. Det ligger desuden aldeles uden for min Natur at leve længe i Fortiden, det er Fremtiden, jeg helst holder i øje, og kun med Hensyn til den berører jeg Fortiden. Saaledes ogsaa i dette Tilfælde ...“

En svag Genspejling af det skete gaar igen i Hedemanns følgende Brev af 11. Maj fra Middelfart til sin Hustru:

Min søde, gode Lotte, jeg takker Dig ret mange Gange for Dit kære Brev med Hr. Holst. Jeg længtes meget efter hans Tilbagekomst ikke alene for ret at høre, hvorledes Du og alle mine kære havde det, men han var sendt for mig i en anden Mission til Krigsministeren, der tilsyneladende for mig og Læssøe i den senere Tid har vist os mindre Tillid end tilforn.

Da de skrevne Ord nu let paa begge Sider kan misforstaas (hvorpaa jeg endnu i Gaar havde et ubehageligt Eksempel), saa sendte jeg Holst for at høre hans mundtlige Mening. Da han nu i Aftes vendte tilbage med de baade mundtlige og skriftlige Forsikringer om hans ubegrænsede

Tillid til os begge, saa har jeg naturligvis ej indsendt den færdige Ansøgning om Entledigelse fra samtlige mig overdragne hæderlige Bestillinger.

At Ondskab og ubegribelige Løgne søger at nedsætte mig i Folkets Øjne, det bryder jeg mig kun lidet om, og naar der skulde komme Dig for Øre, at jeg var arresteret i Fyn, og at jeg havde handlet som Forræder imod mit kære Fædreland, da haaber jeg, Du og alle vil le deraf. Men Holst blev standset paa Københavns Gader hver 10. Skridt, og Rygtet siger dette overalt.

Jeg fik først Anelse om dette derved, at Krigsministeren i Gaar sendte mig et anonymt Brev, som han havde faaet, i den Anledning til min Erklæring; og Holst forsikrer, at baade Bræstrup og Ministeren har faaet over 20 Stk. hver af lignende Indhold. Det er Gud ske Lov kun til at le ad, men jeg maa sande Dine Ord, jeg troer Folk for godt. Men hvormed eller hvorved jeg har givet Anledning til, at saa skammeligt Rygte om mig kunde udspringe, er mig aldeles ubegribeligt. Jeg vilde kun selv underrette Dig herom, for at Du ej uforberedt maatte høre sligt Vaas om mig.

Nu bliver det nok Alvor med Svensken, siger man, og da gaar det Gud ske Lov fremad igen. Denne liggen stille er utaalelig.

I Morgen forlægger jeg Hovedkvarteret til Odense. I Morgen foretager jeg en Inspektionsrejse i Fyn og venter paa Mandag først at indtræffe igen i Odense. Dreyer rejser med mig.

Min Hr. Broder⁷¹⁾ kom i Aftes med Holst (meget velkommen) Kl. 8. Kl. 11 havde han endnu ej sørget for noget Kvarter for sig, og jeg maatte tage ham hjem med mig (meget behageligt). I Dag rejser han til Als (Gud ske Lov). Han er besynderlig, har ej talt et Ord om mit Hjem, kun hilset. Jeg har heller ikke talt om noget med ham.

I Søndags Aftes kom jeg her og bivaanede straks Mandag Morgen Sjøetatens Bedrift paa Fredericia Kastel, hvor de skød Ild i nogle Bygninger. Preusserne gjorde det samme mod Strib paa Fyen lige overfor. Og om Eftermiddagen bærede de Middelfart ved et ordentligt Bombardement fra Snoghøj. Det var temmelig uhyggeligt, da man intet kunde gøre derimod, og Bomberne fløj os, især *een* mig, formelig om Ørerne. Den sprang 10 Skridt fra mig, men den var ej endnu bestemt for mig. 4 Huse brændte. Alle Mennesker i Byen flygtede, og endnu ligger flere Familier paa Marken. Min Vært flygtede med alt, saaledes at der om Aftenen ikke var en Dyne eller en Krumme Brød i Huset⁷⁶⁾.

Lev nu vel, min gode Lotte. Hils den gode, lille Christian fra mig og sig ham, det første jeg faar et Par Øjeblikke tilovers, skal jeg skrive til ham alene, fordi han har skrevet saa ofte til mig, og fordi baade han og Marius er mine gode, flittige Dreng. Hvad Marius angaar, da tal med Scholten først og gør saa, hvad Du synes. Jeg kan ej godt herfra med det.

Hils og kys alle fra Din

Dig elskende

Hedemann.

Da Tscherning følte, at noget af det skrevne maaske nok kunde trænge til nøjere Forklaring, sendte han 14. Maj følgende Linier⁸⁾ til General Hedemann:

„Jeg vedlægger herved Udskrift af alle de Breve saa vel til Hr. Generalen som til Oberst Hansen denne Sag vedrørende. Ved nærmere at tage den i Overvejelse vil Hr. Generalen se, at De ej tilfulde har opfattet det Forhold, hvori Kommandanten paa Als staar til Nørrejske Armeekorps, idet De har for meget overset den Selvstændighed, som jeg gentagne Gange har anset det nødvendigt at tillægge et saa afsondret Kommando, der ved Forbindelsesliniernes Indretning hyppig endogsaa staar i nærmere Forbindelse med Centralbestyrelsen end med Armeekommandoen paa Fyn.“

Og hertil føjede Tscherning efter en Gentagelse af den Selvfølgelighed, at Tropper i større Afstand fra Hovedstyrken maa have en vis Selvstændighed, følgende Orakelsprog:

„Anvendes disse almindelige Betragtninger paa de foreliggende Tilfælde, da er det Tropperne paa Als ganske uvedkommende, i hvilket Forhold de staar til det Nørrejske Armeekorps, da de ej som Tropper staar i noget som helst Forhold dertil; det er nok, at Oberst Hansen ved, at han med Hensyn til strategiske Foretagender og m. H. t. den Hjælp, han i paakommende Tilfælde har nødig, staar under og henhører til det Nørrejske Armeekorps.“

„Herefter vilde det“, skriver Tuxen⁸⁾, „nærmest være til Skade, om Oberst Hansen skulde sende alle Sager gennem Nørrejske Armeekorps; det var tilstrækkeligt, at han holdt Generalen nøje underrettet om Forholdene paa Als og i Slesvig, og at denne til Gengæld meddelte Obersten, hvad der foregik paa Fyn, og hvad han havde erfaret om Tilstanden hos Fjenden.“ Man vil da snart erfare, at Subordinationen i ingen Henseende derved lider, medens dog enhver Stræben finder en friere Udvikling

Samme Dag blev der tilstillet Oberst Hansen en krigsministeriel Skrivelse af lignende Indhold; det paalagdes ham, at „udføre Krigsforetagender, bestemte til at støtte eller til at medvirke til de af Arméens Krigsoperationer, der foretages af Generalkommandoen“; det var ham overladt selv at vælge Midlerne til Udførelsen, „hvorom dog Generalen har en opfordrende eller raadgivende Mening, til hvilken Obersten vil vide at tage Hensyn alt under sin Ansvarlighed“. Ved Siden heraf fremgaar det af Oberstens selvstændige Stilling, at han af egen Drift kan udføre saadanne Krigsforetagender, som han anser nødvendige til at udføre sit Hovedhverv: Als Forsvar. Altsaa sorterede Hedemann og Hansen begge direkte under Ministeren, til hvem de begge havde Referat; kun i visse Tilfælde havde Generalen Lov til at kommandere over Obersten. Forholdet mellem dem var nærmest en Art Alliance, men Traktaten var temmelig uklar, og den var tilmed paaktroyeret dem.“

Denne ganske uholdbare Stilling, som Tscherning her havde bragt først Riegels senere Overkommandoen og sidst Oberst Hansen i, medførte, som det ses, en Række Skrivelser med Klager, Forklaringer og Forsøg paa at jævne Vejen. Men i Stedet for at skære klart igennem,

erkende et Fejlgreb og skabe ordnede Forhold, forbitrede Tschernings ofte modstridende og overflødige eller gaadefulde Ord Tilværelsen for Hedemann og øgede Spændingen mellem Korpskommandoen paa den ene Side, der saa det som sin Ret at kommandere, og Oberst Hansen paa den anden Side, der ikke kunde erkende dennes Syn paa Tingene. Forholdet afspejles i et Brev⁸¹), skrevet i Sønderborg 17. Maj af Premierløjtnant Otto Bülow til Læssøe, hvori siges:

„Uagtet jeg ikke ser synderligt til Ministerens Skrivelser, men kun erholder — tildels — et mundtligt Referat af dem, saa mærker jeg nok, at de ikke altid er efter Ønske, men tyder paa den samme Ubestemthed og Vankelmodighed, som de jeg tidligere har haft Lejlighed til at kende.“

Saaledes varede Tilstanden hele Maj Maaned igennem — heldigvis uden at dette dog indvirkede paa Hærens Omordning eller Forberedelserne til kommende Foretagender — og ophørte først, da Hedemann i Slutningen af Maj Maaned atter kom til Als.

Selv om Læssøe i Skrivelse af 7. Maj havde gjort sig til eet med Hedemann, var han dog ikke helt glad for ham. Man sporer det allerede i en Skrivelse⁸²) af 4. Maj fra Oberst Hansen til Tscherning, hvori bl. a. siges: „Hvad Armeens Overkommando angaar, da er den, som bekendt, i Læssøes Hænder; jeg ved ikke at nævne nogen bedre ... Læssøe har nu faaet den besynderlige Idé at ville forblive her tilbage og lade Hedemann gaa til Fyn med Steinmann som Stabschef. Mig synes, at Hedemann og Læssøe hører sammen“

Det er dog muligt, at der bag disse Ord kun ligger et naturligt Ønske fra Læssøes Side om under en eller anden Form at blive paa Als, helst under Bülow, men ikke under Hansen. Den fremsatte Udtalelse fik imidlertid Tscherning til i et Brev⁸³) til Læssøe af 10. Maj bl. a. at skrive: „Det har gjort mig ondt, at De har tænkt paa at skille Dem fra Hedemann, med hvem jeg troede, De var groet sammen til en Enhed, og om hvem De ved saa godt som jeg, at han uden Dem taber sin Betydning. Det skulde glæde mig at kunne sætte Dem selv i Spidsen for Hæren for at undgaa denne Dublering af Personer, men Tiden er næppe kommen.“

Dette private Brevskifte mellem Minister og Stabschef fortsattes med et Brev af 14. Maj⁸⁴), hvori røbes, at Svenskerne vil blive udskibet paa Fyn, og hvori udbedes Læssøes Tanker om de svensk-norske Kræfters Brug. Oberst Hansen roses, og det meddeles, at General Krogh gerne vil tjene under Hedemann, „dog vil jeg ikke paatvinge Dem denne Mand“.

Herpaa svarede Læssøe 17. Maj fra Odense⁸⁵) :

„... Medens jeg efter Opfordring ytrer mig om Operationerne, være det mig tilladt uden Opfordring at sige et Par Ord om Overkommandoen. Jeg tror ikke, at vi ret vel vil kunne paatage os denne for den forenede Hær, skønt det i vort eget Land var det mest passende; derimod forekommer det mig, at Svenskerne burde bevæges til at overtage den, saa snart Operationerne begynder. At tage en fremmed General, selv om han har et stort Navn, synes mig i denne nationale Strid at være uheld-

svangert⁸⁶). Den fremmedes egen Iver og Tilliden til ham vil næppe blive stor, og en hel Del af Opstræbningen hos vore egne falder bort. Vi maa vide, at vi kæmper for vor egen Hæder og Velfærd og ikke for en fremmeds Berømthed.

Naar en Overgeneral er udnævnt, hvad enten han nu bliver svensk eller fremmed, tror jeg det aldeles nødvendigt, at der opgives ham Hovedmaalet, han skal naa, og Kræfterne, der er til hans Raadighed, og at han ikke generes ved specielle Forholdsregler under Felttogets Gang og endnu mindre ved paabudne Detacheringer og halvt selvstændige Korps. Jeg tror, at en Overgeneral maa have en stor Myndighed, og at han maa afsættes, saa snart man ikke længere tør betro ham den. Naar Felttoget er begyndt, vil det ikke uden Fare kunne ledes fra andre Steder end Armeens Hovedkvarter.

Hvad specielt den danske Del af den forenede Armee angaar, da vil den vel passende kunne deles i to Divisioner, ligesom den svensk-norske vel vil blive det i 3. Jeg tror ikke, at det er tilraadeligt at sætte Korpskommandører imellem Divisionerne og Overgeneralen; netop for at undgaa Rivninger tror jeg, at det er højst ønskeligt, at de 5 Divisioner staar umiddelbart under Overgeneralen, og at han kan bruge dem imellem hinanden, som han vil.

General Krogh, som Hr. Ministeren flere Gange har omtalt, kender jeg som en talentfuld Mand uden Kundskaber og med en Del Letsind; jeg tvivler ingenlunde paa, at han er en af de bedste, vi har, naar han kan finde en Garant. Oberst Hansen tror jeg er daadløs, lunefuld, skjult; han vil ikke ved sin Personlighed virke paa Tropperne, som Krogh, til Gavn, men til Skade; der vil næppe nogensinde blive Enighed i Længden, hvor han er i Nærheden. Jeg vilde anse det for en sørgelig Sag, om han skulde have den ene Division. General Hedemann har nu engang haft en Overkommando; jeg tror, at han selv, om ikke straks saa lidt efter, vilde være overmaade glad, om han blev kommanderende General, f. Eks. i Fyn, hvor han nu er, med en dygtig administrativ Generalstabsofficer ved Staben. Oberst Bülow er tapper, besindig, fordringsløs, har en Personlighed, der tiltaler og i tilstrækkelig Grad imponerer Soldaten; han har vel ikke mange Kundskaber eller vidt Blik, men dog tror jeg, det vil være et Held, naar han faar den ene Division. Oberst Schleppegrell er vist i flere Retninger en dygtig Mand, men det synes mig ikke, at han under Felttoget har givet Grund til at antage, at han bør gaa videre end til Brigaden; hverken ved Bov eller ved Slesvig har han fundet Lejlighed til at gøre sig sært bemærket. General Wedell vil næppe mere følge Armeen⁸⁷).

Det forekommer mig at være af særegen Vigtighed, at Depoterne faar en kraftig Organisation, naar Armeen atter gaar frem ... Rekrutuddannelse og Depotbestyrelse kan jo staa i nøjeste Forening. Det er stor Skade, at den nuværende Indretning, hvorefter Tropperne paa Als ikke længere staar i noget som helst Forhold til det Nørrejske Korps, saa meget besværliggør Reorganisationen og navnlig en solid og varig Brigadeinddeling. Den hele Reorganisation er nu, i det mindste i Udførelsen, lastet over paa den ene Armeedivision, hvis Stab kommer lige fra

Felten uden noget solidt Kendskab til, hvad der skete hjemme, medens den var i Færd med at slaas, og uden nogen som helst Aflevering fra den Stab, der blev afløst. Saadant bør vistnok forebygges for Fremtiden; naar Brigaderne faar Fasthed, naar hver Brigade efterlader sit Depot med behørig Kræfter til Rekrutuddannelse og Depotbestyrelse, naar en dygtig administrativ Generalkommando tager samtlige Depoter under sin Opsigt, saa vil man, tror jeg, faa Haab om at finde Orden bag sig, hvis Armeen atter engang skulde nødes til Retraite, og, naar det gaar fremad, kunne stole paa en stadig Tilgang. Men General Hedemann har ikke tilstrækkelig Myndighed til at udføre dette, og den vil vanskelig kunne gengives ham. Skulde det ikke være rigtigst, at Krigsministeriet under de nuværende Forhold etablerede en administrativ Autoritet ved Siden af Generalkommandoen eller i alle Fald under den, og at Remontekommissionen, Depotvæsen og Skoler hørte under denne Autoritet, ligesom alle Tropperne i Armeen derfra maatte forsynes? Autoriteterne i København kan langtfra udrette for Tropperne, hvad der kan gøres i Odense. Skulde ikke netop Oberst Hansen have været Manden her? ...

Jeg ønsker, at Hr. Krigsministeren vilde anse dette Brev som alene stilet til Dem selv."

Læssøe saa utvivlsomt rigtigst, naar han ønskede en væsentlig Del af Organisationsarbejdet overdraget til Oberst Hansen. Men herom kunde der ikke være Tale. Obersten ønskede at høste Laurbær paa Slagmarken, og Tscherning satte Manden over Sagen. Læssøe var ked af, at Ministeriet læssede saa meget Arbejde paa hans Skuldre i Stedet for at nytte den Mand, der virkelig egnede sig dertil. Det meget Arbejde trættede ham og gik vist lidt efter lidt paa Nerverne⁸⁸). Et daarligt Lune kom i hvert Fald til Udtryk i et Brev⁸⁹) af 18. Maj til Harbou, hvori han skriver:

„Det er meget let at sidde paa Stolen i København og befale og lade os udføre. I har saa omtrent kastet os den hele Armees Organisation, Udrustning og Forplejning o. s. v. o. s. v. paa Halsen; I har taget et Hovedkvarter fra Felten og sendt over i en Generalkommando, som i Forvejen var betroet i blandt andre til Oberst Guldberg⁹⁰), der ikke har haft Anelse om Betydningen af sin Post som Stabschef, i en Generalkommando, der var en komplet Rumpelkasse, hvor Randers, Fredericia og til sidst Kbhvn.s Arsenaler og Depoter paa den lysteligste Maade var øst paa Maa og Faa, i en Generalkommando, hvor vi ved Ekspeditioner maa finde og opdage indtil hele Batailloner og Skibsladninger, og saa siger I: Værsgod! Organiser! Vi tvivler ikke paa, det bliver gjort med stor Iver! Mange Tak! Med stor Iver! Ja, Iveren kan saamænd være stor nok, men Kræfterne har deres Grænser. Saa har I med saare liden Skaansel kastet os fra, hvad vi kunde overkomme, og hvad vi uden Praleri havde vist, vi duede til, og givet det i Vold til en Kollegie-mand, der efter al Billighed og Rimelighed burde have redet Sammensuriet bag Armeen, hvori denne ikke havde mindste Skyld, og, som Gud maa vide hvorfor, ikke har faaet Posten paa Fyn.

I alt Alvor! Lidt mere i samme Stil, og I nøder os til en Fallit-erklæring, om vi saa var i Besiddelse af Engles Taalmodighed og Opofrelsessevne og af en Guddoms Kræfter. Skaden er ikke stor, siger Du maaske; nuvel! saa let os Byrden fra Skuldrene, vi er sandelig ikke de, der tror at have bedst Evne til at bære den. Betænk, at I har taget de bedste Kræfter fra os, de er blevne paa Als; at vi skal organisere den hele Reserve med de Midler, vi kan finde i den ene Brigade, der er kommet herover⁹¹). Betænk en Smule, hvad der kastes os paa Halsen, naar I vil have, at vi skal initiere General Wedell i vore Forretninger, i det Øjeblik han er fnysende [vred] over at maatte afgive sit Kommando til en anden⁹²). Betænk, hvad Armeen siger, naar Bataillonskommandørposten, som tapre Officerer, der har fægtet, fortjente, gives til en Mecklenborger, der har privatiseret i mange Aar⁹³). Det gør ikke godt. I klager over, at vi ikke sender Eder Lister og Djævelskaber. Tror I, at man i et Øjeblik organiserer saa meget som et helt Krigsministerium og Kollegium? Hvorfor udnævner I ikke uden videre nogle af de Officerer, som efter Råpporterne utvivlsomt fortjener det? Men det maa være nok! Tiden er ikke en Evighed i 24 Timer. Tilsidst! en lille Smule Billighed; ellers kommer vi til at tro, at I kun vil os paa Halsen; det behøves ikke. Vi er rede til alt. Et Ord, og vi generer ikke; et Ord, og vi gør, hvad vi kan, men ikke Umuligheder.“

Som nævnt i Tschernings Brev af 10. Maj var han ked af, at Læssøe skulde omgaas med Tanker om at søge bort fra Tjenesten hos Hedemann. Som Følge af denne Udtalelse skrev Læssøe et Udkast⁹⁴) til Svar herpaa. Dette blev imidlertid aldrig renskrevet eller afsendt. Ikke des mindre har deri fremsatte Oplysninger og Tanker megen Interesse. Paa malende Maade taler han om Slaget ved Slesvig, fortæller om Forholdet mellem Riegels og Hedemanns Henvendelse til Kongen og fremsætter skarpe Ord om Oberst Hansens Optræden. Endvidere siger han sin Mening om General Hedemann:

„Endeligen det kan gaa under visse Forhold at have en General, som for en stor Del er en Skygge; men det hævner sig svarligt under andre Forhold, og ingen er Herre over, naar disse kan indtræde. De ser, Hr. Krigsminister, at jeg taler saa aabenhjertigt, som jeg maaske ikke burde tale, og De vil derfor tillade mig at tilføje, at jeg ikke er opblæst og uerfaren nok til at tænke paa selv at træde i min Generals Sted; den der modtager saadan en Ophøjelse, førend Stordaad har berettiget ham dertil, han er efter min Mening en Daare. Til Ministerbordet kan man stige op fra Præsteboligen eller fra Advokatbænken, det er en politisk Ophøjelse, som Alverden indrømmer Dygtigheden; men Kommandostaven skal kun den vove at røre, som enten har Daad eller Stilling at beraabe sig paa. De vil tilgive, at jeg besvarer Deres Ytring i sidste Brev som Alvor, ikke som Spøg. Jeg har ingen overdreven Tilid til mig selv og ved meget vel, hvor meget mine Kræfter formaar; det er muligt, at jeg i Tiden kan due højere oppe; men nu vil jeg helst have en lav og sikker Stilling. Det er min Tro, at det ikke er til Gavn for mit Land at have General Hedemann i Spidsen for sin Armee, naar de nye og større Forhold indtræder.“

Hele denne Brevveksling mellem Stabschef og Minister og Læssøes Tanker om sin nærmeste foresatte Chef har Hedemann ikke haft nogen Anelse om. Der er intet Spor heraf i noget fundet Brev fra Generalen, ligesom der heller ikke i de tre følgende Breve fra ham til Generalinden er nogen Efterdønning af Sammenstødet med Ministeren.

Odense, den 16. Maj 1848.

Jeg takker Dig, min søde, gode Lotte for Dit og Fritzes sidste Brev, dog gør det mig ondt, at Du har været bedrøvet over det, jeg skrev sidst, men jeg troede, det var bedre, naar jeg selv skrev Dig til om de Nederdrægtigheder, man havde udspreedt om mig, end om Du fik dem at høre paa tredie Haand. Dog nu lad os ej tænke mere derpaa.

Hvad den Misfornøjelse angaar, der hersker blandt Konerne i Kastellet over, at 1. Jægerkorps' Officerer ej er fremhævede i min Rapport, da kan Du være ganske rolig for, at dette ogsaa hidrører fra overdrevne Bravader, som en vis lille Kaptajn⁹⁶) skal have skrevet hjem til Papa, men som ved nærmere Betragtning falder sammen med, ikkun hvad samtlige Officerer af andre Batailloner har vist under Affairen, nemlig: Meget godt Forhold. Og at nævne alle, dertil ser jeg mig ej beføjet. Muligt ogsaa, at Bonnez⁹⁷) Rapport har været noget ufuldstændig; men overalt kunde jeg ikke selv være, og paa Forespørgsel og under Drøftelser af min indgivne Indstilling har jeg naturlig[vis] hørt mig for hos flere, men de fra Dig modtagne Beretninger er mig og flere aldeles fremmede.

Hver Dag takker jeg Gud for, at Krigens Ødelæggelser ej rammer den Egn, hvor Du og alle mine kære opholder sig. Det skal være rædsomt, hvor de forbandede Preussere huserer i Jylland. Man siger, at de trækker sig tilbage; i det mindste har de forladt Aarhus, Skanderborg og Horsens, men paa deres Tilbagegang skal de have plyndret — Sølvtøj, Penge, Heste, Kvæg — Alt, Alt — saaledes, at naar engang fremmed Hjælp kommer, vil sandsynligvis intet være tilbage for den da, til en Styrke af henvend 40000 Md., samlede Armees. Jeg er meget bekymret herover og ved ej, hvad Enden skal blive.

Fra Wickfeld⁹⁷) havde jeg et Brev i Gaar. Han er ankommen til Nyborg. Han bragte mig en Hilsen fra Eder alle.

At jeg har overtaget Generalkommandoen over Fyn og Langeland tilligemed min ansvarsfulde Post som Kommandør over det Nørrejyske Armeekorps forekommer det mig, at jeg allerede fra Als har tilskrevet Dig. Det er næsten mere, end man kan overkomme. Jeg organiserer her samtlige Troppeafdelinger, kompletterer Liniebataillonerne med Rekrutter og munderer Krigsreservebataillonerne saa vel Infanteiet som Kavalleriet. — Det synes at være ret let, naar man skriver det saaledes her. Desuden skal jeg saavel paa Als som her i Fyn passe paa Fjenden og hans Bevægelighed, inspicere samtlige Tropper m. m.

Den sidste Tur jeg gjorde i Fredags og Lørdags morede mig, omendskønt den var ret anstrengende, fordi jeg fik set mig lidt om i Fyn, der er et dejligt Land. I Fredags spiste jeg paa Billeskov hos en Baron Wedell⁹⁸) og i Lørdags paa Glorup hos gamle Excellence Moltke-Hvidt-

feld⁹⁹), som modtog mig med udmærket Artighed. Hans Svigerdatter, Enke efter hans Søn, forrige Hofdame, Frøken Buchwald, kan Du maa-ske erindre. Hun var Hofdame tidligere, tillige med *Slyngel* Wilhelms¹⁰⁰) Kone, hos Kronprinsesse*) Wilhelmine.

At jeg har haft et meget smukt Brev fra min kære Landgreve, tror jeg ikke, jeg har fortalt Dig. Jeg skrev straks efter min Ankomst til Als til ham, hvorefter han med omgaaende Post svarede saa nydelig. Det gør mig meget ondt, at han har forladt os.

Til Hjælpen kommer, fører jeg her egentlig et kedsommeligt Freds-liv. Da det dog skal være Krigstid, vilde jeg meget hellere have for-blevet paa Als, der kunde man dog muntre sig lidt. Men her kan Du være sikker for mig, [herhen] naar ingen fjendtlige Kugler i det mind-ste. Jeg er selv Dagen hjemme, spadserer lidt i den smukke Slotshave, og ser, men ogsaa kun ser, paa Byens ret kønne Damer. Besøge nogen gør jeg ikke. Da jeg rejste til Jylland, var jeg et Øjeblik hos Fru Hein og saa dennes kedelige Søn og evig savlende Kone. Jeg har endnu ej været der siden og agter heller ikke at komme der igen.

General Guldberg er gaaet af, fordi Krigsministeren syntes, han var for gammel. Han var fortvivlet, da han afleverede mig Kommandoen over Fyn, og det gjorde mig ondt for ham, thi haardt behandlet er han. Men — saaledes vil det vel engang ogsaa ga[a mi]g. Jeg forudser det, men frygter ej derfor. Det maa væ[re no]get, de højere Stillinger i Livet bringer med sig, og hvorfor jeg desaarsag hidtil har været for-skaanet. Mine rolige, lykkelige Dage, som vi har levet tro og kærlig med hinanden, er nok forbi. Dog jeg har intet at bebrejde mig. Jeg har al-drig været æresyg eller tragtet efter en saa høj Stilling, man har paa-tvunget mig. Jeg var i Grunden helst blevet i en mindre ubemærket Stilling.

Lev nu vel, min gode, kære Lotte. Det dejlige Vejr nyder Du vel ret med de søde Børn i Haven. Det glæder mig, at ret mange besøger Dig; det er dog altid en Adspredelse. Jeg er næsten altid alene. Hils og kys Børnene fra mig — ogsaa Jomfruen, hils — Jeg haaber hun og Johanne vedbliver at være gode og føjelige, at Du ikke har nogen Ubehagelighed i den Retning. Lt. Dreyer takker for Gratulationen, der kom en Postdag for sildig.

Altid Din Dig tro, elskende

Hedemann.

Send mig ved Lejlighed et Par nye, grønne Munderingsbukser. De nyeste, for de tykke bliver mig her snart for varme. Lev vel.

Odense, den 17. Maj 1848.

Jeg maa bede Dig om, min søde Lotte, snarest muligt at sende mig 2 Par af de nye, reglementerede Generalsdistinktioner, som min Veninde Md. Schiff¹⁰¹) vistnok ved Besked om, hvorledes de skal være. Men jeg ønsker dem snarest muligt, da Kongen tilligemed en anden høj Gæst,

*) Ordet Kronprinsesse er overstreget af Hedemann.

der formodes at være Storfyrst Constantin¹⁰³), i disse Dage indtræffer her i Odense, og hvis Aarsag jeg med hele min Stab maa flytte fra Slottet.

I Morgen bor jeg hos Byfogeden, Justitsraad Estrup¹⁰³). Her er det mig ogsaa næsten ikke til at holde ud af Kedsommelighed. Jeg sidder meget ene paa mit Værelse, der vender ud til en indelukket Slotsgaard, hvor intet levende Menneske eller Dyr ses hele Dagen igennem.

Forretningerne er yderst trivielle, kan Du nok begribe, da der ikke tales om andet end Munderingen, Chacoter, Bukser og Huer, Rekrutter, Heste og Seletøj. Jeg venter derfor, at jeg skal faa det behageligere hos Byfogeden, da der dog altid er nogen Mennesker, man i al Fald kan tale med.

Bare jeg dog var bleven paa Als; der gjordes dog noget. Efter at jeg havde begyndt, er Tropperne flere Gange gaaet over og har charmyseret med Fjenden. Endnu i Gaar er der hørt en vedholdende Konanade, hvis Udfald er mig endnu ubekendt. Men her er skrækkelig kedeligt.

I dette Øjeblik fik jeg at vide, at Fru Ahlefeldt var her i Byen. Jeg gik da hen til den mig beskrevne Bopæl, men der præsenterede sig for mig en ung, ret vakker Kone, som jeg naturligvis ej kendte, men omsider fik jeg ud, at det var Cays Kone, som var flygtet hertil for Preusserne¹⁰⁴). Svigermoderen er vel ogsaa her, men boede paa et andet Sted, nemlig hos sin Svoger, Kammerjunker Nifinger. Jeg gik ogsaa til hende, og skal hilse Dig og Børnene mange Gange.

I Eftermiddag flytter jeg allerede. Man siger, at Kongen skal være syg. Lad mig endelig vide, om det er sandt.

Den unge Fru Ahlefeldt bor i Oberstløjtnant Hindenburgs Værelser og passer hans Børn, medens han er ude og anfører et Frikorps til Fods¹⁰⁵).

Naar Du sender mig 1 Par af de nye Distinktioner for det første, tænker jeg, det er nok — men snart.

Jeg vilde ønske, Fritzes Efterretninger i hendes Brev i Gaar var sande, saa kan jeg ej tro andet end, at Preusserne virkelig blev nødt til at forlade Danmark. Med Resten kunde man da nok blive færdig, haaber jeg. Noget har de allerede trukket sig tilbage, men det er vel næppe som Følge af disse Efterretninger.

Forkøl Dig ikke, min søde Lotte. Du opholder Dig jo næsten altid i Haven. Jeg har i de sidste 14 Dage været meget forkølet, især haft en slem Hoste, men nu begynder den dog at tage af igen. Man kan let faa det i denne forfærdelige Hede, da Morgenerne og Aftenerne er kolde.

Lev nu vel, min gode, søde Kone; jeg længes daglig ubeskriveligt efter Dig og de gode, kære Børn.

Din Dig elskende

Hedemann.

Med Fritz skal det være bedre, om Carl har jeg intet hørt, siden han kom til Als.

Odense, den 23. Maj 1848.

Tak for Dine sidste Breve, min søde, gode Lotte, og ogsaa Børnene mine. Tak fordi de skriver saa ofte og glæder mig.

Jeg tror, det er noget længe siden, at jeg skrev. Der er ingen anden Grund end, jeg har intet at skrive om, undtagen det skulde more Dig at høre, at der ej er tilstrækkelige Bukser og Tornystre m. m. til Reservebataillonerne m. m. Jeg hører i den senere Tid ej om andet, og da denne Del af Tjenesten stedse har været mig yderlig kedelig, saa kan Du tro, den er mig det endnu mere nu i Nærheden af Fjenden. Dog muligvis jeg løsriver mig snart, og da kan Du vente at faa noget at høre.

Med Løvenskjold¹⁰⁶) fik jeg i Gaar Dit Brev og Distinktionerne. Jeg har sikkert ogsaa skrevet tidligere, at jeg med Holst har modtaget Tobak og Kors. Bukser har jeg ogsaa faaet med Tønder¹⁰⁷), men ej set ham.

Den Advarsel om at holde Taler har Du vel taget efter Flyveposten, hvori jo atter en Beskrivelse over min Inspektionsrejse staar, der er ligesaa løgnagtig som alt andet, de siger om mig. Jeg har netop talt til hver Bataillon, men da jeg daglig inspicerede indtil 8 Afdelinger og maatte køre 12 à 13 Mil hver Dag, saa var disse Taler rigtignok ej lange.

Kongen, lader det til, kommer ikke, og vi maatte dog flytte fra Palaiet. I min Vært, Justitsraad og Borgmester Estrup, har jeg genkendt en Ungdomsbekendt, der som Student opholdt sig ofte i Greve hos Mellerup¹⁰⁸), medens jeg laa der i Kvarter og var forliibt i Dig. — Det er længe siden.

Jeg beder Dig om, min søde Lotte, eller det er vel bedst, at jeg paalægger Fritze det, at *hun* tager *Dig* hen med til Jantzen¹⁰⁹) for at faa en Tand sat ind. Jeg har tænkt længe paa at ville skrive det, men altid glemte det igen. Du maa endelig gøre det, og hvis der skulde være flere løse, da lad dem sætte ind. Jeg vil gerne konservere Dig saa længe som muligt, og jeg skal nok i næste Maaned betale, hvad det koster.

I Gaar var jeg til Begravelse. Biskop Faber blev begravet, og der saa jeg Hr. Petersen, som er gift med Betty. Han blev bisat i St. Knuds Kirke. Provst Svitzer holdt først Tale og dernæst Heiberg¹¹⁰) fra Kerteminde. Du kan vel erindre ham? Han var en Ven af A. Blume i Krystalgade*).

Jeg besøgte Hr. Petersen et Øjeblik i Gaar Aftes, men traf ej Betty hjemme. Han var dygtig kedelig, og derfor gik jeg snart. Hos Fru Hein og Konsorter har jeg ikke været denne Gang. Hos Bentzens Kone var jeg forleden Formiddag. Hun var virkelig ret net — formodentlig fordi vi var ene. Du maa hilse den gl. Linde og Kone fra mig og sige, at jeg har besøgt Datteren¹¹¹).

Med Schepelern skal det desværre ej være godt. Gud ved, om han gaar det igennem. Det skulde gøre mig meget ondt, om han døde. Holm¹¹²) er da død. Han var en dygtig Officer og skal have været en god Kammerat. Til Jægerofficererne ser jeg ellers intet; de ligger i og ved Middelfart. Med Fritz er det bedre. Han er oppe og spadserer i

*) Pastor Frederik Christian Petersen (1814—1893), g. m. Elisabeth (*Betty*) Augusta f. Blume, Søster til Herman Adolf Blume (1823—1873) og P. E. B. (S. 15).

Haven paa Augustenborg, som jeg hører. Fra Carl ved jeg intet. Oberstløjtnant Nielsen¹³³) er af Krigsministeren kaldt tilbage til København og har maattet afgive Bataillon.

Det glæder mig ret, at Boligen bliver sat i god Stand, medens jeg er borte. Bare Du ej har for megen Uro deraf, min Lotte. Til stor Gavn for os kan jeg ej indse, at det kan være, men vel for Efterkommerne; thi at jeg, efter at dette har fundet Ende, skulde være saa lykkelig at forblive roligt som Kommandant i Kastellet, det kan jeg ikke tro, undtagen at jeg paa en eller anden Maade bliver Invalid og da erholdt den Post som et Naadestegn. At det gør mig ondt at tænke dette, det kan Du være overbevist om. Jeg havde glædet mig til denne Sommer ret at nyde Flaggateriet og Haven. Gør det nu i mit Sted, saa ved jeg, I tænker paa mig, thi, Gud ved, naar jeg kan nyde det med Eder. Til Fred er der efter mit Begreb ingen Udsigter, især efter General Wrangels sidste Proklamation til Jyderne, hvori han paalægger dem en Skat af 2.000.000 Specier at betale inden den 28. Maj. Det er oprørende. Og naar de ej godvilligt gør dette, vil han tage dem. De Røvere — men vi har da endnu ikke den 28.

Nu lev vel, min gode, søde Lotte. Naar jeg kan, skriver jeg. Og naar jeg ikke skriver, saa maa Du anse det for, at jeg ej har Tid dertil. Du ved da nok, at jeg gerne gør, hvad der kan glæde Dig og Børnene, især da det er saa ringe en Ting at skrive. Hils alle Børnene fra

Din Dig tro og elskende Mand

Hedemann.

Medens Hedemann opholdt sig paa Fyn, udførtes der baade i Krigsministeriet og Hovedkvarteret et stort og godt Arbejde paa at udbygge Hæren, og baade Hedemann og Læssøe fik Tiltro til dens Ydeevne. Naar Hedemann i foranstaaende Brev et Sted skriver „men vi har da endnu ikke den 28.“ og et andet Sted „Muligvis jeg løsriver mig snart“, er dette et Udslag heraf, idet disse Ord dækker over hans Ønske om at gaa løs paa Fjenden inden eller senest denne Dag.

Korpskommandoen vidste nemlig, at kun General Halkett med Forbundsdivisionens 10.000 Mand stod i Sundeved, medens Wrangel¹³⁴) med Preusserne stod højere oppe i Jylland. Hedemann kunde derfor haabe paa ved et overraskende Flankestød fra Als mod Halkett at nøde Wrangel til at rømme Jylland for at komme Forbundstropperne til Hjælp.

En Angrebsplan sendtes den 21. om Aftenen med Holst¹³⁵) til København. Efter Planen skulde en Del af Tropperne paa Fyn overskibes til Als og derfra, inddelt i 2 Divisioner under Schleppegrell og Hansen, føres mod Fjenden, medens Rytteriet, en Reservebrigade og nogle Frikorps under Oberst Juel skulde gaa til Jylland (Snoghøj) for at følge efter Wrangel.

Tscherning billigede Planen og underrettede den 22. Maj Hansen i en halv privat Skrivelse¹³⁶) om denne og tilføjede: „Det er ikke blot en overflødig Ministerialordre, at De med Subordination giver enhver af General Hedemanns Ordre pligtmæssig Følge; men min venskabelige Anmodning til Dem er ogsaa, at De vil yde Hedemann og hans Foretagender den overordentligste Medvirken og Bistand.“

Til Læssøe skrev Ministeren 24. Maj¹⁸⁴⁸) bl. a.: „Jeg behøver vel ikke af Deres Venskab at udbede mig det Offer at sætte enhver personlig Uvilje til Side og intet at gøre for den formelle Side af Sagen. Der kan være mange mindre, uelskværdige Sider hos Oberst Hansen; men han har stor Dygtighed i mange Retninger, og han har den Ærgerrighed ved denne Lejlighed at ville udrette noget uden for det almindelige.“

I en Instruktion af 25. Maj til General Hedemann skriver Tscherning bl. a. følgende¹⁸⁴⁸): „Alle Tropper, der staar under Dem, og hvem De kan tilstille Befalinger, hvis Virksomhed ikke kunde svækkes af Omstændigheder, medførte af den til deres Oversendelse fornødne Tid, skal naturligvis ubetinget efterleve Deres Ordre ... Over alt, hvor De er til Stede, handler De og befaler De som eneste Højstbefalende, og ethvert Kommando, De afsender, medgiver De Deres Instruktion, den enhver Dem underordnet Vedkommende skal vise pligtmæssig Lydighed.“

Hedemann var altsaa stadig Armékorpschef og ikke, som af Læssøe ønsket, Overgeneral, hvilket tydeligt ses af følgende i den krigsministerielle Instruktion: „Generalkommandoen i Nørrejylland forbliver i usvækket Myndighed. De har desaaarsag, naar De betræder Nørrejyllands Gebet, at anmelde Deres Ankomst for samme, og, ihvorvel De forbliver selvstændig Armeekorpschef, saa skal De dog muligst følge Generalkommandoens Anvisninger ... Ligeledes skal Generalkommandoen yde Dem al mulig tjenstlig og kordial Bistand.“

Tscherning havde altsaa intet lært af Krigens hidtidige Forløb paa dette Punkt. Han havde ikke taget Hensyn til hverken Læssøes eller Harbous kloge Raad. Riegels Skygge laa over Sagen. Og nu gav Tscherning i Virkeligheden endog Ordre til, at General Moltke, hvem han ikke havde turdet overlade Føringer af Armékorpsset, skulde overtage Kommandoen over General Hedemann, hvis denne med sit Korps kom til Jylland, en Ordre, der endog var ganske i Modstrid med, hvad han befalede 2 Maaneder før (31/3) under tilsvarende Forhold, medens Høegh-Guldberg havde den paagældende Generalkommando.

For at vildlede Folk i Odense om egne Planer kørte General Hedemann den 25. om Eftermiddagen ad Vejen til Middelfart, drejede først i nogen Afstand fra denne By bort fra Hovedvejen og naaede ad Biveje Faaborg sent om Aftenen.

Inden sin Afrejse fra Odense sendte General Hedemann herfra sin Hustru følgende Linier:

Odense, den 26. Maj 1848.

Tak for dit Brev, min gode Lotte. Jeg forlader Odense i Dag, og saa snart jeg kan, skal jeg lade Dig vide, hvor jeg er. Du kan være ganske rolig.

Om Begivenhederne ved jeg næsten ikke mere end Du? Dog er jeg nær ved at tro, at det nærmer sig en Ende. Jeg er næsten tilbøjelig til at ønske det.

Krigsministeren har haft den fine Taktfølelse at indstille mig til Generalmajors Anciennetet fra den 23. April*) af at regne, hvorved han

*) Udhævelserne af Hedemann.

har gjort en Del godt igen, hvorunder jeg siden den Dag har lidt. Bülow og Schleppegrell samt *min Ven?* Hansen er blevet Generalmajor. Oberst Meyer¹¹⁹) er blevet, hvad han var. Jeg frygter Fruens Vrede.

En Del Oberstløjtnanter og Majorer¹²⁰) er ligeledes udnævnt, alt efter min Indstilling — med Undtagelse af Hansen — hvorimod Kaptajnerne endnu ej er udnævnt. Løvenskjold er blevet Løjtnant.

Ellers er her intet nyt af Betydning. Hils alle Børnene. Jeg har ej Tid længere i Dag. Jeg skal aflevere Generalkommandoen til General Wedell, inden jeg rejser.

Lev vel, min søde Lotte.

Din Dig elskende

Hedemann.

25. Maj fik Hedemann fra Kolding Viden om, at Wrangel havde faaet Ordre til at rømme Jylland. Dette ændrede dog intet i hans Plan, hvilket han meldte Ministeriet. Samme Dag modtog Tscherning en lignende Meddelelse fra den engelske Gesandt. Den 26. vidste Tscherning, at Jylland var rømmet, og da han mente, at dette skyldtes løbende diplomatiske Forhandlinger, i hvilke han troede det urigtigt at gribe forstyrrende ind ved militære Forholdsregler, ønskede han det planlagte Foretagende opgivet. Samme Dag skrev han derfor til General Hansen¹²¹): „Den af General Hedemann i Skrivelse af 23. Maj omtalte Ekspedition af Tropperne fra Fyn og Als vil nu ikke komme til at finde Sted, da i Følge diplomatiske Forhandlinger de Preussiske Tropper pludselig har forladt Nørrejylland.“ Den 27. sendtes Kaptajn Harbou fra København med en Ordre til General Hedemann om at opgive Fremstødet gennem Sundeved og i Stedet føre Styrken til Jylland i Tilslutning til Oberst Juel. Men da Kaptajnen først naaede Generalen Søndag den 28. om Morgenen i Sønderborg, og da Forberedelserne til Angrebet paa dette Tidspunkt var saa langt fremskredne, at en Afblæsning af dette kunde ventes at ville give uønskede Eftervirkninger i de kamplystne Afdelinger, tog Hedemann, paa Trods af Ordren, det paa sin Kappe alligevel at sætte Angrebet ind, idet han dog ændrede Angrebsplanen saaledes, at Kampen nærmest vilde faa Karakter af et Udfald.

1. Juni skrev Hedemann fra Sønderborg følgende til sin Hustru:

Min søde, gode Lotte! Jeg kan ikke sige Dig, hvor ubeskrivelig glad jeg blev og er ved at have vor elskede Johan her hos og om mig. Han naaede mig akkurat i Odense, da jeg om Aftenen tog derfra. Hvorhen, det vidste ingen; og jeg tror, jeg har narret alle ved at lade Tropperne paa Fyn i nogle Dage bevæge sig Nord paa, ja, selv ved at overskibe 1 Bataillon og noget Artilleri til det nordlige Jylland, troede alle, at vi vilde til Jylland.

Men desværre min Plan var lagt 3 Dage for sildig¹²²). Havde jeg 3 Dage forinden udført, hvad jeg nu udførte, da havde Jyderne troet, at det var min Skyld, at de fremmede Tropper trak sig tilbage fra Jylland. Jeg vilde nemlig banke dem af i det Sundevedske, og da havde de maattet trække sig tilbage, medens jeg roligt var retireret til Als igen.

Men en god Lektion gav jeg dem alligevel i Søndags. De forsvarede sig godt, og jeg har ej før været i en saa frygtelig Kanonild, som Fjenden i over 1½ Time vedligeholdte²³⁾. Men de maatte vige, og jeg indtog med mine Forposter den Stilling, som de havde haft, medens jeg roligt, efter endt Fægtning om Aftenen Kl. 9½, trak Resten af Korpset igen over Als Sund til Als. Vi havde 121 Saarede foruden en Del Døde²⁴⁾. De sidste blev begravede med megen Højtidelighed i Tirsdags Aftes her i Byen.

I Gaar var jeg paa Augustenborg og saa til alle Saarede. Jeg saa ogsaa Schepelern, der beder at hilse. Den Stakkel bliver daglig svagere og svagere. Jeg tror aldrig, at han gaar det igennem.

Johan var ej synderlig i Fægtning, og jeg var ret glad derfor. Det var paa den modsatte Fløj, hvor han var, at Fægtningen var ubeskrivelig heftig.

I Aabenraa vajer nu det danske Flag. I Gaar har jeg sendt 1 Bataillon til Søes derhen for at besætte Byen og for at afsøge Egnen der omkring for at rense den, hvis noget fjendtligt endnu der maatte være²⁵⁾. Den forener sig, haaber jeg, i Dag med mit Kavalleri og Reservebrigade Infanteri under Oberst Meyer, som er gaaet over ved Middelfart.

I Morgen agter jeg at rykke frem mod Flensborg Egnen. Dog maa jeg gøre dette med yderste Forsigtighed, da det var muligt, at Fjendens hurtige Retraite kunde være en Maske for at lokke mig ud af Sundved og Als. Og da han omtrent er 1½ Gange stærkere end jeg, kan jeg kun indlade mig i Fægtning med hans Arrièregarde.

Alle politiske Efterretninger mangler mig, og derfor er jeg ganske uvidende om Grunden til denne Tilbagegang, netop i det Øjeblik han agtede at udpine 2 Millioner af Jyderne.

Jeg haaber imidlertid, at denne min sidste Ekspedition vil være velkommen for Publikum, da Fjenden upaatvivlelig har lidt et overmaade større Tab end vi. Og jeg syntes, det var en Skam, om han ikke skulde have lidt Prygl, inden han ganske løb sin Vej.

Nu have vi da slaaedes tre hellige Dage til Ende*) — mon det ikke skulde blive derved? Jeg er i Grunden nu inderlig ked deraf, og længes daglig mere og mere efter mit kære, rolige Hjem.

Johan er rask. Jeg haaber, Du har modtaget Drengens Brev fra den 28. om Aftenen. Jeg var saa træt. Naar Johan ej er paa Arbejde, er han her hos mig, den gode Dreng. Han var med mig i Gaar ridende til Augustenborg og saa al den Elendighed der.

Lev nu vel, søde Lotte. Tak Børnene for deres hyppige Breve. De er mig saa velkomne. Gid vi snart maatte ses glade igen.

Din Dig tro elskende

Hedemann.

Den 30. Kl. 11½ sendte Tscherning Hedemann en „Næse“, fordi der ikke var indsendt Rapport over Kampen. Dog var han lidt for hurtig i Vendingen, thi 6 Timer senere indløb det ønskede fra Hovedkvarteret,

*) Søndag 9. April, 1. Paaskedag 23. April, Søndag 28. Maj.

hvorefter Tscherning maatte takke og udtale sin Glæde over, at „den foretagne Rekognoscering var lykkedes saa vel“. Efter Fægtningen 5. Juni, hvorom der sandsynligvis er skrevet, men ikke fundet noget Privatbrev fra Hedemann, gav Tscherning i højt stemte Toner Udtryk for Troppernes gode Holdning¹²⁹). I den følgende Tid viser Skrivelserne ingen Gnidning mellem Hedemann og Krigsministeren. Tscherning er nærmest hjertelig, fortrolig, og selv om han ikke altid er enig med Hovedkvarteret, bøjer han dog af for dettes Ønsker.

I Sundeved kunde General Hedemann foreløbig ikke udrette mere, og da man desuden ventede svenske Tropper til Landet, midlertidig til Fyn, og Oberst Juels Forposter ved Hoptrup var blevet overfaldet af et fjendtligt Kommando, sendte General Hedemann først General Bülow med en Styrke til Nørrejylland for at tage Kommandoen over det saakaldte Højre Flankekorps og fulgte til sidst selv, medens han efterlod General Hansen med en mindre Styrke paa Als. Og denne „Deres Resolution at afgaa med 4 Batailloner og Garden til Haderslev var mig“, skriver Tscherning 13. Juni, „i højeste Grad behagelig at erfare“¹²⁷).

Den 12. indskibede Generalen sig med Stab i Hørup Hav, landede den følgende Dag i Hejlsminde og kom om Aftenen til Christiansfeld, hvorfra han 14. Juni sendte følgende Hilsen til Generalinden:

I Forgaars Eftermiddag afgik jeg fra Als med 5 Batailloner og har for Øjeblikket mit Hovedkvarter her i Christiansfeld.

Der vil nu begynde en kedsommelig Tid, da saavel Søetaten som jeg har faaet Ordre at holde mig rolig; kun at forsvare mig, naar jeg angribes, men ej selv angribe, indtil en Underhandler¹²⁸) fra Petersborg er kommet tilbage.

De Svenske giver dem god Tid. Endnu er der ej kommet flere end 4500 Md. til Fyn, og længere maa de ej komme. De skal kun tjene til at skræmme Tyskerne. Dog muligt forandres dette ogsaa, saa snart de faar anden Ordre.

Vi var en lille Flaade: 4 Dampskibe, som hver slæbte 4 à 5 Jagter efter sig med Soldater. Naar jeg undtager Natten, da det regnede stærkt, havde vi det yndigste Vejr. Johan var ikke engang søsyg. Han er nok i eller ovenpaa af Haderslev for at grave. Saa maa jeg undvære ham ogsaa. Hvor det bliver morsomt!

Jeg faar dette Øjeblik at vide, at Posten skal af Sted nu, søde Lotte. Derfor faar Du ej mere i Dag. Jeg har ej heller mere at skrive om.

Den svenske General Løvenhjelms Stabschef¹²⁹) var nu hos mig fra Fyn for at indhente mine Befalinger ham angaaende. Jeg svarede, at det, jeg agtede at kunne befale ham, var at rykke over til Jylland, men vidste i Forvejen, at han ej turde gøre det, hvis Aarsag hele Konferencen ej blev til andet end lutter Komplimenter og Sludder.

Kys Børnene og skriv snart. Tak for Dit sidste udførlige Brev, saaledes skal det være.

Altid Din Dig tro elskende

Hedemann.

15. Juni overtog General Hedemann Kommandoen over den i Slesvig samlede Styrke og lagde samme Dags Middag Hvedkvarteret i Magstrup¹³⁰). Men han kunde paa Grund af de diplomatiske Forhandlinger intet foretage mod Fjenden. Da Wrangel havde rømmet Nørrejylland og stod om Bov, fandt Sverige ingen Grund til at sende sine Tropper til Halvøen for at dække den kongerigske Del. Nu gjaldt det Slesvig, og denne Side af Sagen maatte ordnes ved Englands og Ruslands Mellemkomst. Derimod var Sverige villig til at søge opnaaet en Vaabenhvile, men krævede for Medvirken hertil, at de danske Tropper skulde blive i de havende Stillinger og kun forsvare sig, hvis de blev angrebet, og dette endda kun med Maade: Hvis Wrangel, der var blevet forstærket, gik frem, maatte man end ikke møde ham paa Slesvigs Jord.

Det er forstaaeligt, at slig Forholdsordre fremkaldte Skuffelse og Ærgrelse baade hos Hedemann og Læssøe.

Fra Magstrup skrev Hedemann 16. Juni følgende Brev til sin Hustru:

Jeg takker Dig mange Gange, min søde' Lotte, for Dit kære Brev med Irminger, nej det er sandt, med Ræder¹³¹). Alt Tøjjet har jeg ligeledes modtaget i Christiansfeld og sendt Johan sit i Dag. Lieut. Kall¹³²) var saa god at besørge det til ham, da han ligger 1½ Mil fra mig. Jeg har ej set ham siden paa Dampskibet i Tirsdags, men ved, at han har det vel.

Jeg kommer i dette Øjeblik hjem fra mine Forposter, hvor der atter har vist sig fjendtlige, men er efter 4 Timers Forløb endnu intet Angreb begyndt, saa haaber jeg, det er kun en Recognoscering¹³³). Bliver jeg angrebet af Wrangel, har jeg nu Ordre til at gaa tilbage bag Kolding Aa. — Jeg *haaber Du kan tie*, ellers nødes jeg til at rive dette Brev itu, *for Du maa for alting aldrig tale til nogen om, hvad jeg foretager mig* eller *vil og skal foretage*.

Jeg venter, at det er sidste Akt i dette Sørgespil, at Preusserne driver mig tilbage over Aaen, hvortil Svenskerne i Fyn agter roligt at *se paa* — er det ikke en dejlig Hjælp — og kun naar Preusserne vover atter at betræde Jylland, da vil Herrerne maaske være saa artige at hjælpe os med at faa dem ud deraf igen.

Jeg ønsker af Hjerter, at de diplomatiske Forhandlinger maa blive endte og bekendt, forinden jeg bliver nødt til at retirere til Jylland, for at Svenskerne da, i Fald Freden bliver sluttet, gaar hjem og gemmer deres Entusiasme.

Du tror nok, jeg er bleven gal, siden jeg skriver om Tidsbegivenheder og Politik til Dig. [Her følger 3 Linier, der er overstreget og gjort ganske ulæselige].

Jeg ligger her hos Præsten, som skal være en Slesvig-Holstener. Konen er meget net, og jeg, Dreyer og Brock¹³⁴) har det meget godt, og da Irminger ingen Kvarter kunde faa i Byen, blev han ogsaa her hos D. og B. Han skal kommandere Morgenstiernes¹³⁵) Bataillon, som Carl ej vilde modtage og Fritz ej heller.

Jeg har ellers tænkt paa vort kære Hjem i Dag, da her er en nydelig Have til Præsteboligen, hvortil man kommer igennem en nydelig

Havestue. 6 Børn er her ogsaa, og det synes mig at være en ret tilfreds Familie. Jeg røg min Morgenpibe i Haven i Dag. Det er første Gang i Sommer, at det har truffet sig. Jeg tænkte paa Eder alle og paa Haven og Havestuen hjemme. Den er vel nu istandsat? Det er vel bedst at anvende lidt til at udpynte og møblere den? Du ved jo altid at gøre sligt paa den mest økonomiske Maade.

Jeg sender Dig for det første ej flere Penge. Du kan tage af de 300 og bruge, naar Du skulde trænge. Havepengene gemmer Du jo til mig? Den indbringer jo betydelig, har jeg hørt!

Jeg kom her i Gaar Kl. 1. Jeg kører ud i min egen Ekvipage, en russisk Droske til 2 Personer, med en frivillig Kusk og 2 Heste. Vognen har jeg taget fra Hertugens Vognremise paa Augustenborg til Krigsbrug. Det er altid behageligere at køre end at ride, og magelig er den. For saa vidt har jeg det godt, som Du ser heraf. Dreyer kører med mig. Men Længslen efter Dig og de søde Børn bliver mig daglig utaaleligere.

Jeg haaber, den 20. kan Oxholm være tilbage fra Petersborg. Man siger, paa denne Sendelse beror alt. Den 22. kan jeg altsaa først have bestemte Efterretninger herom.

I dette Øjeblik meldes, at Fjenden har trukket sig tilbage. Altsaa bliver der nok intet Angreb i Dag, da Kl. er 3 Eftm.¹³⁰).

Her bliver jeg ikke længe staaende. Jeg agter at koncentrere Tropperne mere og tager da et andet Hovedkvarter, maaske alt i Morgen. Adresser Dine Breve alligevel kun indtil videre til Hovedkvarteret pr. Christiansfeld; de naar mig nok.

Lev vel, søde, gode Lotte. Glem ej Dine Tænder. Jeg betaler med Fornøjelse den, der maatte mangle, for at Du kan se godt og fornøjet ud, naar jeg atter bliver saa lykkelig, som jeg har været i saa mange Aar, ved Din Side.

Pigebørnenes Skomagerregning kan Du for denne Gang betale, da de løber saa meget for min Skyld. Giv dem hver et Kys fra mig, men glem ej Drengene. Lev vel og skriv snart til Din Dig tro elskende

Hedemann.

Magstrup, den 17. Juni¹³¹).

Min søde Lotte. Du bliver nok forundret over i Dag atter at faa et Brev fra mig, men det falder mig ind — nu da Tingene begynder her at se saaledes ud, at det vel nærmer sig sin Ende, og i modsat Fald en Forening med Svenskerne for atter at gaa løs, og da Gud ved, naar Enden bliver — at jeg bliver nødt til at anskaffe mig Generalsuniformen.

Vil Du derfor have den Godhed at lade Skræddermester Müller¹³²) komme til Dig og adspørge ham, om han har mit Maal til Munderingsfrakke — Generalsuniform er Vaabenkjole, blaa, med guldbroderet Krave — [og kan] sy mig en saadan; men allerførst [maa han] tilskære Kraven og Lommeopslagene og Haandopslagene og give disse til min Veninde Madame Schiff for at brodere dem reglementerede. Om jeg skal have lyse eller mørkeblaa Bukser, ved han vist bedst, og da syr han mig 2 Par. Alt, snarest muligt.

Med Hensyn til Epauletter, da hører jeg, skal jeg have Guld og ikke Sølv, ligeledes gule Knapper i Vaabenkjolen.

Hos Hattemager Tofte paa Kongens Nytorv vil Du forespørge, om Generalerne skal bære trekantede Hatte eller kun Pikkelhuen¹³⁹). Ligeledes hos Md. Schiff om et Generalsskærf muligt hos hende er at faa for godt Køb. Men paalæg endelig Müller at gøre noget fint Klæde, da dette er langt mere fordelagtigt end af det grove Slags. Sig ham *forud*, at *jeg ej modtager det bestilte, uden at det er af bedste Kvalitet.*

Du er vel snart ked af alle mine Kommissioner, min søde Lotte, men jeg tror, jeg maa have den Uniform, mest for Svenskernes Skyld, naar vi skulde komme til at operere sammen, hvilket Gud forbyde, thi de er saa brillant klædte. Jeg havde først besluttet at bie med alt, indtil her var Fred, men det er dog vel rigtigst, at jeg faar det syet i al Fald.

I Dag har her været ganske roligt, og da Klokken nu er 2½, saa tror jeg, det vil vedvare. Jeg formoder næsten, at Fjenden har faaet samme Ordre som jeg, at forholde sig rolig, indtil Underhandlingerne er endt. Gruelig kedelige er især de Dage, hvor aldeles intet forefalder. Hvorfor kan jeg ikke være hos Dig paa de Tider, hvor intet her er at gøre?

I Dag flytter Irminger fra mig og overtager Kommandoen over 12. Bataillon¹⁴⁰). Han har dog været mig til Selskab, og det har været mig meget behageligt, da jeg ellers for det meste alle Tider er ene.

Saa snart Du eller Fritze skulde høre, om Oxholm er kommet tilbage fra Rusland, saa maa Du straks skrive, hvad han har bragt. Jeg længes ubeskriveligt efter den endelige Afgørelse, enten paa den ene eller anden Maade, naar jeg kun faar Visheden.

Nu er Du nok ked af saaledes hver Dag at maatte læse et langt Brev. Nu skal Du ogsaa vente — naa, det var dog Synd. Jeg skriver snart igen, min Lotte, men i Morgen dog nok ikke.

Hils og kys Børnene og alle gode Venner fra

Din tro

Hedemann.

Den Troppestilling, Armékorpsset straks havde indtaget, var med Henblik paa Kamp og Tilbagegang til en Stilling ved Kolding vel udstrakt. Afdelingerne blev derfor ved Korpsbefaling af 18. Juni Kl. 1 trukket noget tættere sammen og Hovedkvarteret flyttet til Christiansfeld.

Som Følge af de diplomatiske Forhold var der i Virkeligheden opstaaet en ufrivillig Vaabenhvile, som tydeligt nok trykkede Hedemann. Kedsomheden, som han — og forøvrigt ogsaa Læssøe¹⁴¹) — saa hyppigt taler om, pinte ham. Det er nu ikke den selskabelige Kedsomhed, han i første Række tænkte paa, men derimod den Uvished og Uvirksomhed, der var dem paatvunget.

Fra denne Tid stammer de fire følgende Breve.

Christiansfeld, den 20. Juni 1848⁽⁴²⁾).

Tak, min lille Adolphine, for sit kære Brev i Dag. Jeg skal, haaber jeg, nok opfyldte hendes Ønske, naar jeg engang kommer hjem.

Du ser, jeg har maattet forlade min Præstefamilie, hvor jeg var saa særdeles vel. Det eneste, der var mig ubehageligt, det var, at Manden hed Andresen. Her ligger jeg paa Gæstgivergaarden og maa betale alt i dyre Domme. Det er virkelig ganske ubeskriveligt dyrt overalt, hvor jeg har været indkvarteret.

I disse Dage maa dog Oxholm komme hjem og bringe afgørende Efterretninger. Jeg længes ubeskriveligt derefter. Krigsministerens Adjutant, Lieutn. Sch. var her i Gaar tilligemed General Quaade⁽⁴³⁾ og fortalte, at der vilde rimeligvis blive en Vaabenstilstand af 2 à 3 Maaneder, naar Oxholm kommer tilbage. Saa søger jeg under alle Omstændigheder nogen Tid Permission. Jeg længes alt for meget efter mit kære Hjem, som jeg endnu ej ganske kender, undtagen den velsignede Omgivelse. Efter den Tids Forløb vil det da vise sig, hvad Pennene har formaaet hos Diplomaterne, og kan man da ej enes, saa gaar det løs for Alvor igen.

Naar Du nu svarer mig paa dette Brev, haaber jeg med Bestemthed, at Du kan give mig Underretning om Oxholms Hjemkomst, og hvad han bringer med. Gør Dig Umage for øjeblikkelig at skrive mig til derom.

At Nordmændene ogsaa er landet i Skaane er kun til liden Nytte for mig, ja, det kan være til stor Skade, naar Wrangel tager Notits deraf, da han deraf tydelig kan skønne, at vor Hjælp ikkun endnu bestaar i vage Løfter. Jeg er derfor nu mere end tidligere forberedt paa en Retraite til Jylland og agter at udføre den snarest, idet mindste lige straks, naar et Hovedangreb kan befrygtes⁽⁴⁴⁾.

Dette som saa meget andet bliver mellem os to Deraf faar jo ingen noget at vide, hvad der passerer end vi to, der lever og dør i Kærligheden til hinanden.

Lev vel, min egen, søde Lotte, til vi ses. Ogsaa jeg ønsker af ganske Hjerte, at det maa ske snart, og at I da alle snart og favnende vil modtage

Din Dig elskende

Hedemann.

Christiansfeld, den 24. Juni 1848.

Dagen gaar ubeskrivelig langsomt her for mig, jeg længes og keder mig forskrækkeligt. Jeg længes efter Dig og Børnene, men endnu mere efter en endelig Afgørelse af denne utaalelige Tingenes Bestaaen.

Krigsministeren har skrevet, at man ventede Oxholm i Gaar. Men om han nu atter ikke er kommet, og hvad bringer han da? Du kan ikke tro, min søde Lotte, hvor ubehagelig denne Uvished er, hvorpaa alt beror.

For Dine kære Breve skal Du have hjertelig Tak; de opholder og

adspreder mig, og er mig usigelig kære. Alle siger her, jeg maa have den kostbare Generalsuniform, snarest muligt. General Krogh er nu ogsaa her, og han gaar i den bestandig. Jeg derimod har ikke i Sinde at vise mig i den uden til Galla. Men meget mangler mig endnu, naar jeg ogsaa faar Frakke og Bukser — ægte Besætning maa det være, det holder længere — en blaa Hue med Guldsnor, saaledes som Generaler skal have den, maa jeg have.

Jeg tænker, at naar Du sender min Chacot til Bundtmageren¹⁴⁵) paa Østergade ligefor Svane Apoteket, at han derefter kan sy mig en, der passer. Pikkelhue vil jeg ej have herhen.

Denne Senden frem og tilbage med Frakken for at passe den er noget vidtløftig. Hils Müller fra mig og sig ham, han maatte være en daarlig Skrædder, naar han ej kan sy mig den tilpas uden dette, efter det Maal, han har. Desuden kan jeg selv dog ej rette Fejlene her. Men lad ham og Md. Schiff nu bare skynde sig med at faa alt færdigt snarest muligt.

Alt mit Ridetøj bliver nu ogsaa ubrugeligt for mig; det vil desværre koste meget.

Jeg ser, jeg har begyndt paa den forkerte Side af Papiret.

Det er et underligt Folk her i Christiansfeld. Man ser aldrig nogen af Beboerne paa Gaden, andre end Tyendet. De sidste Dage har jeg ladet Gardens Musik musicere fra 5 til 7 hver Eftermiddag, men ikke en eneste, hverken Fruentimmer eller Mandfolk, kommer for at høre derpaa, omendskønt de spiller dueligt. De sidder bestandig hjemme i deres Værelser og titter af og til ud af Vinduerne¹⁴⁶).

Jeg bliver i dette Øjeblik afbrudt. General Moltke fra Jylland vil gøre mig sin Opvartning tilligemed Oberstløjtnant Deichmann¹⁴⁷). De udgør den Kommission, som skal undersøge Forholdet ved Hoptrup den 7. Juni under Oberst Juel, hvor hans Arrièregarde blev overfaldet, og ved hvilken Lejlighed min gode Wickfeld især er kompromitteret tilligemed flere.

Det er mig meget kært, at Krigsministeren selv har udnævnt denne Kommission. Jeg havde [allerede] kommanderet een, men heldigvis havde den endnu ej begyndt [før, de]nne blev af ham kommanderet. Det er højst sørgeligt, naar man bliver nødt til at lade tiltale Kammerater for tilsyneladende Tjenstfejl, som man ej ved, hvorledes man selv vilde have handlet, i Tilfælde af, at man selv skulde have udført dette.

Min Broder Carl og Fritz har gjort mig den Ære at spise hos mig i Dag. Et Brev til Fritze fra Carl følger. Jeg skal hilse fra dem begge.

Tak for Dit Brev, jeg fik i dette Øjeblik, min søde Lotte. I Dag maa Børnene jo gerne læse dette. Hvorfor maatte de ej læse det sidste? Gid jeg var en Skruptudse!

Lad mig nu snart faa Frakken og Bukserne samt Hue, saa nøjes jeg vel for det første.

Din Dig tro elskende

Hedemann.

Christiansfeld, den 27. Juni 1848. Formd. Kl. 9½.

Er dér hændt noget usædvanligt, min søde Lotte? Eller er det mig, der er bleven forvænt ved næsten daglig at faa Underretning fra det kære Hjem; men siden den 22. har jeg ingen Brev fra nogen af Eder. Jeg er nu engang saaledes, at jeg straks ængster mig over, at der muligt kan være tilstødt en eller anden derhjemme noget, som maatte være ubehageligt. Men jeg beder Dig, hvad det saa end maatte være, *hellere altid straks at skrive mig rent ud, hvad der er paa Færde*, end at lade mig gaa i denne pinlige Uvished.

Endnu ikke er Oxholm kommen. Dette piner mig ogsaa, for her er yderst kedeligt? Naar jeg undtager enkelte Alarmeringer af Friskarerne ved mine Forposter, saa er her intet at bestille. Er det efter Oxholm Du maaske ogsaa venter for at være den første, der bringer mig gode Efterretninger, ja, gid dette var Grunden, da vil jeg med Glæde tilgive Eder alle for den Uro, jeg gaar i, i disse Dage. Det er blevet mig til en Nødvendighed næsten daglig at faa Brev. Lad mig aldrig mere vente saa længe. Dog muligvis gør jeg Eder Uret og kan endnu faa et Par Ord i Eftermiddag. Her kommer 2 Gange Post om Dagen — jeg vil vente.

Kl. 9½ Aften.

Gud ske Lov og Tak for Dit og Fritzes Brev. Det er skammeligt af Johan at glemme at afgive Breve til mig paa Posten. Jeg har været i megen Uro for Eder, men nu er alt godt.

Jeg synes Ms. Christian bliver noget næsvis. Nu kan han jo læse dette Brev og de andre, alle maa.

Det bliver kun kort. Mine Øjne er ikke til at skrive med om Aftenen, og jeg skal endnu paa Bureauet til Kl. 1 i Aften.

Carl og Fritz spiste hos mig i Torsdags Middags. Jeg skal hilse fra dem begge. De er raske og kom [med] superbe Humør.

Nyt er her intet. Jeg har i Eftermiddags besøgt 1. Jægerkorps i dets Kantonement.

I dette Øjeblik fik jeg en Kurv Jordbær, de første jeg har set. I Morges fik jeg 3 Meloner forærende, af hvem vides ej. Du maa ikke paa nogen Maade gøre *Pretention* paa Frugten i Kastellet udenfor vor Have.

Hils og kys Børnene. Din
tro Hedemann.

Christiansfeld, den 29. Juni 1848. Kl. 9 Formd.

Min søde Lotte! Nu fik jeg i dette Øjeblik Efterretning fra Krigsministeren, at Oxholm var kommet; men han har intet bragt, der kommer til at forandre noget i min nu havende, defensive Stilling. Det er til at blive rasende over. Jeg ved ikke, hvorledes jeg skal udholde det kedsommelige. Jeg havde saa sikkert haabet, at der i det mindste vilde have været en Vaabenstilstand — men intet, intet!

Tak for de Par Ord fra Dig i Gaar. Tak ogsaa Grethe mange Gange for sit Brev.

Kort før jeg modtog det, besøgte Thune mig med sin Kone. Jeg gik

derved Glip af det Kys, som blev mig lovet i Brevet. Dog jeg bryder mig ej derom. Dersom Du vilde komme saaledes ind til mig, da skulde Du ej slippe. Men jeg indser ej, at det lader sig gøre, førend maaske en Vaabenstilstand skulde indtræde, for nu kan jeg jo vente hver Dag at blive angreben endnu, og da vilde Du, min søde Lotte, være angst og mig til Besvær.

Mathiesen har jeg givet 8—10 Dages Permission. Jeg var nær ved at græde, da han tog bort, fordi jeg ej kunde komme med. Jeg er i denne Stilstandstid saa meget alene. Mit Humør lider derunder, og Selskabelighed er mig imod. Kort sagt, jeg er utilfreds og urolig for Fremtiden.

Man taler her om, at man er utilfreds med Ministeren i København. Hører du noget, da lad mig det vide.

Fru Djørup er ogsaa kommen hertil i Gaar. De lykkelige Mænd! Fru Thune¹⁴⁸) siger, der var saa dejligt i Haven hos Dig. Gud ske Lov, det glæder mig, at Du og Børnene dog har denne Fornøjelse.

Jeg har første Gang set Jordbær i Forgaars, som jeg skrev Dig, men har endnu ikke set en eneste grøn Ært eller Spinat, som Du ved, jeg holder saa meget af om Sommeren til Eftermaden. Det er ret nogle trevne Folk her i Christiansfeld. Haver er her nok af, men de skyer Tillavningen af sligt.

Alt, hvad Du hidtil har haft Ulejlighed med at sende mig, har jeg været særdeles tilfreds med; men en Ting har Du nok ladet Dig narre med. Det er de smaa Voksløys til mit Fyrtøj, thi næppe hver 20 tænder, hvorimod dem, jeg havde med fra først af, ikke et eneste forsagede. Ligeledes ønsker jeg, naar jeg fremdeles maatte behøve mere Tobak, ikke at faa den i Kvartpunds Karduser, men i hele. Muligt kunde Mathiesen tage mig min Generalsuniform, og hvad dertil hører, med. Han vil vist søge at konservere den bedst. Jeg lover Dig ej at bruge den uden til Galla, aldrig i Kampen.

I Gaar var her alt roligt. Du maa have spist rørig Mad, siden Du faar Anelser.

Et meget smukt Træk af vor Ven, Hagen, blev mig fortalt forleden. Han har nemlig foræret Ritmester Torp¹⁴⁹) af 2. Dragonregiment, da denne var flygtet fra Itzehoe til København sidst i Marts Maaned, en opsadlet Hest. Der er vist faa, der ved dette, men Ritmesteren fortalte mig det uden at vide, at jeg kendte den ædle Giver. Saadan Handling burde offentliggøres. Hils ham endelig fra mig og sig ham, at hvis min Agtelse og Venskab for ham kunde forøges, vilde dette have bidraget meget dertil.

I dette Øjeblik red Johan her forbi med et Kommando Ingeniører. Jeg har ej set ham i 14 Dage og glæder mig ret til at tale et Par Ord med ham igen. Han har været paa Arbejde Nord paa.

Nu var han her, og Gud ske Lov er han rask. Han bliver maaske nok et Par Dage her i Byen. Jeg kan trænge til ham. Det munter mig dog altid lidt.

Christians sidste Brev til Johan var meget godt. Hils og kys ham

fra mig. Bed Marius undskylde, at jeg ej opfylder hans Bøn, han har skrevet mig om, den lille gode Dreng. Jeg kan ej, saa gerne jeg vilde.

Fritze, Grethe og Adolphine har jo været i Tivoli. Lad dem ej gaa saaledes alene. Du ved, jeg ser helst, Du var med ved slige Fornøjelser.

Jeg besøgte 1. Jægerkorps i Forgaars i deres Kantonnement. Wilster er meget storagtig over, at han kommanderer Korpset i Oberstløjtnant Federspiels¹⁵⁰) Sygdom. Han beder hilse Fru Generalinden og de naadige Frøkener.

Han ligger hos en Bonde, men Du skulde bare se, hvilke Bøndergaardene her er i Eggen. De er som de sjællandske Herregaarde. Korpsets Musik spillede i Haven, og de fleste Officerer var samlede. Jeg savnede Mathiesen og Herskind. Den sidste har jeg ej set siden Sønderborg.

Du hører vel ikke, hvorledes det gaar den stakkels Fru Holm¹⁵¹). Mon hun har faaet Understøttelse? Jeg har privat skrevet til Krigsministeren, uden at være anmodet derom, angaaende flere, dog især om hendes Stilling og mig bekendte Trang. Tal engang med hende derom, og hvis hun intet skulde have faaet, da maa Du gerne sige hende fra mig, at hun direkte skulde henvende sig til Ministeren og paaberaabe sig, at jeg havde interesseret mig for hende hos ham.

At Du vil skrive til K[ongen] kunde Du gerne gøre. Men, naar Du virkelig føler Trang til at [takke] ham for den yndige Bolig m. m., saa synes mig, Du engang ved Tsch[erning] skulde udbede Dig en Audiens, hvori Du da kunde berøre, at jeg intet højere Ønske havde end efter endt Affaire her atter at modtage min Kommandantskabsbolig i Kastellet, hvilket er lovet mig af Krigsministeren.

Nu lev, min gode, kære Lotte. Gid snart en Forandring maatte indtræde. Jeg tror ellers, jeg udholder det ikke. Hils de gode, kære Børn hjerteligt fra mig og sig til Christian, at jeg haabede, at han i Dag var tilfreds med mit Brev, da det ikke indeholder et Ord om det, han ej ønsker, jeg skriver om.

Din Dig tro elskende

Hedemann.

Faa Timer efter at dette Brev var skrevet, rykkede Wrangel frem og tog Føling med Armékorpssets Tropper ved Haderslev Et almindeligt Angreb fandt derimod ikke Sted. Det blev planlagt til den følgende Dag, men da var Hedemann væk. Klar over den truende Fare trak han i Tide og uset af Fjenden Hærens ene Halvdel af Fodfolk og Artilleri til Kolding, den anden til Eggen om Lejrskov, medens Rytteriet gik til Store Anst for at sikre Hærens højre Flanke.

Efter Tilbagegangen afsendte Hedemann foranstaaende Brev med følgende Tilføjelse:

Lejrskov ved Kolding, norden for Kongeaen, den 30. Juni
om Eftm. Kl. 1½.

Dette Brev fik jeg ej Tid at sende bort i Gaar fra Christiansfeld, da Fjenden angreb Haderslev paa Eftermiddagen, hvor der fægtedes i over 4 Timer. Men han maatte gaa tilbage.

Da jeg imidlertid var bleven underrettet om, at hele den fjendtlige Styrke, nemlig 24.000 Md. Preussere og Hanoveranere, foruden alle de andre, var rykket frem mod Haderslev, afmarcherede jeg i Nat med hele Korpset og gik norden for Kongeaaen. Om han vil forfølge mig norden for denne, vil Tiden vise. Jeg nødes da atter til Retraite.

Efterretningerne, som Fædrenelandet giver, tyder ej paa nogen russisk Hjælp. Gud ved, om Svenskerne da faar Tilladelse.

Din tro
Hedemann.

I den indtagne Stilling skete der de følgende Dage nogle Ændringer, hvorved bl. a. Hovedkvarteret den 2. Juli om Morgenen lagdes til Viuf. Herfra sendte Hedemann den 5. Juli følgende Brev til sin Hustru:

Tak for Dit Brev, min søde Lotte. Jeg begriber ikke, hvorfor jeg ikke skulde tænke paa Cigarerne? Du finder det saa underligt, men naar Du vidste, hvor slette de er, man her kan faa, saa vil Du vist ej forundre Dig over, at jeg meget længes efter de gode, enten der fyres eller ikke.

Hvis min Uniform kommer, nødes jeg vel til den 7.¹⁵²) at vise mig i den. Tak for al Ulejlighed, Du har haft dermed. Bare den nu sidder godt.

At sende tomme Kister eller Vadsække tilbage er ikke saa godt at bebyrde nogen med. Johan har beholdt de sidste, og jeg kan godt bruge de to, som jeg endnu har. Med Lieutn. Meyern¹⁵³) sendte jeg med Vilje ikke noget, da han er mig en højst ubehagelig, paatrængende Herre, som jeg ej ønsker, Du viser synderlig Høflighed. Jeg hører, han logerer i Kastellet.

Jeg har aldrig faaet at vide, hvem der var saa opmærksom at sende mig Jordbær og Meloner i Christiansfeld. Det er jo kedeligt nok — især, da Du lader til at være særdeles nysgerrig.

At det vil gøre mig ondt ej at være samlet med Dig og de gode Børn, kan Du være forvisset om, min søde Lotte. Jeg har skrevet et Par Ord til Marius. Se til at fornøje dem lidt den Dag. Er Vejret godt, da tag en Vogn og kør en Tur. Du kunde have saa godt af at komme lidt ud. Gør dette endelig engang imellem, hører Du!

At de fremmede Mennesker er flyttet ind til Dig, synes jeg slet ikke om, omendskønt jeg godt kan begribe, at uden noget Mandfolk i Huset maa det, naar Aftenerne især bliver længere, være meget uhyggeligt for [Dig], men fæst en Karl, det kan dog ej være saa vanskeligt at faa. Bliver jeg [.....] borte. Maaske bliver det dog en absolut Nødvendighed at fæste en. Saa vil [det] være mig højst ubehageligt, hvis Muligheden skulde vise sig for mig engang at komme hjem et Par Dage, at have fremmede i Huset.

Pas endelig paa og køb Brænde ind til rette Tid, en 6 Favne i det mindste. Du maa gerne tage af de Penge, der kommer ind fra Haven??? Skulde der ej være saa mange, hvilket jeg højeligen betvivler, da tag

dem et andet Steds fra, og hvis der ej heller skulde være saa mange mere, saa tag dem af indlagte. Er Du saa fornøjet?

Man taler endnu bestandigen om Vaabenstilstand, men Gud ved naar. Jeg er forskrækkelig ked af det hele.

Lev nu vel, min søde Lotte. Jeg ser, jeg kun har faaet et halvt Ark Papir i Stedet for et helt. En anden Gang mere.

Det er sandt, jeg drømte bestemt om Dig i Nat og fandt, at Din nye Tand klædte Dig saa godt, ligesom Du i [det] hele forekom mig særdeles elskværdig i Drømme — men ogsaa i Virkeligheden. Lev vel og hils og kys alle Børnene og mor Eder godt den 7. Kør en Tur og tænk med Kærlighed

altid paa Din Dig elskende

Hedemann.

Hils Jomfruen og Johanne, der maa gives til en Skovtur.

Viuf, den 8. Juli 1848.

I Dag først har jeg faaet min Uniform. Den sidder ret godt, og jeg er vel tilfreds. Bukserne har jeg rigtig nok ikke passet endnu, men de passer nok. Tak for Ulejligheden dermed, min søde, gode Lotte, og for Dit Brev i Dag.

Jeg vilde rigtignok ej have skrevet i Dag for ej at forvænne Dig; men da Du frygtede for, at jeg ej havde faaet Tøjet, saa vilde jeg dog berolige Dig med Hensyn dertil.

I Gaar var en dejlig Dag for mig, jeg fik jo et Brev fra hver af Eder der hjemme, Tak derfor! Det var min eneste Morskab at læse og atter læse dem.

Enkelte erindrede min Geburtsdag, om hvem jeg aldrig troede, at de vidste den, saasom Rye, Ræder, Gerlach, de Meza, Lunding¹⁶⁴) etc. etc. og hele Hovedkvarteret. Af Jægerne var der ingen. Dog hidrørede det formentlig derfra, at jeg havde ytret til Dreyer, at jeg ej ønskede, at det blev bekendt. Jeg beværtede dem alle med Næsen imod Stuedøren. Var det ikke nydeligt? Carl og Fritz spiste hos mig, ellers ingen.

Johan tog paa Arbejde i Gaar Morges Kl. 6. (..... 5 à 6 Linier er skaaret bort af Brevet; men her maa være nævnt den svenske Oberstløjtnant Hazelius, der, efter at have overbragt Befalinger fra Kongen af Sverige til General Løwenhjelm paa Fyn, gerne vilde sætte sig ind i Forholdene først ved Armékorpsset, senere paa Als).

Jeg maatte naturligvis traktere Fyren, omendskønt jeg hellere havde set Tropperne fra Fyn med ham. Han laa her om Natten og berejste min hele Forpostlinie i Gaar Morges, som han fandt „møget vakkert“ — Uf! — lige som han ikke nok som kunde rose den møget vakkere Modtagelse, han havde nydt hos Herran — det er mig!

Denne kunde jeg dog nogenlunde forstaa. Men 2 Dage i Forvejen var her en Adjutant, Lieut. Schützenkreutz, hos General Løwenhielm fra Fyn. Ham kunde jeg ikke forstaa et Ord af — Uf!

Min gamle Værtinde er kommen hjem igen. Det er en vakker gammel een, som ved ikke, hvad godt hun vil gøre mig. Jeg tror hun formelig

gør Kur til mig endskønt hendes 75 Aar: Friske Blomster hver Dag i alle mine Værelser, udsøgte store Dessertjordbær om Aftenen paa mit Natbord paa en nydelig lille Asiet med Sukker ved Siden, og hele Dagen lader hun spørge, om jeg ej ønsker noget Chokolade, Bouillon etc etc. Det er rigtignok det første gode Kvarter, jeg har haft.

En Anonym forærede mig i Forgaars atter en dejlig Melon. Hvem kan det dog være? Der kom en Karl af 10. Batl. ind med den og foregav, at der var kørt en Mand forbi paa Landevejen, der gaar lige foran min Bopæl, og havde befalet ham at bringe mig den. En Mand, hører Du! Altsaa kan Du (..... 5 à 6 Linier er bortskaaret af Brevet).

Gud ved ellers, hvor længe vi her skal staa og glo paa Fjenden? Det er vist nok pinligt for os alle¹⁵⁶). Imidlertid synes det, at han ej vil gaa over paa dansk (det vil sige jydsk) Grund, thi han holder sig Grænsen nøje efterrettelig, og alt, hvad jeg søger at forføre ham til at overskribe den, har hidtil ej hjulpet. Gjorde han det, da har vi Svenskerne til Undsætning.

Jeg venter hemmelig endnu i Dag et Brev fra en af Eder, da Mathiesen skulde komme i Dag. Tak fordi I skriver saa flittigt. Det er min eneste Adspredelse.

Hvis vi bliver i Ro nogle Dage, kører jeg en Eftermiddag ind til Frederitz for at besøge J. Lorentz¹⁵⁶), der besøgte mig i Forgaars og bragte mig dejlige Kirsebær fra hans Kone. Lovise Ahlefeldt, gift med en meget ubehagelig Person, Kapt. Benzon, og gamle Schiern¹⁵⁷) besøger jeg da tillige, lige saa og Jomfrue Dinesen og Datteren. Sidstnævnte har besøgt Fritz i Kantonnementet tilligemed en stor Madkurv, som Carl naturligtvis ogsaa delte med ham.

12. og 13. Batl.s Koner kører daglig ud til deres Mænd og forsyner dem med et og andet. Gid Du kunde det! Du vilde vel nok, naar Du var mig lige saa nær, ikke sandt?

I Dag besøgte Lorentz mig [atter] tillige med Fru Krabbe¹⁵⁸), hvis Mand endnu best[andig er paa] Lazarettet i Slesvig og Krigsfange. Hun b[ad mi]g interessere sig for ham, for hurtigt at blive u[dveks]let. Men der er aldeles ingen Udsigt hertil, og jeg kunde, saa gerne jeg vilde, ej trøste hende.

Lev nu vel, min søde, gode Lotte. Giv hver af Børnene et Kys fra mig og tak dem alle for deres gode Ønsker for mig. Hils ogsaa alle Bekendte fra

Din Dig tro elskende

Hedemann.

Den tvungne Uvirksomhed hvilede tungt baade paa Hovedkvarter og Tropper¹⁵⁹). Man havde en fri, øvet og stærk Fjende foran sig og maatte ikke, hvor gerne man end vilde, ved rask Greb om Tingene nytte de Muligheder, der ogsaa viser sig for den svage. Selv paa Smaating til Gavn for Helheden maatte man efter Krigsministeriets Ordre give Afkald. Hedemanns Breve røber tydelig Utilfredshed herover, og Forholdene synes at være gaaet Læssøe paa Nerverne.

Nedenstaaende Brev¹⁶⁰) til Harbou, der ikke er dagtegnet, men maa være skrevet senest den 5. Juli, tyder herpaa, naar han heri bl. a. siger:

„Pas over Hovedet lidt paa Arméens Stemning, og forbered Tingene paa de rimelige Forandringer. Endnu bestaar alle Elementer til i givet Øjeblik at gribe til og forny det gamle Regimente. Artillerichef, Ingeniørchef, Generalstabschef, Kollegieherrer, Generaladjutant, de gamle Brigadegeneraler og Generalkommandoer m. m., alt findes der til lige at træde ind i den gamle Skure. Man har alt for meget frygtet for at røre ved, hvad der forhen var mægtigt, alt for lidt brydt sig om den opvoksende Opinion. Gør Institutionerne saaledes, at de kan bestaa ved deres selvstændige Kraft, ikke saaledes at de afhænger af enkelte Personligheder. Til hvad andet end Skade er en Chef for de specielle Korps? Hvorfor kan disse ikke som i Frankrig bestyres af Komitéer? Hvorfor staa Generalstaben endnu bestandig ikke direkte under Krigsministeriet? Hvorfor eksisterer endnu bestandig en Generalstabschef og Generalkvartermester, der for Tiden er en Ridicule, men inden føje Tid kan virke paa den gamle fordærlige Maade.

Vær overbevist om, at den hele gamle Stok, hvor venlig og smilende den end kan vise sig, lurar kun paa Øjeblikket, hvor den kan gribe Tøjlen som forhen. Det vil ikke vare længe, det tror jeg heller ikke, men hvorfor udsætte sig for en Reaktion, om den end er kort? Der haves en forunderlig ringe Tillid til den aktive Armé. Hvorfor staa bestandig de Mænd, der bruges i Stillingerne, kun provisorisk i dem, medens deres tilbageladte, ubrugelige Kolleger har de faste Poster inde og, saa snart Freden kommer, trænger dem tilbage. Skal da virkelig de nuværende Brigadekommandører vige Pladsen for Wittgenstein, Moltke, Castenschield¹⁶¹) etc.? Skal Generalstaben atter lukkes inde og sejjpines af Steinmann uden Nytte for Arméen og til dens Ærgrelse og Had? Vil man igen lade det Hansen-Keyperske¹⁶²) aageragtige Gneri, der selv nu ikke altid fornægter sig, bringe Arméen til Fortvivlelse?

Man tage sig i Vare! De gamle Institutioner har man ladet uforandrede for Størstedelen; de Personligheder, der har Indflydelse i Arméen og Agtelse (Bülow, Rye, Schleppegrell m. fl.), har man ikke villet sætte frem; man har holdt Imbecillitet og den gamle forhadte Stok ved Roret og i Spidsen; Hænderne har man bundet Arméen paa Ryggen ved Diplomattikkens Baand lige fra Tiden før Slesvig indtil denne Dag; Fjenden har altid haft Lov til at slaa, vi aldrig. Det gaar ikke.

Der har Du den sorte Side af Sagen; jeg ved meget godt, at der ogsaa er udrettet meget godt, og at det kan være en vanskelig Sag at kæmpe mod ydre og indre Fjender paa engang. Hvad jeg her skriver, prætenderer heller ikke at være en Dom, men en Advarsel, fordi jeg frygter for den nuværende Styrelse. I har med det hele Ministerium støttet Jer paa det gamle og kastet Folket til Side? Gør godt, hvad der kan gøres godt. Armeen er uden Styrke i kraftig Forstand, intet er slettere og svagere, naar det først gennemskues, end Adjutant- og Papirsregimente¹⁶³). Om saa Bülow har gjort Tusinde Synder, saa er han nu engang Manden; vil I absolut ikke bruge ham, saa tag Schleppegrell, hvor gal han saa end er og svag

dertil. Hansen er Ris til Jer Rumpe og en Fordærvelse for Land og Hær; det er Eders onde Aand, der lurder paa Jert Fald, der selv smægter efter Magten for ikke at bruge den, naar han først besidder den, uden til Trældommens og Daadløshedens Fremme.

Saa desperat kan man tilsidst blive, naar man rigtigt bliver trassket af Diplomater m. m. Naar Du har læst dette Brev, saa gør lidt, ganske bitte lidt ved Hovedsagen, de nye Institutioners Befæstelse, den gamle, fordærvede Surdejgs Bortskaffelse, og brænd dernæst denne Lap som et Udbrud af Desperation.“

I dette Brev gaar Læssøes onde Lune særligt ud over Oberst Hansen, der jo ikke var yndet i Hovedkvarteret. Det har tilsyneladende ingen Brod mod Hedemann, men Vendingen „Om saa Bülow har gjort Tusinde Synder, saa er han nu engang Manden“, siger klart, at Hedemann ønskes byttet med en anden og bedre.

I sit Svar¹⁶⁴) af 7. Juli skriver Harbou, at det ikke var saa lige til for et Overgangsministerium at bryde nye Veje og fortsætter:

„Lad ogsaa de nuværende Stympere gaa af, saa fordrer Armeens Flertal om nogen Tid ny Afgang for at faa nyt Avancement, thi republikansk med Hensyn til egne Fordringer er grumme faa; de fleste vil ikke blot have Virksomhed, men ogsaa Avancement og Indtægter, og i denne Higen ligger størstedels den „patriotiske“ Higen for at faa Reorganisationer og hensigtsmæssige Personelforandringer. Wittgenstein og Castenschiold¹⁶⁵) vil snart ryge, Moltke ved Lejlighed komme til Armeen og *der* være dygtig eller Afgangskandidat. Kan Du, hvis ingen Vaabenstilstand kommer, angive en *anstændig**) Maade til at faa General Hedemann til Side, da vil Du være velkommen med Dit Forslag, især hvis Du dertil kan angive nogen, som fornuftigvis kan sættes i hans Sted. Bülow mener Ministeren ikke at udnævne, dels paa Grund af hans bevidste Synder, dels fordi der virkeligen ikke vindes synderligt ved Byttet. Han er ligesaa stupide som den nuværende, og det er endog sandsynligt, at han vil indføre et misligt „Adjutantregimente“, og at Du vil ingenlunde blive Eneherre, hvilket er nødvendigt, naar Stabschefen skal bøde paa Feltherren. Schleppegrell betegner Du jo selv som gal, og han er vist nok for en stor Del meget uregerlig; Rye, med ham maa der gøres et for stort Spring for at komme til et Resultat, der dog altid vil være usikkert. Hansen og Du kan jo ikke gaa i Spænd sammen, med mindre man dertil havde en Dyretæmmer, der maatte kunne gøre en Charther til Skamme. Nu kommer altsaa Krogh; Du taler om hans sønderbrudte Anseelse, og deri har Du Ret; men tænk Dig, hvor mange franske Generaler, og ansete dygtige Generaler, der var endnu større vautriens end han. Han er den ældste, har Komportement i enhver Henseende og er i mange Henseender habil, hvad siger Du dertil? Hansen¹⁶⁶) er unægtelig den dygtigste af alle vore nuværende Officerer, dersom han og I andre ikke var passablement uomgængelige baade den ene og den anden. Du har med Din Dygtighed erhvervet Dig en velfortjent Tillid i Hæren som hos Ministeren, og Du anses for en nødven-

*) Udhævet af Harbou.

dig Betingelse for samme; men dog kan man endnu ingenlunde gøre Dig til Højstkommanderende. Dertil mangler Dig flere Capaciteter, navnlig tilbørligen at kunne ordne og bestyre Administrationen og Forplejningen. Forretningsgangen vilde blive for klaprende; derfor maa Du endnu give Tid; men med Tiden kommer Du nok dertil, og da skal ingen hilse Dig med større Glæde og Tillid end jeg. Kunde Du ikke have Lyst til at gaa ud som Bataillonskommandør i Linien og derfra have en maaske hurtigere Vej, der vil og maa være Dig nyttig? men hvem skal remplacere Dig? Er Trepka¹⁰⁷ aldeles sikker? Risikerer man ikke, at han af og til faar en Raptus? Tænk nu vel derpaa og skriv saa snart enten til mig eller til Ministeren ... Din Ven Joh. Harbou, der her kun har talt til Dig, kun til Dig alene, men fra mig og Ministeren."

Om alt det, der foregik bag Hedemanns Ryg, fik han intet Nys. Han havde stadig ingen Anelse om, at man søgte at rokke ved hans Stilling. Baade de foregaaende og efterfølgende Breve vidner herom:

Viuf, den 11. Juli 1848.

Min gode, søde Lotte, Dit Billede har ret været mig kært at modtage. Det ligner meget godt, og jeg ser bestandigt derpaa. Først nu bebrejder jeg mig, at jeg ikke for Eders Skyld lod mig tage af, forinden jeg rejste fra København, da jeg først nu begriber, hvor glade I vilde have været ved en Gang imellem at se derpaa. Tak skal Du have, min Lotte, derfor og for saa meget andet, Du stedse har gjort for at glæde mig. Det eneste, jeg har imod det, er, at Du ser saa forbigret alvorlig ud. Ellers er det noget af det bedst lykkede i den Genre, som jeg har set, da og ethvert af Dine Træk er gengivet tydeligt og ej for mørkt.

Fritze takker jeg ogsaa mange Gange for den nydelige Pengepung. Og skal det vare længe her endnu, maa Pigebørnene gerne sende mig et Par nye Tøfler, da mine havende er i en maadelig Forfatning. Tak dem mange Gange for deres Umage derved.

I Forgaars var jeg kørt til Frederitz. Jeg besøgte Schiern, Sophie Benzon, forhen Ahlefeldt, hvor jeg fik 2 Kys (de første siden København), Jomfru Dinesen, hvor jeg ingen attraaede, og Lorentz. Det morrede mig især at tale en Gang igen med Schiern, som jeg fandt uforandret, ligesom og Sophie Bentzon¹⁰⁸) saa meget godt ud endnu. Hun har 4 ret vakre Børn, og Manden var Gud ske Lov ej hjemme. Han er et yderst modbydeligt Menneske, styg og kedsommelig.

Jeg kørte Kl. 4 Eftm. derhen og var hjemme igen Kl. 10. Der er 2½ Mil dertil. Men længe turde jeg ej være herfra. Endskønt det synes, som om Fjenden agter at holde sig rolig, med Undtagelse af smaa Forpostfægtninger, saa er det dog ej at lide paa, og jeg var heller ikke synderlig rolig paa hele Turen, da jeg ej før har fjernet mig saa langt.

Da Posten skal gaa nu Kl. 1, saa maa jeg slutte. Jeg havde ellers gerne ventet indtil, jeg havde faaet Brev hjemmefra i Dag, da jeg intet fik i Gaar; men Posten kommer først efter Kl. 3.

De smaa Lys, som Fritze lovede mig, har jeg ikke faaet endnu. Dem, der fandtes, er ubrugelige. Jeg var naturligvis i min Generals-

uniform i Frederitz og gjorde der betydelig Opsigt, kan Du tro.

Lev nu vel, min søde Lotte. Hils alle Børnene. Gud ske Lov, jeg dog kan se Dit kære Ansigt, endskønt det ser lidt surt [ud]. Alle Børnene kunde gerne have været taget med paa samme Stykke, siger Dreyer. Bare Du havde husket det. Dog jeg er godt fornøjet med at have Dig.

Din Dig elskende

Hedemann.

Forhandlingerne i Malmø havde imidlertid 2. Juli ført til en Overenskomst, som man, for ikke at spille Tid ved formelle Skridt i England og Rusland, havde givet Form af et Udkast til Overenskomst mellem de krigsførende Parters kommanderende Generaler. Den skulde dog først godkendes af Kongen af Danmark og Kongen af Preussen og derefter undertegnes af Wrangel og Hedemann. Den 10. skrev Kong Frederik under, og Kammerherre Reedtz¹⁶⁰) sendtes til det danske Hovedkvarter til Hjælp for General Hedemann ved den formelle Afslutning af Vaabenstilstanden. Den 12. naaede Reedtz Hovedkvarteret, og den 14. Kl. 10 mødtes han med Wrangels Udsending paa Gaarden Bellevue S. f. Kolding, efter at Hedemann og Wrangel var enedes om, at begge Parters Tropper, saalænge Forhandlingerne varede, fra nævnte Klokkeslet og til Kl. 5 Eftm. skulde undlade fjendtlige Handlinger.

Med Reedtz fulgte Kaptajn Harbou, der i Hovedkvarteret naturligvis havde rig Lejlighed til at drøfte det sidste Brevskifte med Læssøe og gjorde det — efter Ordre. Allerede den første Dag, 12. Juli, skrev han følgende¹⁶¹) til Tscherning:

„Vi er da lykkelige ankomne hertil, og ihvorvel Læssøe jo ikke modtog de medbragte Efterretninger med særdeles Fornøjelse, saa maa jeg dog sige, at han senere for mig har ytret sig saa lidet vrangvillig, som det i lige Grad glædede og forundrede mig. Han anser Tingen for saa godt som (af)gjort, finder altsaa, at man maa tage den, som den er, og indrømmer villigen Muligheden om end ikke Sandsynligheden af, at der kan opnaas noget bedre paa denne Maade end ved fortsat Kamp. Den vedblivende fælles Administration af Hertugdømmerne smagte ham jo naturligvis mindst. Jeg skal nok kunne indestaa for, at den Slags smaa Chikanetilbøjeligheder ikke vorder udførte. Hedemann lader til at vorde mindre og mindre anset og afholdt. Læssøe er ked af ham som en Kat af Sennop, siger, hvad man jo iøvrigt ved, at det er en Mand uden mindste Indsigt eller Kraft, som ikke engang er af det urokkeligt kolde Mod, der gør yndet af Soldaterne, men som dukker, naar Kanonkugler gaar over Hovedet paa ham, og som træder smudsigt gerrigt frem, og som er af en Repræsentation, som gør ham dekonsidereret. At Hedemann efter Vaabenstilstanden paa en anstændig Maade kaldes tilbage (ved at præsidere i den af Dem paatænkte Komité) anser han for særdeles ønskeligt, ja nødvendigt. At General v. Krogh da som ældst midlertidigen overtager Kommandoet, anser han ligeledes for godt, kun mener han, at man foreløbigen bør lade den definitive Udnævnelse vente. Trepka, mener han, vil være en god Stabschef, især naar han faar Abrahamson¹⁶²) til Souschef. Caroc¹⁶³), hvem Læssøe iøvrigt tilkender megen

Fortjeneste, anser han ingenlunde for at kunne konkurrere med Trepka, og skal Caroc ogsaa selv have erklæret, at han hverken er tilbøjelig eller duelig til en slig Post. Abrahamson og Kauffmann anser Læssøe for de dygtigste af de yngre Generalstabsofficerer. Hansen har Læssøe sin bestandige og lige saa stærke Antipati imod, men erklærede straks, at der intet Spørgsmaal kunde være om, at General Hansen var Manden til at være Kommissær. Angaaende den anden Kommissær, da frygter man dels de Mezas Heftighed, dels hans Hang til at opholde sig ved Smaa-ting og Futiliteter; som hans Konkurrenter opstilles Lunding¹⁷³) og Lüt-tichau¹⁷⁴) af Artilleriet. Hvis der endnu er Tid dertil, ville De, Hr. Mi-nister, behage at ytre Dem desangaaende item over Lønborg¹⁷⁵) og Olsen¹⁷⁶), den første vil vorde altfor meget General Hansens Ekko, hvilket ogsaa vil vorde Tilfældet med Baggesen. Angaaende Oberstløjtnantskandi-dater, da ytrede Læssøe, at Grum¹⁷⁷), maatte forbispringes, hvorom Rap-port snart vil indløbe, at Bartels¹⁷⁸) var en stor Klodrian, Wagner¹⁷⁹) gal, og at Suckow¹⁸⁰), om hvem man ikke har villet ytre sig paa Grund [af] hans direkte Udnævnelse fra Dem, var en Brouillon, der kun virkede skadeligt i enhver Retning, at Kæsemodel¹⁸¹) viste sig sin Stilling voksen, at Jakob Ræder var bleven utaaelig som Brouillon og Krakiler, og at dette ogsaa var Tilfældet med Philip Ræder¹⁸²), men at han var god for Forposttjenesten, at Trepka var og blev et Menneske, der skulde frem, at Irminger¹⁸³) aldeles ingen Pretensioner kunde formere, at enhver vist med Fornøjelse vilde erfare Flensborgs¹⁸⁴) Avancement, og at endelig Schow¹⁸⁵), Arenfeldt og Gerlach¹⁸⁶) vist næppe havde givet skellig Grund til ved given Lejlighed ikke at komme i Betragtning. Angaaende Major-kandidater vedbliver man at opstille du Plat¹⁸⁷), Lasson¹⁸⁸) og Wøris-høffer¹⁸⁹), men senere er endnu flere komne til, som ved given Lejlighed ogsaa maatte komme i Betragtning, dog uden Men for de først nævnte. Som saadanne nævnes adskillige, om hvem nærmere skulde rapporteres. Kaptajn Müller¹⁹⁰) er en særdeles rask Karl, men maaske ikke ganske rolig. Læssøe selv indser fuldt vel, hvor gavnligt Kendskab til Tropperne vilde være ham, og gaar gerne som Oberstløjtnant over til en Linieba-taillon eller et Jægerkorps, men ikke ved Reserven. Han antager, at denne Ombytning med ham kun kan være til Gavn for hans Dygtighed og for Tjenesten; han nægter forøvrigt ingenlunde at fungere som Stabs-chef under Krogh¹⁹¹).

Det er en given Ting, at Officerer baade i Tale og Skrift om Kam-merater ofte bruger spydige, spottende eller nedsættende Udtryk, som kun tages alvorligt af syrlige Alvorsmænd, og som ligger saare langt fra den Vurdering, der gives af de samme Mænd under Ansvar. Selv Adjutantbrevs smaa Ondskabsfuldheder om foresatte tages sjældent høj-tideligt. Men disse Breve mellem Læssøe og Harbou maa ses under en helt anden Synsvinkel, da Hensigten med dem i Virkeligheden var at give Ministeren det Grundlag, paa hvilket han skulde handle. — Og han gjorde det med Glæde. 14. Juli skrev¹⁹²) han til Harbou:

„Deres Brev af 12. dennes (Viuf) har jeg modtaget med vedlagte fra Wrangel og fra Dem selv. De deri indeholdte Bemærkninger er mig for største Delen ret kærkomne. Som Medkommissær med Hansen fore-

kommer Lüttichau mig bedre end Lunding, som er vranten, Olsen bedre end Lønborg. Af Olsen og Lüttichau er hin den overlegne fra Forstandens og Dannelsens Side, denne mere Verdensmand. Hvem Læssøe vælger af disse tvende har forud mit Bifald ..."

Samme Dag, som disse Linier blev afsendt, underskrev Tscherning følgende Indstilling¹⁰³) til Kongen:

„Da Armeen som Følge af den afsluttede Vaabenstilstand foreløbigen vil saa vidt muligt blive fordelt i Udskrivningsdistrikterne, hvorom jeg skal have den Ære at gøre nærmere allerunderdanigst Indberetning til Deres Majestæt, skulde jeg hermed allerunderdanigst indstille til Deres Majestæts allerhøjeste Approbation: „at den kommanderende General beordres at begive sig til København, for der, under Krigsministeriet, at overtage Præsidiet i en raadgivende Komité, betræffende Forfremmelser m. v.“"

Kongen bifaldt Indstillingen 16. Juli og paalagde den følgende Dag Krigsministeren at fremsætte Forslag til en paatænkt Lov om Forfremmelser, „idet Vi iøvrigt ville have det henstillet til Din Afgørelse, om og hvor vidt Affattelsen af bemeldte Udkast burde være at overdrage til den i Din allerunderdanigste Forestilling af 14. ds. ommeldte raadgivende Komité, i hvilken Vi under 16. næstefter have approberet, at den kommanderende General beordres til under Krigsministeriet at overtage Præsidiet.“

Det ses, at Forudsætningen for Indstillingen om Hedemanns nye Hverv var, at Vaabenstilstanden virkelig traadte i Kraft, og at Hærens Afdelinger gik fra hverandre. I saa Fald kunde det være meget naturligt at nytte Generalens Erfaringer i København, selv om man nok kunde spørge, om det ham tiltænkte Arbejde ikke kunde udføres i Krigsministeriet eller af Generalstaben. Foreløbig fik Hedemann dog intet at vide om Tschernings Hensigt, men var indstillet paa fortsat Ophold ved Hæren, saaledes som det fremgaar af følgende Brev til Generalinden:

Viuf, den 15. Juli 1848.

Min søde Lotte! Jeg takker Dig og Eder alle for de sidst modtagne Breve. Naar Du faar disse Linier, haaber jeg, Dreyer har bragt Eder en mundtlig Hilsen fra mig. Jeg har i de sidste Dage med Vilje ikke skrevet, da jeg altid troede at kunne berette noget godt; men i Dag er nok Udsigterne til en Vaabenstilstand eller fredelig Afgørelse endnu fjernere, end jeg troede for 2 Dage siden¹⁰⁴).

Dog alt Haab er endnu ej forbi, og Wrangel og jeg har imidlertid afsluttet en midlertidig Stilstand til Onsdag Aften den 19. Hvis der til den Tid ej skulde ske Forandringer med Hensyn til de diplomatiske Forhandlinger, som til den Tid skulde være tilendebragt, da bliver der intet af Vaabenstilstanden. Og hvorledes det saa bliver, det ved jeg ikke, min Lotte.

Jeg havde saa sikkert haabet paa en mindelig Afgørelse og glædet mig saa inderligt snart at haabe at skulle se Dig og alle de kære. Men i Dag har jeg atter tabt alt Haab. Og Lysten er vegen fra mig i denne uhyggelige Stilstandsperiode til raske Foretagender.

Naar de svenske efter alt dette endnu ej overskrider Lille Bælt, saa ved jeg virkelig ej, hvorledes man skal benævne deres Adfærd.

Jeg var især ved at græde i Gaar Aftes, da Dreyer kørte herfra. Han skulde se Dig og dem alle. Han er vist i dette Øjeblik hos Dig. Kun 16 Timer skiller os ad, og jeg maa blive til, Gud ved, hvor snart. At Christian eller Du tænker paa at rejse herover under de nuværende Forhold lader sig aldeles ikke gøre. Christian vil vist kunne indse det selv, at det ej gavner os. Naar Du har Lyst dertil saa rejs til Petersminde*). Overalt søg at more Dig og adspred Dig saa meget som muligt. Du kan nok behøve det, Du Engel!

Gud ske Lov, at jeg har Dit Billede. Jeg sidder ofte hele Timer foran det. Min gamle Værtinde havde, som Fruentimmere altid er nysgerrige, nylig listet sig ind, medens jeg var borte, og set det. Hun fandt det kønt nok, men mente ogsaa, at jeg ej kunde have en styg Kone. Det er en god gammel een paa over 70 Aar. Hun beder hilse Dig og takker Fritze mange Gange, fordi hun skriver, at Fritze vil kæle for hende, naar hun kom til København.

Kammerherre Reedtz, der leder Underhandlingerne og deler Sovekammer med mig, er lige efter Konferencen i Dag afrejst fra Kolding til København og kommer her hjem igen paa Onsdag Morgen. Gid han maatte bringe gode Efterretninger med. Han snorker frygteligt, og jeg kan ej sove for ham, derfor glæder jeg mig til et Par Nætters Ro, medens han er borte. Det er ham, vi en Gang besøgte paa St. Anne Plads, da vi saa paa Værelser— en gammel Historie.

Johan saa jeg et Øjeblik i Kolding forleden Dag, men Sporerne har han ej faaet endnu, lige saa lidt som jeg har faaet de smaa Lys. Nu Aftenerne bliver lange, kan jeg nok behøve nogen. Og er Dreyer ej rejst, naar Du faar dette, saa fly ham nogle med.

Der staar nok et Par blanke Støvler hjemme af mine. Vil Du lade dem bagflikke og købe et Par *gule* Sporer til dem og lade Madsen sætte dem paa og sende mig ved Lejlighed. Alt skal nu være gult, hvad før var hvidt.

Hos Sadelmager Schmidt¹⁸⁵) i Sølvgade, der arbejder for Varedepotet, vil Du bestille mig et reglementeret Hovedtøj, med gul Besætning og en god Stang med kønt Messingbeslag, med Fortøj og Rumperem og tillige spørge ham, om han kan paatage sig at sy mig et Valdrap af lyseblaat Klæde, saaledes som det for Generalspersoner er reglementeret, uden at han behøver at faa min Sadel hjem. Hvis han tiltror sig det, da maa Du ligeledes hos min Veninde, Madam Schiff, købe ægte Guldgalonet til dettes Besætning. Jeg skal snart sende Dig nogle flere Penge. Kan han derimod ikke sy Valdrappet, da maa jeg have et lyseblaat Svededækket, saaledes som Generalerne bruger det tillige med Hovedtøjet. Og anmod ham fra mig tillige at besørge mig Købet af et Par *gule*, smagfulde Stigbøjler og sende mig alt dette snarest muligt.

Lev nu vel, min gode, søde Lotte! Gid jeg kunde haabe at se Dig snart, men jeg tror det ikke. Lad mig blot ej tabe Taalmodigheden aldeles, men Længslen efter Eder alle er ubeskrivelig.

*) Ved Kalundborg. Ejedes af Generalindens Broder, Poul Adolf Baagøe.

Kys Ungerne alle og bliv ved at glæde mig saa ofte som muligt om end med nok saa faa Linier. Det er min eneste Glæde.

Altid Din Dig tro elskende

Hedemann.

Jeg var i Kirke i Søndags og hørte en meget god Prædiken af en Broder til Gad, der er Præst¹⁰⁶⁾ til dette Annekssohn.

Det var imidlertid Tschernings Hensigt under alle Omstændigheder og uden Hensyn til den kgl. Resolutions Ordlyd at fjerne Hedemann fra Kommandoen, enten Vaabenhvilen blev til noget eller ej, hvilket ses i følgende Udtalelse i et Brev¹⁰⁷⁾ til Harbou af 16. Juli:

„Hvad enten vi nu slutter Vaabenstilstand eller fortsætter Krigen, maa Hedemann bort. Kunde man ikke bringe ham til at begribe den store Ansvarlighed ved at blive? Omstændighederne bliver daglig vanskeligere. Farerne større. Jeg har allerede indgivet allerunderdanigst Andragende om hans Afgang fra Overkommandoen. Maaske bliver det dog bedst først at sætte Krogh i hans Sted, saafremt han tør overtage Ansvarligheden.“

Vaabenhvilen var af forskellige Grunde blevet forlænget til 24. Juli. For ikke ved dens Udløb at staa for tæt paa Livet af en overlegen Modstander skød Hedemann 17. Juli Armékorpsset noget mod Nord og lagde Hovedkvarteret i Vejle. Men i de paafølgende Dage blev der, efter Hedemanns egne Breve at dømmes, intet gjort for at faa ham til at gaa frivilligt. Hvem andre end Ministeren skulde ogsaa gøre det? Harbou og Læssøe var de eneste, der kendte Tschernings Tanker, og de fulgte næppe Trang til at gaa Ministerens Ærinde, hvis der ikke gaves dem andre Midler i Hænde til at underbygge en Opfordring om Afgang end de paastaede Lyde hos Generalen.

Hedemann kendte intet til de Rænker, der var blevet smedet, men samlede den sidste Vaabenstilstandsdag hele Armékorpsset til Revue Nord for Vejle. Herom skriver han glad til Generalinden fra denne By 24. Juli Kl. 9. Form.:

„Jeg har haft en skøn Dag i Forgaars, min søde Lotte! Jeg havde samlet hele Armeekorpsset her paa en uhyre stor Mark i Nærheden af Byen ved en Gaard, Store Grundet.

Det var opstillet i en stor Karré. Infanteriet i sluttede Kolonner paa de længste Sider lige overfor hinanden. Kavalleriet sluttede den ene Side og Artilleriet den modsatte.

Det øsede Vande ned hele Formiddagen til Kl. 12. Men Samlingen var bestemt til Kl. 3½, og vi fik det yndigste Vejr af Verden.

Ved min Ankomst blev jeg naturlig modtaget med befalet Honnør. Jeg red ned ad hele den indvendige Front og taledes nogle passende kraftige Ord til hver Brigade, Kavalleri og Artilleri, især, saaledes at jeg blev til sidst temmelig hæs. Derefter defilerede hele Armeekorpsset forbi mig og marcherede ind paa en anden Mark, hvor Vejle Bys Indvaanere havde besørget Forfriskninger til Mandskabet, medens jeg beværtede [... Officererne ...] tillige med Byens Honoratiores, imellem

5 à 600 Mennesker, med koldt Køkken, Vin og Punsch. 2 Musikkorps spillede hele Tiden, og de unge Mennesker fik omsider Lyst til at danse. Jeg maatte ogsaa valse en Gang rundt med min Værts ældste Datter. En uhyre Mængde Skaaler blev naturligvis drukket, og der var en særdeles munter og hyggelig Stemning over alt. Kl. 8½ red jeg hjem, og Tropperne marcherede til deres Kantonnement.

Men i Dag har jeg dog haft en endnu glædeligere Dag. Mine søde Børn har voldt mig en Glæde, jeg ej kan beskrive. Jeg frygter kun at ved at se paa Dig, min egen Lotte, og de velsignede Børn, hvis veltrufne Billede saa lyslevende jeg nu har staaende foran mig, vil gøre mig mindre skikket til de haarde Kampe, der rimeligvis endnu forestaar. Dog Gud vil vel raade mig til det bedste.

I Dag er Vaabenstilstanden udløben Kl. 10 Aften. Mit sidste Ord er i Dag afgaaet til Gen. W. ved Dreyer som Parlamentær. Jeg nærer ikke noget Haab om en mindelig Afgørelse mere. Dog vil jeg ej slutte dette Brev, førend jeg med Vished kan lade Dig vide i Aften, hvorledes Tingene staar.

I dette Øjeblik kom Krigsministeren hertil. Han lader mig kalde."

Tscherning havde flere Gange talt om at ville foretage en Rejse til Armékorpsset. Nu var han kommen, og da Generalen havde meldt sig til ham, satte de sig i en Sofa og talte sammen om Vaabenstilstandsforhandlingerne og den videre Krigsføring. Ministeren gik endog saa vidt i sine Ord: „Ja, der bliver ingen Stilstand, og fra i Morgen har De frie Hænder til at gøre, hvad De vil:“ Men endelig revnede de hængende Skyer. Under Samtalen trak Tscherning pludselig den kgl. Resolution op af Lommen og overrakte Hedemann. Generalen gjorde straks opmærksom paa, at den givne Ordre jo ikke gjaldt, naar Krigen fortsattes, men fik kun det Svar: „Ja, da gør jeg den gældende, da jeg maa have nye Kræfter i Gang“⁽¹⁹⁸⁾).

Om det skete fortæller Hedemann i en Fortsættelse af sit Brev kun: „Kl. 12 Middag.

Enten Vaabenstilstanden bliver sluttet eller ikke, saa kommer jeg om nogle Dage til København, da jeg er udnævnt som Præsæs i en Kommission under Krigsministeriet.

Lav nu mit Værelse og Seng til og modtag mig med Kærlighed, som jeg har savnet i 4 Maaneder.

General Krogh skal interimistisk overtage Kommandoen.

Endskønt jeg er smertelig berørt ved denne Udnævnelse, forlader jeg Armeen med den rolige, samvittighedsfulde Overbevisning, i den Tid, jeg har staaet i Spidsen for den, at have virket for mit elskede Fødelands Gavn og med Retfærdighed og kærlig Omsorg for mine undergivne at have røgtet mit besværlige Kald.

Lad nu andre prøve, hvor god og behagelig en Post jeg hidtil har haft. Den har ej været værd at misunde."

Det er ikke underligt, at Hedemann følte sig „smertelig berørt“ ved Tschernings Handlemaade. Grunden, der gaves for Ministerens Brug af den under anden Forudsætning udstedte kgl. Resolution, var lidet oply-

sende, og den Maade, Generalen fik Sandheden at vide paa, var særdeles taktløs. At hans Sind oprørtes er forstaaeligt, men det spores kun lige i følgende Tilføjelse til Brevet:

„Kl. 10 Aften.

Fjendtlighederne begynder fra i Aften igen. Jeg har intet mere dermed at bestille. Nu er jeg rolig og kommer om et Par Dage. Lev vel saa længe. Hvem ved, hvad det er godt for, bør man altid tænke. Saa gør jeg.

Gud ske Lov, at jeg snart skal favne Eder alle.

Din Dig tro elskende

Hedemann.“

Den kommanderende Generals pludselige Afsked vakte almindelig Ovraskelse og Undren. Ræder, Tschernings gode Ven, skriver i sine Krigserindringer¹⁹⁹):

„Jeg fandt dog denne Afsættelse noget haard og krænkende. General Hedemann var vist nok ikke nogen stor General, dette havde jeg sagt Krigsministeren forinden Ansættelsen; men Krogh er det endnu mindre; men han har smukkere og elegantere Former og er en Verdensmand, hvilket Hedemann ganske mangler. Imidlertid da jeg ikke kunde sige ham Farvel, tilskrev jeg ham Dagen derpaa, den 26. Juli, efter at være afløst fra Forposttjeneste, et saa smukt og taknemmeligt Brev²⁰⁰), som jeg formaaede at opsætte. General v. Hedemann havde næppe ventet en saa pludselig Bortkaldelse fra Armeekommandoen, efter som han den 22. Juli forsamlede hele Armeen paa en stor Hovmark Østen for Store Grundet Hovedgaard, hvor han regalerede alle Officererne af hele Armeen samt en hel Del fremmede Herrer og Damer fra Vejle og Omegn, en Fest, der rigeligt medtog de faa Taffelpenge, han hidtil havde modtaget. Vi var herved alle vel tilmode; dog vilde Kavalleriofficererne ikke deltage i Beværtningen, da Generalen havde udtalt til dem nogle Ord, som havde stødt dem. Dog kunde Generalen næppe rose Kavalleriets Aktivitet, Kampdygtighed eller Aarvaagenhed²⁰¹); men han kunde maaske have tiet stille herom. Mod mig havde Generalen altid udvist stort Ven-skab og Velvilje, som ogsaa mod Bataillon.

Fra høje og lave fik Generalen Hilsener. Krogh, Bülow, Schleppegrell, Rye, de Meza og Lunding sendte ham i Fællesskab under 29. Juli følgende Skrivelse²⁰²):

„Herr General!

I det Øjeblik, da De forlader den Hær, hvis Fører De siden Felttogets Begyndelse har været, kan undertegnede ikke tilbageholde Ytringen af deres Følelser i denne Anledning. Modtag, Herr General, vor Tak for hver Gang De førte os i Kampen for det elskede Fødeland, for hvert Træk af den sande Humanitet, som var Deres Anførsel egen, for ethvert Bevis paa den liberale Aand, hvormed De, Herr General, lod den enkeltes Ejendommeligheder bevæge sig med Frihed inden de Grænses, som Om-sorg for det hele Vel bød Dem drage.

Modtag endelig Forsikringen om, at vi med sand Agtelse og Hengivenhed stedse vil mindes den hæderlige Fører paa hine blodige og møjsommelige Dage. Ofte vil Mindet om disse med Alvor og Tilfredsstillelse træde Dem for Øje, og da vil, som vi haaber, Erindringen om trofaste Vaabenbrødre, knytte sig til dette Minde.“

Denne Skrivelse har af og til været opfattet mere som en Tilkendegivelse mod Ministeren end som en Hyldest til Generalen. Dette kan dog ikke være rigtigt. De Meza, der var gift med Tschernings Søster, var jo Medunderskriver. Men det, der giver den Ærlighedens Præg, er den Maade, den blev til paa, og dens Indhold. Ophavsmændene til Skrivelserne, Schleppegrell og Lunding, ønskede, at den skulde fremtræde som en Hilsen fra alle Officerer. De sendte derfor et Udkast til Kommandørerne for Brigaderne og de specielle Vaaben for at faa Vished for, om alle delte de Følelser, der udtryktes i dette, eller om man ønskede det skrevet i en anden Form. Det gik nu ikke helt, som de havde regnet med. Det kom nok frem med uændret Indhold, men ikke som tænkt „paa hele Officerskorpsets Vegne“, da Rytterne sprang fra. Oberst Juel var blevet fornærmet paa Hedemann over Omtalen af Rytteriet paa Revudagen, hvilket han omgaaende viste, thi da Indbydelsen til Rytterofficererne om at nyde en Forfriskning hos Generalen skete for anden Gang, „lod Juel takke for sin Person. Kun Oberstløjtnant Jacobsen og et Par af 5. Dragonregiment gik derhen, saa fortælles“, skriver²⁰⁵⁾ Major P. F. Steinmann 26. Juli fra Odense til sin Fader. Men netop det at en Brigadekommandør ikke vilde deltage i den almindelige Hyldest, viser saa meget des klarere, at den er oprigtigt ment for de andres Vedkommende. Dette understreges yderligere ved et meget hjerteligt, privat Brev fra de Meza af 31. Juli. Skrivelsen roser ikke Generalen som Fører, men udtrykker meget nær de samme Tanker, som Hedemann søgte gennemført i sin Kommandoføring: Retfærdighed og kærlig Omsorg for sine undergivne, og staar saaledes ogsaa derved som et ærligt Udslag af de paagældendes Hjerter og Sind.

Læssøe fik en Afskrift af Udkastet²⁰⁴⁾, men Ophavsmændene fandt det urigtigt at bede ham være Medunderskriver, da de mente, „at det nære personlige Forhold, hvori De og D'Hrr. Officerer af Armee-korpsets Stab har staaet til den hæderlige Fører, der nylig har forladt os, ikke tillader Dem at deltage i den Adresse ...“ Om dette har været ment og opfattet som en Giftighed faar staa hen.

Ogsaa fra Flaaden indløb en Hilsen²⁰⁵⁾, idet Kommandør Paludan 28. Juli bl. a. skrev: „Deres højst ædle Karakter og den Dygtighed, med hvilken De har ført Overkommandoen, giver Dem fuldt Krav paa alles Hengivenhed og Højagtelse, hvilke begge Dele jeg derfor i eget saavel som i de mig underlagte Officerers Navn herved har den Ære at bevidne Dem.“

Nu gik Snakken imidlertid, og man spurgte efter Grunden til denne pludselige Afsked.

Løjtnant F. A. Wedelfeldt ved 1. Bataillon skrev²⁰⁶⁾ 25. Juli til Faderen, Oberst Wedelfeldt: „General Hedemann er afgaaet fra Komman-

doen, og Krogh har overtaget den. Gud ved af hvad Grund?" Ritmester af Husarerne N. G. Sauerbrey²⁹⁷), der ikke hørte til de fornærmede Ryttere, skrev 26. Juli til sin Hustru: „Hvad Grunden hertil er, ved man ikke. Om dette Bytte iøvrigt har nogen væsentlig Forandring til Følge paa Krigsføringen er næppe tænkeligt.“ V. A. G. Hindenburg skrev 27. Juli i sin Dagbog: Hedemanns Afgang „har overrasket os alle meget.“ Og under 31.: Ingen kan blive klog „paa Forandringen af Overkommandoen“²⁹⁸). 28. Juli skrev Major Steinmann fra Odense spørgende Faderen: „Ja, Gud ved hvorfor, thi Hedemann er vel nu lige saa dygtig som tidligere, og nyligen er jo intet passeret, som i det mindste for uindviede Øjne kunde give Anledning dertil.“ Herpaa svarer²⁹⁹) General Steinmann, der ikke finder, at Krogh er bedre end Hedemann under 2. August fra København: „Den hele Maneer med Armeen, Hedemanns Aftræden, Kroghs Tiltræden, at Læssøe dog bliver etc. etc. sympatiserer jeg ej med og tier ogsaa helst derover for ej at komme med Ministeren i Diskussioner, som bliver til intet, da han alligevel gør, som han vil. Rygtet siger, at Læssøe skal være ked af det nu ... Hedemanns Aftræden er mig som sagt en Gaade ...“.

Kaptajn Ernst, der var tjenstgørende ved Ingeniørkorpset, og som i Juli Maaned arbejdede ved Grejsdalen, skrev i et Brev af 2. August³⁰⁰):

„Jeg har været fortvivlet over Ombytningen af Overgeneralen, men er blevet trøstet noget ved en Ytring af Læssøe til mig, at General Hedemann ikke længere kunde beklæde Posten: 1) da Brigaderne begyndte at vise Ulydighed, som ikke var til at overvinde, fordi Generalen ikke kunde paatale sin Ret mundtligt, og enhver vidste, af hvem den var dikteret, naar der kom en skriftlig Irettesættelse, og da paa upassende Maade demonstrerede derimod. 2) Da han var saa ilde lidt af den menige Mand, fordi han aldrig talte til dem uden for at skælde dem ud, hvad han endog skulde have til Vane at gøre ved Løjtnanter, i hvilken Anledning han skal have haft en Querelle med General Harrison (en amerikansk Eventyrer, der en kort Tid viste sig ved Hæren i en fantastisk Uniform, nok med Tilbud om at overtage Overkommandoen, hvad dog ikke blev modtaget). Læssøe har saaledes vist selv andraget paa at faa ham ombyttet, men næppe opnaaet at faa den Mand, han ønskede til Chef. Jeg maa saaledes udlægge den Fortvivlelse, der staa afmalet i hans Ansigt, og som det gør mig saa inderlig ondt at se. Jeg anfører dette som et Tegn paa, hvor stor Pris jeg var kommet til at sætte paa Læssøe.“

Dinesen³⁰¹) siger ikke sin Mening om Hedemann, men kommer med følgende skarpe Ord til Læssøe og Tscherning:

„Stabschefen, Major v. Læssøe, vedblev at fungere som saadan, og faa Dage efter, den 8. August, forfremmedes han, efter Krigsministerens Indstilling og overordentlig rosende Anbefaling — til Oberstløjtnant. Altsaa paa samme Tid som General v. Hedemann blev afsat fra sin Post som Armeens Højstkommanderende, beholdt hans Stabschef ikke alene sin Post, men hævedes endogsaa højt i Armeens Charger. Heri synes at ligge en Modsætning, og det saa meget mere som det er tvivlsomt, om ikke de Fejl, man af en frimodig og upartisk Skildring af

Krigsbegivenhederne vil gentaget spore i den øverste Styrelse, oftere henhører under Stabschefens specielle, yderst vigtige og omfattende Virkekreds, end under den Højstbefalendes."

Harbou, der paavirkedes baade af Læssøe og Tscherning maatte let blive hildet af deres Syn, men finder dog godt en Snes Aar efter Generalens Fald, at han „er blevet bedømt med for megen Strenghed og for liden Velvilje. Jeg havde kendt ham fra tidligere Tid og kom 1848 naturligvis oftere i Berøring med ham. Var han ligesom Bülow og Rye først rykket ud i en Stilling af anden Rang og dernæst efterhaanden rykket op i Overkommandoen, saa er jeg fuldkommen overtydet om, at han vilde have indtaget en udmærket Stilling iblandt vore Overførere; nu rev Forholdene ham for hurtigt med sig og overvældede ham, inden han havde kunnet gøre sig fortrolig med dem. Det Offer, han bragte ved at paatage sig Overkommandoen, giver ham i hvert Fald Krav paa Anerkendelse"⁽²¹²⁾.

Hedemann skal, rimeligvis kort efter sin Hjemkomst til København, have bedt Tscherning om nærmere Oplysning om Grunden til sin Fjernelse fra Overkommandoen, men kun faaet dette tilsyneladende lidet fyldestgørende Svar: At det var noget, som var almindeligt i konstitutionelle Stater, at forskellige Kræfter fik Lejlighed til at udfolde sig⁽²¹³⁾. Dette Svar kan udlægges som givet af Frygt for eller bristende Vilje til at sige Sandheden, men hans Ord bør, saa længe de ikke paa anden Maade modsiges, staa til Troende. Paa dette Sted kan passende fremføres, at Tscherning i Rigsdagen 1860 under Forhandlingerne om Sær-pension bl. a. til Generalinde Hedemann udtalte, at Hedemanns Fortjenester maatte vurderes mindst lige saa højt som General Bülows.

I København maatte Hedemann naturligvis melde sig forskellige Steder. I et Brev af 27. Juli til Kongens Generaladjutant, Oberst Schøller⁽²¹⁴⁾, udbad han sig Audiens. 28. Juli var han hos Arveprins Ferdinand, hvor den senere Generalmajor F. G. Müller saa ham og skriver, at „han saa vel ud og bærer sin Skæbne med Anstand“. 30. Juli var Hedemann til Taffel hos Kongen paa Frederiksborg. „Kongen var meget naadig mod ham, drak Glas med ham, trykkede ham længe i Haanden og gjorde ham til Kammerherre"⁽²¹⁵⁾.

Med Schøller talte Hedemann om gennem Kongen at faa sit Forhold nærmere undersøgt; men hertil skal Schøller have svaret: „For Himlens Skyld lad det fare, der vilde jo kun komme Ulykker op.“ Og dermed lader Hedemann sig nu nøje⁽²¹⁶⁾. Han indskrænker sig til i et Brev⁽²¹⁷⁾ af 31. Juli at takke Kongen, fordi Hs. Majestæt ved at udnævne ham til Kammerherre havde „villet læge et Saar som ved min Fratrædelse fra Overkommandoen over det Nørrejske Armeekorps forekommer mig at være mig tilføjjet“, og vilde „efter de Forhold, der nu er gældende“ finde sig i den „Bestemmelse, der mig angaaende, ifølge Krigsministerens allerunderdanigste Indstilling til Deres Majestæt er sket; men ønskede tillige at sige Deres Kongelige Majestæt, hvor smerteligt det har været for mig at maatte fratræde en saa hæderlig Post, hvilken jeg med Ængstelse for 4 Maaneder siden modtog, og hvor jeg, endskønt vist nok mange andre vilde have bestyret den lige saa godt om ej bedre,

dog tror at have virket efter bedste Evne" ... „hvorvidt det er lykkedes mig, vil Historien til sin Tid bedømme, men jeg tillader mig kun allerunderdanigst at tilføje, at ingensomhelst Klage over mit Kommandos Førelse hidtil er kommet mig for Øre, ligesom og at Krigsministeren ej for mig har angivet anden Grund til denne Forandring, end den at ville prøve nye Kræfter." Til Slut beder han om Paaskønnelse af de Mænd, han har fremhævet i en særlig Indstilling til Krigsministeren og fremfor alle Læssøe, „en Mand, om hvis Tjenstdygtighed i hver Retning, Mod og Overblik under Fægtningen ikkun haves een Mening ved Armeen, der i ualmindelig Grad synes at fortjene Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Paaskønnelse."

Ved Siden af sin nye Opdrag fungerede Hedemann som Kommandant i Kastelet, men nærede under Krigen stadig Haab om at komme tilbage i sin tidligere Stilling ved Hæren. 1850 synes der at have været Mulighed for, at Ønsket skulde blive opfyldt. Bülow var syg og Krogh Aaret før afskediget, men C. F. Hansen var Krigsminister. Han foretrak at trække Krogh frem igen — og vilde ikke se Læssøe som Stabschef.

Efter at have fremlagt de Breve og Akter, der skønnes at have størst Interesse vedrørende Hedemanns Stilling som kommanderende General i Forholdet til Tscherning og Læssøe, skal der sluttelig ses lidt nærmere paa et Par Enkeltheder i Sagen.

„Jeg besluttede“, skriver Tscherning i 1868 i Efterladte Papirer, „at kalde Kaptajn Læssøe af Staben for at gøre ham til Stabschef og ved at betro Overbefalingen til en højere Officer, som vilde gaa ind herpaa, at gøre Læssøe til den egentlige Leder.“

Disse Ord siger kort og godt, at den Officer, der gik ind paa at være Hærfører, skulde være Straamand for Stabschefen, og stiller derved Stillingens Indehaver, General Hedemann, i et mærkeligt Lys, sætter hans faglige Duelighed og menneskelige Værd paa et uværdigt Stade og giver Læseren Indtryk af, at Tscherning kun havde Brug for en Mand, der til enhver Tid vilde danse efter Stabschefens Pibe. Det derved skabte Indtryk har holdt sig i flere Kredse. Men er det rigtigt? Skulde Hedemann virkelig være gaaet ind paa at spille Straamandens Rolle og tilmed frivilligt, eller skal Tschernings Ord ikke tages efter Bogstaven?

Først maa huskes, at de er skrevet 20 Aar efter Krigens Udbrud, efter at Hedemann var vraget og død, Læssøe faldet som en kendt Dygtighed, Bülow Sejrrherre fra Fredericia og Krogh fra Isted. Og det maa mærkes, at der er Modstrid mellem Tschernings Tanke og Handling, naar han siger, at Krogh til en vis Grad stod nærmest til Posten som Hærfører, og desuagtet sætter ham under Hedemann, ligesom det ikke maa glemmes, at Tschernings Hukommelse i Spørgsmaalet om Grunden til, at han ikke tog General Høegh-Guldberg til Hærfører, har spillet ham et saa slemt Puds, at hans Fremstilling heraf paa det afgørende Punkt er urigtig²¹⁸).

Hedemann, den anden Part i Sagen, siger: „Jeg har intet at be-

brejde mig. Jeg har aldrig været æresyg eller tragtet efter en saa høj Stilling, man har *paatvunget**) mig. Jeg var i Grunden helst bleven i en mindre ubemærket Stilling." Disse Linier, der er skrevet 1½ Maaned efter Generalens Udnævnelse, staar i skarp Modsætning til Tschernings Udtalelse og tyder *ikke* paa, at Hedemann *frivilligt* skulde være gaaet ind til sin nye Stilling. At han heller ikke kan have overtaget den som Straamand fremgaar baade af Tschernings egne Ord til Hedemann fire Dage efter Udnævnelsen: „De er *højst*kommanderende, og kun *De* har Ansvaret“, og af Hedemanns Koncept af 7. Maj, hvori han skriver, at Kommandoen var ham af Ministeren „anbetroet med en næsten uindskrænket Myndighed.“

At Tscherning var i Nød for at finde en Fører, og at Hedemann kun nødtvunget og „med Ængstelse“ overtog Posten — han havde jo hidtil kun ført Bataillon — ses ogsaa af, at Tscherning tillod ham at udpege en „bedre kvalificeret“ Afløser, dersom han kunde. Bedst egnet som Straamand var derhos en svag Karakter og faglig Udygtighed; men en Mand af den Støbning maatte Tscherning vide ikke at finde i Hedemann, der var en dygtig Afdelingschef, ganske vist en omgængelig Mand, men ingen svag Karakter. De Fordele, Hedemann vilde naa i den tilbudte Stilling, kunde i hans Øjne heller ikke være særlig lokkende under de givne Forhold. Han var ikke „æresyg“ og maatte vente at blive udsat for Misundelse, mange Gnidninger, uretfærdige Domme og ondsindet Snak. Det har nemlig altid været den kommanderende Generals sikre Lod. I økonomisk Henseende fik han vel bedre Kaar, men ogsaa nye Udgifter. De Krav, han stillede for at føje Ministeren, var desuden, saa vidt ses kan, kun, at han uden Skade for sin tjenstlige Fremtid skulde have Lov at træde tilbage i sin tidligere Stilling, hvis han ikke kunde udfylde Posten. Og de var saa billige, at der ej heller heri kan ligge noget, der tyder paa, at Hedemann skulde have solgt sin efter Forholdene sikre Stilling og købt en Straamands uværdige Plads. Havde Hedemann endvidere maattet underordne sig Læssøe, maatte dette i fire Maaneders Samarbejde, ofte under stærkt sjæleligt Tryk, uvægerlig ogsaa have medført Gnidninger mellem dem, som vilde have sat Spor i Brevene til Hustruen. Men om slige taler Brevene ikke et Ord. Ligesom Generalens Sønnesøn, Oberst C. Hedemann, har sagt, at Generalen havde udtalt, at Læssøe og han altid havde arbejdet sammen i fuld- stændig Enighed.

Oberst C. M. W. Tvermoes, der udarbejdede de fem første Bind af Generalstabsværket „Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848—50“, siger ogsaa noget helt andet, naar han 1867 skriver: „man søgte i Overkommandoen at forene anerkendt Praksis i at kommandere med et fremspirende, militært og administrativt Talent, idet man ved Siden af General Hedemann stillede som Stabschef Kaptajn Læssøe af Generalstaben“⁽²¹⁹⁾).

Nej, der kan ingen Tvivl være om, at der paa dette Punkt er løbet Tscherning Ord i Pennen, som burde have været uskrevne, og at Forklaringen er den, at han ikke kunde finde nogen, der som Praktiker var bedre egnet til Støtte for Teoretikeren Læssøe end Hedemann., hvis

*) Udhævet her.

Karakteregenskaber desuden skønnedes at ville tillade Læssøes Intelligens at komme til sin fulde Ret, og at Hedemann derefter som god Soldat nødtvunget har bøjet sig for Ministerens Ønske og bragt et virkeligt Offer. Og dette „giver ham“, som Harbou skriver, „i hvert Fald Krav paa Anerkendelse“.

Det er en Kendsgerning, at Tscherning valgte Stabschefen før den ansvarlige, kommanderende General, en Fremgangsmaade, der nok kan siges at være usædvanlig, men ikke uden Sidestykke, selv i en saa vel ordnet Hær som den tyske. I 1914 udpegede General Moltke Ludendorff som den, der skulde redde Tysklands Stilling i Øst, og det var ham og ikke den ansvarlige General, der modtog Forholdsordren i det tyske Hovedkvarter. Hindenburg var ingen ringe Mand, og Samarbejdet mellem de to Mænd blev godt.

End mærkeligere er dog for Nutids Tankegang, ikke alene at Krigsministeriet ikke i Fred havde klarlagt, hvem der skulde føre i Krig, men at Ministeren nyttede saa at sige Bagtrappen for at faa Viden om, hvem han skulde tage til Fører for Hæren, og det oven i Købet med saa stor Brist paa Takt og Tavshed, at Folk af egen Drift kom for at tilbyde sig selv eller give gode Raad.

Hedemanns Afsked stod for Samtiden som en Gaade. Den Oplysning, Tscherning gav om Grunden, tilfredsstillede ikke, og de øvrige indviede tav, hvorfor Hedemann i Skøn om egen Sag maatte bygge paa det, der laa aabent for ham. Nu stiller Forholdet sig noget anderledes, efter at flere Oplysninger er kommet for Dagens Lys. Sagen skal derfor nedenfor prøves lidt nøjere.

Skulde Hedemann dømmes som Hærfører efter Kongens og sin „sande Ven“ Tschernings Ord til ham umiddelbart efter Kampene, havde han været en fremragende General. Fra begge Sider foreligger kun Ros og Lovtaler. Vel er Tschernings Udtryk saa stærke, at de, som Hedemann sagde, forfejler Virkningen, men de kan dog kun tale til Fordel for Generalen. Ikke paa noget Punkt er der anket over hans Føring i Marken, bortset fra en ligegyldig „Næse“ over en Fægtningsrapport, der naaede 6 Timer senere frem end ventet. Derimod havde Generalens Kommandoføring givet Grund til Rivninger med Ministeren. Først som Følge af Riegels Fjernelse ved Kongens Mellekomst, senere paa Grund af Utilfredsheden med Oberst Hansens Sendelse. I første Tilfælde trak Tscherning imidlertid straks i Land, da han hørte Sagens Sammenhæng, og det andet jævnedes. Men ved begge Lejligheder var det Tscherning og ikke Hedemann, der var den egentlige Sagvolder, og det skulde dog ikke kunne nyttes mod Generalen. Derefter var der, saa vidt Generalen kunde se, ingen Gnidninger mellem ham og hans Foresatte.

Set med Nutidens Øjne staar det fast, at Hedemann havde været en dygtig Afdelingschef og en god Soldat. Hvor duelig han har været som Hærfører faar vel i det store og hele staa hen, da det er umuligt at sige, hvor stor Del han har haft i Føringens Enkeltheder. Det kan ikke ses, hvilke Tanker der var Hedemanns, og hvilke der var Læssøes. Hedemann var givet ingen lærd Officer og hans Viden om højere Troppeføring utvivlsomt mindre end Læssøes, men at han har haft sin selvstændige

Mening om Tingene og ikke har ladet fem være lige maa tros. Thi naar Harbou kalder Hedemann stupid²²⁰) og siger²²¹), at Læssøe „kunde paa en ingenlunde ubehagelig Maade blive fuldkommen indtrængende med sine Forestillinger, naar han ansaa deres Antagelse for vigtig“, kan man deraf udløde, at Hedemann har skiftet Ord med Læssøe om mangt et Spørgsmaal og ikke uden videre fulgt Læssøes Syn paa Forholdene. Havde Læssøe haft frie Hænder, havde Hedemanns stadige Nærværelse i Hovedkvarteret heller ikke været paakrævet; men han var tit paa „Bureauet til Kl. 1“ om Aftenen og saa godt som altid „til Stede, da Dagen og Natten med stedse indløber Ting, der øjeblikkelig skal ekspederes.“ Det er naturligvis rigtigt, at Hedemann vilde have været bedre rustet som Hærfører, hvis han ligesom Bülow og Rye først var rykket ud i en Stilling af anden Rang og dernæst efterhaanden steget til den højeste Post i Stedet for at blive revet lige ind i den, men at Forholdene her skulde have overvældet ham, inden han kunde gøre sig fortrolig med dem, kan i hvert Fald kun gælde de første Dage, hvor han efter eget Udsagn følte „en bestandig Uro, ikke Frygt, men at Udførelsen ej skal blive efter de manges Ønske, der henvender deres Øjne paa mig.“ Skal han alene dømmes efter Udførelsen, efter den ukrigsvante Hærs Ydelser, hører han saa vist ikke til de ringeste. Han vandt Sejren ved Bov med overlegne Kræfter, men med en Hær, hvis Ordning ikke var tilendebragt. Ved Slesvig kæmpede han smukt mod dobbelt Overmagt uden at faa Hæren revet op. Og Fægtningen 28. Maj og 5. Juni kastede Glans over hans Vaaben. At Hæren derefter tilsyneladende var uvirksom, var ikke Hedemanns Skyld. Det er endvidere sikkert, at han ikke veg for at lægge Ryg til. Det viste han 28. Maj ved — rigtigt — at kæmpe, trods Ministerens Ordre. At han havde Handlekraft og Angrebslyst er hævet over Tvivl. Det maa derhos ikke overses, at han havde overordentlige Vanskeligheder at overvinde. I Modsætning til sine Eftermænd skulde han gøre Hæren krigsduelig. I taktisk og administrativ Henseende fik han ikke paa vigtige Punkter den Støtte, han rettelig kunde vente af Ministeren, der vel med Pen og Mund udførte et stort Arbejde, men ikke var den geniale Organisator, man har villet gøre ham til²²² a), og som Fører var en Fusker. I Stedet for at give Generalen Maal og Midler virkede Tscherning som Overfeltherre, blandede sig, trods Læssøes Paamindeelser, i Føringen fra København, ordnede Kommandoforhold paa aldeles forkastelig Vis, skiftede, tjenstligt vidt rækkende, Breve med Stabschefen bag Generalens Ryg og tillod General Hansen, medens denne stod under Hedemanns Kommando, at fremsætte fortrolige Udtalelser om Hedemanns undergivne, højere Føriere, ja, endog om Officerer i Hedemanns egen Stab.

Der skal dernæst ses lidt paa de Anker, Læssøe fremsatte, og som man maatte vente havde dannet den vægtigste Del af det Grundlag, Ministeren søgte for at fjerne Hedemann fra Hæren paa „en anstændig Maade“.

Om Læssøes ringe Tiltro til Generalens Indsigt (jfr. Side 61—63) er det vanskeligt at dømme nu, baade fordi Anken er holdt i al Almindelighed, og fordi Viden om Generalens Personlighed ikke er saa stor som øn-

skeligt. De skarpe Ord kan dog ikke hentyde til den praktiske Side af Generalens Tjeneste. I den maa han have været lige saa godt inde som Læssøe, for ikke at sige langt bedre. Følgelig kunde han godt have forestaaet Rekrutuddannelsen bag Hæren, om det skulde være. Den synes hovedsagelig at laste ham for manglende faglig Indsigt i højere Blæktjeneste. „Kontorforretninger, der udstrækker sig over saa uendelig mange Grene, er det værste ved Kommandoen“, og Tøjtjenesten var „yderst triviell“ og „yderlig kedelig“, siger Hedemann selv. Men det første skulde Læssøe bøde paa, og det andet hørte rettelig hjemme under Oberst Hansens Forretningsomraade. Det er paafaldende, at Anken kun ad Omveje muligt kan sættes i Forbindelse med Generalens Evner som Fører, thi Læssøe slaar ikke paa, at Hedemann paa dette Omraade har svigtet, men nøjes med at finde ham egnet til en Generalkommando bag Hæren. Iøvrigt stiller han sig bag Generalen overfor Dinesens Anker over Føringen ved Slesvig, og han klager overfor Harbou over, at „vi“ med saare liden Skaansel er blevet kastet fra „hvad vi kunde overkomme, og hvad vi uden Praleri havde vist, vi duede til“, ligesom han føler sig knuget ved Tanken om, at Hedemann fjernes fra Kommandoen paa Als, den „General, som med Ære har ført sine Tropper i det første Felttog, Danmark i Aarhundreder har haft“⁽²²²⁾.

At General Hedemann ikke skulde have urokkeligt, koldt Mod, men dukkede for Kanonkugler, rammer helt ved Siden af Sandheden. Hedemanns Ro og Koldblodighed under Kamp fremhæves af Øjenvidner, og nu giver Generalens Brev af 11. April oven i Købet Nøglen til Sagen ved kort og godt at sige, at han havde en Hest, som „sank i Knæerne“, naar en Kanonkugle blev for nærgaaende. Hedemann blev ganske vist aldrig grebet af Bersærkerangang som Schleppegrell ved Isted og satte ikke Livet paa Spil til ingen Nytte, men i Kampen var han, hvor den højstkommanderende skulde være, uden Hensyn til Faren.

Om Generalens økonomiske Forhold kan oplyses. Generalen var i det store og hele henvist til med sin ret store Familie at leve af sin Lønning. Ved den ældste Datters Død i 1841 arvede Forældrene en Sum Penge, hun havde faaet af en Guds fader; men af disse Penge maatte Hedemann tage op for at klare Dagen og Vejen. Det lykkedes ham ikke at „komplettere de solgte Papirer“⁽²²³⁾, og ved hans Død var Pengene brugt. I et Brev⁽²²⁴⁾ til sine Børn gjorde han Undskyldning herfor, men „Børnenes Uddannelse, paa hvilken intet var sparet, og de store Udgifter under Krigen havde nødsaget ham til at bruge dette Beløb.“ Han rykkede i Felten paa Oberstlønning, fik i Maj et maanedligt Tillæg paa 100 Rd., regnet fra April, og modtog fra Juni 300 Rd. maanedlig i Taffelpenge, men fra dette Beløb trak man det maanedligt tilstaaede Tillæg, saaledes at han ikke fik mere end de ham underlagte Brigadegeneraler, noget der „vakte Forundring hos flere af de højere Officerer ved Armeen“ og gjorde, at han tillod sig i Brev af 25. Juni at henlede Ministerens Opmærksomhed paa denne „precaire Sag“⁽²²⁵⁾. Der er næppe Tvivl om, at Hedemann var en god Husholder, muligt ogsaa paaholdende i det daglige. Han gav, som han selv siger,

„ikke en Skilling ud til Unytte“²²⁶), og Staben fik ikke Lov at leve paa Generalens Pung, men han hørte ikke til dem, der — for at bruge en Adjutantvending — „strøg Overskuddet med et tilfreds Grynt“ til private Formaal. Ved Vejle lod han glad Daleren rulle og her medgik, efter Ræders Udsagn, rigeligt „de faa Taffelpenge, han hidtil havde modtaget“. Iøvrigt havde Tscherning, der selv var en fordringsløs Mand, under 24. Maj bl. a. skrevet følgende til Hedemann: „Jeg haaber snart at kunne tilføje en Bestemmelse om Taffelpenge; de vil ikke blive høje, thi vi lever i en pengetrang Tid, men vi maa være dette aabent bekendt, og medens Hr. Generalens Stilling kan medføre en vis Gæstfrihed, saa kræver alle Forhold en stor Tarvelighed ...“ Følgelig har Tscherning ej heller kunnet tage Hensyn til denne Anke.

At Generalen skulde blive mindre og mindre affholdt, er der maa-ske lidt om. F. C. V. Caroc, der i private Breve er ugrundet haard i Omtale baade af Hedemann og Læssøe, skriver allerede 15. Maj fra Middelfart til sin Onkel, Oberstløjtnant O. N. Olsen: „Hedemann er nu saa lidet yndet som muligt. For nogle Dage siden inspicerede han Tropper, som han ej havde set siden 9. April ... og han talte til dem om Støvletter, om Pudsning og om, at det var nødvendigt at se pæne ud for ikke at staa til Skamme for de fremmede [svenske] Tropper! Jeg er aldeles overbevist om, at der er ikke 200 Mand i hver af de Batailloner, han saa, som ikke følte sig krænket ... Ogsaa har Hedemann gjort sig mindre yndet ved at fortsætte Undersøgelsen mod dem, som under Forstyrrelsen i Flensborg den 24. ikke var paa Alarmpladserne ...“

En Mand, der er nidkær i Tjenesten, støder altid den slappe. Dette kunde heller ikke undgaas for Hedemanns Vedkommende. Men at han ikke med Glæde gik paa Jagt efter Syndere, viser hans egne Udtalelser i Brev af 24. Juni vedrørende Forholdet ved Hoptrup tilstrækkeligt tydeligt. At han greb ind overfor Fejl, var kun hans simple Pligt, og at han ogsaa maatte gøre det overfor den Slaphed, der kom under det tvunget uvirksomme Kantonnementsliv, Hæren mere og mere maatte føre, er en given Ting. Ja, Tscherning havde endog allerede under 2. Maj bedt Læssøe „formaa Deres General til at tage alvorlige Forholdsregler“ overfor Sløvhed i Tjenesten, manglende Enighed og Subordination i Troppekorpserne²²⁷). Men Uviljen mod ham, der særlig skal have vist sig hos menig Mand, kan nu ikke have stukket dybt, naar man ser, hvad Korporal Mads Nielsen Veflinge ved 3. Forstærkningsbataillon skriver²²⁸) fra Agerbølle 4. August: „Sandt er det, at Soldaterne flere Gange ikke var saa fuldkomne tilfreds med ham, men Hedemann var en Mand, der til fulde forstod sine Ting. Med beundringsværdig Konduite har han frelst den danske Armeé under de vanskeligste Omstændigheder, og den simple Soldat vil bestandig bevare Mindet om den ædle General, der var ham en trofast Fader, og han vil længe søge uden at finde en Mand, der erstatter ham Hedemann, ja, tit vil han sukke, ak! Den kære General er for stedse skilt fra sine trofaste Krigere. ...“ Om den nye General „er sin Post voksen, vil Tiden vise.“ At Uviljen mod Hede-

mann ikke kan stamme fra hans nærmeste undergivne, borger den Hyldestskrivelse, de sendte ham, for.

Vedrørende den paastaaede „Querelle“ med General Harrison-Plantagenet skal siges: Denne General havde faaet Tilladelse til at opholde sig i Hovedkvarteret og kom til dette 8. Juni i Sønderborg. Han var sikkert noget af en Eventyrer, viste sig i en Fantasiuniform med Pikkelhue og ønskede en Kommandopost ved Hæren, hvilken Hedemann dog ikke mente at kunne give ham, da han kun talte Spansk og Engelsk. I de paafølgende Dage saa Hedemann, som hverken talte eller forstod de to Sprog, intet til ham, men 17. Juni dukkede han, umeldt og uden at banke paa Døren, op i Hedemanns Værelse i Christiansfeld. Faa Øjeblikke efter kom en ung, Hedemann fuldkommen ukendt, Løjtnant ind paa nøje samme Maade. Paa Spørgsmaalet om, hvem han var, „svarede han med en meget høj Røst: Fistaine!“²²⁹) Hedemann blev vred over hans Adfærd og forsikrede ham, at han var ved sine „fulde fem Sanser“ og udbad sig meget alvorligt en tjenstlig og høflig Opræden. Først derefter meldte Løjtnanten, at han var stillet til Raadighed for den fremmede Officer og fik Ordre til at skaffe ham Kvarter. Men denne Røffel misforstod Harrison paa Grund af de herskende gensidige Sprogvanskeligheder ganske. Han optog den som en Fornærmelse rettet mod hans Person og meddelte dette i et Brev, paa hvilket Hedemann bl. a. svarede, at „lige saa lidt som en Plantagenet uhævnat lod sig fornærme af nogen, lige saa lidt vilde han træffe nogen dansk Officer, der gjorde det.“ Og dermed var den Strid endt²³⁰). Løjtnantens Forhold havde været saaledes, at Hedemann efter Tschernings senere udtalte Ord²³¹) „kunde have arresteret ham og stillet ham for en Krigsret“, og dermed er ogsaa den Potte ude.

Der er saaledes ikke meget Hold i de fremsatte Anker. Set gennem Kaptajn Ernst's Øjne tog de sig ogsaa helt anderledes ud, og efter hans Ord er der egentlig kun een Indvending tilbage: Menig Mands Uvilje mod Hedemann, og den kunde ikke nyttes som Afskedigelsesgrund. Til Gengæld er der kommet en ny til: Generalens manglende Evne til at „paatalde sin Ret mundtligt“ overfor Brigaderne. Ordet Ret maa naturligvis i denne Forbindelse tolkes med størst mulig Forstaaelse og ikke strengt efter Bogstaven, men det lyder mærkeligt, at en praktisk Troppeofficer ikke kunde tilkendegive sin Mening. Vel var Hedemann en forholdsvis tavs Mand og yndede ikke at holde Taler, men Læssøe har selv anket over, at han skældte menig Mand ud og slaaet paa, at han gjorde det samme overfor Løjtnanter. Hedemann fejler dog selv helt Anken til Side, thi ved Vejle paatalte han sin „Ret“ overfor Rytterbrigaden med saa „passende kraftige Ord“, at dens Officerer blev fornærmede.

Tilbage bliver efterhaanden kun, at Læssøe var „ked af ham som en Kat af Sennop“. Men her findes sikkert ogsaa Humlen til det tynde Øl. Der kan nemlig lige fra Førstningen af Maj til Juli spores en voksende Uvilje hos Læssøe mod Hedemann. Han vilde gerne gøre sig fri af ham. Først vil han blive paa Als under Bülow, derefter ønsker han, at Hedemann maa blive paa Fyn som kommanderende General, og slutelig vil han have Hedemann fjernet fra Kommandoen. De Grunde, han

har fremført for at naa sit Maal, er imidlertid saa lidet underbyggede, at den egentlige og dybere Aarsag ikke er Udygtighed hos Hedemann, men maa søges paa et helt andet Omraade og ses paa Baggrund af de to Mænds vidt forskellige Indstilling til Tid og Forhold, som et Opgør, der kendes alle Tider, mellem gammelt og nyt, som en Brydning mellem de ældre i Slægten, der sigtes for ikke at fylde deres Plads, og de unge, der uden at kende Ansvarets Tyngde er utaalmodige efter at prøve egne Kræfter. Hedemann var blevet halvgammel under Enevælden og havde fundet sig til Rette i denne. Læssøe tilhørte en ny Tid og var „liberal“. Men de liberale var ikke Demokrater efter senere Tidens Maal, de var tværtimod ofte Aandsaristokrater, ønskede den gamle Surdejgs Afskaffelse og saa ned paa dem, der ikke havde samme Viden som de selv, ligesom at Selvklogskab, der var hadet af Frederik 6., ofte var et fremherskende Træk i deres Færd. Og den skinnede trods Læssøes udmærkede Forstand gennem hans Brevskifte med Harbou. Forklaringen er derfor nok den, at Læssøe under sit daglige, store, nerveslidende Arbejde og snevre Samvær med en Mand, overfor hvem han i mange Spørgsmaal stod som den klogere og bedre vidende, lidt efter lidt kom til at se ned paa ham og sluttelig saa sig gal paa ham, uden at hans Uvilje dog derfor naaede samme Størrelsesorden som overfor General Hansen. Den Sindstilstand, Læssøe er kommet i, kan vel nærmest lignedes med den, der ofte opstaar under dagligt, tvunget, snevert Samvær mellem Folk, enten det saa er Forskere paa lange Rejser eller almindelige Kontormennesker, hos hvem smaa Særegenheder og forskelligt Syn paa Tingene kan fremkalde dybtgaaende Uoverensstemmelser og pinlige Sammenstød. Der er ganske vist intet Vidnesbyrd om, at Læssøe er røget sammen med sin Chef — Udslag i den Henseende har han kunnet tøjle —, men han kan uvidende om denne Sindets Lidelse have søgt Udløsning for den ved at gribe de første de bedste Anker, der faldt ham ind, og i Tro paa „Frihed for alt, hvad der kommer af Aand“, nyttet dem ad de Veje, der var udstukket fra oven, uden Tanke paa Ret og Rækkevidde.

Efter at Staven var brudt over Hedemann, foreligger der Udsagn om visse Udsving i Læssøes Sindsstemning. Rygtet vil vide, at han skal være ked af det, skriver General Steinmann, og Kaptajn Ernst har læst Fortvivelse og Forbitrelse i hans Ansigtstræk. Ernst udlægger sin Iagttagelse som Skuffelse, fordi Krogh og ikke Bülow blev Korpsfører. Denne Opfattelse kan imidlertid ikke være rigtig, da Harbou tre Uger før havde meddelt Ministeren, at Krogh havde fundet Naade for Læssøes Øjne. Man skal nok snarere følge Rygtets Ord „ked af det“ og tolke Læssøes Fortvivelse og Forbitrelse som rettet mod sig selv over Handlingen mod sin tidligere Chef. Det kan nemlig ikke være undgaaet hans Opmærksomhed, at Hedemanns Stilling i Hærens var langt stærkere rodfæstet, end han havde bildt sig ind, og naar denne Kendsgerning kom til at staa klart for ham, var Anger og Ruelse over egen Færd lige til. Det vil i hvert Fald kun tjene ham til Ros, om dette var Sandhed. Men han ønskede, „at Hedemann *efter Vaabenstilstanden* paa en anstændig Maade“ kaldtes tilbage og næppe, at dette skete paa en saa ovenud taktløs Maade, som Ministeren lagde for Dagen.

Vil man nu ikke laste Tscherning for usand Tale, men godtage hans Udsagn om Aarsagen til Hedemanns Afgang og sammenholde dette med den drivende Kraft hos Læssøe til at faa Generalen fjernet, synes det rimeligt, at disse to Mænd har handlet ud fra samme Indstilling og Forudsætning i de foreliggende Sagforhold. Følgelig er Hedemann faldet uden saglig Grund, nærmest som Offer for et Lune. Det er derfor forstaaeligt, at Hedemann, der enten han kunde gennemskue Sagen eller ej og lige til det sidste troede paa Læssøe, nærede „Uvilje mod Tscherning, som han ikke mente havde behandlet ham ærligt“⁽²²²⁾).

Kongen viste fra først til sidst Hedemann Velvilje. Han gjorde ham som nævnt straks til Kammerherre og paa sin Fødselsdag 1851 til Dannebrogsmænd. 1853, paa Femaarsdagen for Slaget ved Slesvig, gav han ham Storkorset af Dannebrog og 1854, da Hedemann afskedigedes, Generalløjtnants Karakter.

Men Hedemanns Kraft var brudt, Sygdom fulgte, han blev blind, og 31. Maj 1859 døde han pludseligt.

Noter og Henvisninger.

De Kilder, der hovedsagelig har været nyttet ved Arbejdet er: Den slesvigske Krig i 1848 ved en Officer af Armeen. Kbhvn. 1849. Citeret: Dinesen. — Generalstaben: Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848—1850. Citeret: Gstb. — Johannes Harbou: Nogle Erindringer og Betragtninger. Kbhvn. 1870. Citeret: Harbou. — Danmarks Kamp for Slesvig i Aarene 1848 og 1849. I. Kbhvn. 1851. Citeret: Knudsen. — N. P. Jensen: Oberst Frederik Læssøe. Kbhvn. 1912. Citeret: N. P. Jensen. — Jacob Thode Ræder: Krigserindringer fra 1848—50. Kbhvn. 1911. Citeret: Ræder. — Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer. II. Kbhvn. 1877. Citeret: Eftl. Pap. — A. Tuxen: Tscherning, Hedemann, Læssøe. (Historisk Tidsskrift 9. R. 4. B. 1—52). Kbhvn. 1925—1926. Citeret: Tuxen. — Otto Vaupell: Læssøes Levned og Aktstykker til Krigen 1848—50. Kbhvn. 1895. Citeret: Vaupell. — Krigsministeriets Kopibøger 1848. Citeret: Kopib. — Krigsministeriets udgaaede Sager 1848, Koncepter. Citeret: Udg. Sag. — Hærens Arkiv, „Særlige Sager“: Hedemanns efterladte Papirer, Pakke 89. Citeret: Hedemann. — Breve fra forskellige i Daniel Bruuns Papirer. Citeret: Daniel Bruun, Læssøes Breve til Harbou. — Vaupells Papirer. — Nogle Oplysninger vedrørende Familien Hedemann

m. v. er velvilligst meddelt af Sekretær Povl Hedemann Baagøe, hvem jeg herved bringer min bedste Tak.

1) Vaupell 28. Dinesen 9. Knudsen 181. Tscherning i de i Teksten nævnte Breve af 31/3, 11/4. Brev fra Carl Caroc til Onklen, Obltn. Olsen (Særlige Sager Pk. 95). — 2) Eftl. Pap. 269. — 3) Thomas Robert Bugaud (1784—1849), Hertug af Isly, Marchal af Frankrig. — 4) N. P. Jensen 48. — 5) Ræder 46. Dinesen 8. — 6) Eftl. Pap. 276—278, 282. — 7) Christian Høegh-Guldberg (1777—1867), Kommanderende General i Nørrejylland og Fyn, à la suite 3/5 1848. — 8) Christian August Schepelern (1794—1870), Major ved 1. Jægerkorps, overtog Kommandoen efter Hedemann. Død som General. — 9) Christian Christopher Gøtttsche Holm (1796—1848), Kaptajn ved 1. Jægerkorps. — 10) Frederik Rubek Henrik Bülow (1791—1858), Oberst, senere Overgeneral. — 11) Gerhard Christoph Krogh (1785—1860), Generalmajor, senere Overgeneral. — 12) Jacob Thode Ræder (1798—1853), Major, senere Oberst. Olaf Rye (1792—6/7 1849 ved Fredericia). Henrik August Theodor Kauffmann (1819—1905), senere Generaløjntant. Johan Henrik Georg Irminger (1798—1854), Major. — 13) Ræder 100,46. — 14) N. P. Jensen 91. Vaupell 29. — 15) Ræder 46. Dinesen 8, 9. — 16) Gstb. 163. N. P. Jensen 51, 63, 101. Hedeman, Brev af 11/4. Tschernings Breve af 9/5, 14/5. Baron Joachim Godske Wedell-Wedellsborg (1785—1860), Generalmajor, blev Kommandør for Nørrejydske Armékorps Kavalleribrigade. Carl Frederik Moltke (1784—1863), Generalmajor, senere Generaløjntant). 17) Originalen i Vaupells Papirer. — 18) Otto Christian Severin Bülow (1812—afsk. som Generalmajor 1882). Hans Peter Holst (1811—1893), afrejste i Kongens Følge 5. April fra København til Sønderborg. Frederik Ludvig August Haller Baggesen (1795—1865), Major, senere Generalmajor og Chef for Generalstaben. — 19) Vaupells Papirer. — 20) Carl Vilhelm Ludvig Dreyer (1812—1870), Premierøjntant, senere Oberst. — 21) Hedemann. — 22—23) Vaupells Papirer. — 24) Hedemann. — 25) Frederik Adolf Schleppegrell. — 26) Frederik (*Fritz*) Hedemann (1799—1849), Kaptajn, Kommandør for 4/12 Batl. — 27) Johan Christopher Georg Hedemann, f. 29/12 1825. 1842 Sekondøjntant. 1848 Premierøjntant i Ingeniørkorps. Maj 1848—Marts 1851 ved Hærens Feltingeniørdetachment. Deltog i Kampene ved Nybøl og Dybbøl, Fredericia og Isted. Afsk. 1877 paa Grund af Alder, kar. Generalmajor. Overingeniør ved Jernbanevæsenet. Død 28/2 1901. — 28) Som Chef for 1. Jægerkorps boede Hedemann i Generalstok Nr. 1. Den Bolig, hvorom her spørges, er Kommandantboligen i Kastellet, hvortil Hedemanns Hustru flyttede 11/4 1848. — 29) Hans Christian Riegels (1793—1861), født paa Als. Officer 1808—1845. 1848 Kommandant paa Als, senere Civilguvernør paa Øen. — 30) Johan Frederik Hegermann-Lindencrone (1802—10/4 1848), Kaptajn, Kommandør for 3/3. Jægerkorps. — 31) Maa være Kaptajn og Batterichef Adolf Vilhelm Dinesen (1807—1876), senere Major, Godsejer. — 32) Benjamin Marcher (1797—1872), Ritmester, Kommandør for 2. Gardehusareskadron, senere Generalmajor. Ritmesteren red om Eftermiddagen 10/4 sammen med Løjntant Kjør og en Husar ind i Slesvig. Hans Melding naaede Hedemann Natten mellem 10. og 11. — 33) Tab (Gstb. I. 224). Dansk Side: Faldne 13 menige. Saarede 8 Officerer, hvoraf 3 døde, 12 Underofficerer, 61 menige. Oprørerne: Faldne 30 Underofficerer og menige. Saarede 7 Officerer. 1 Læge, 135 Uoff. og menige. Fangne 11 Officerer, 2 Læger, 910 Underofficerer og menige. — 34) Hedemann. — 35) Hedemann var blevet Ridder 1840. — 35 a) Louise Marianne Charlotte Auguste (1790—1876), gift 1814 med Major Siegfried Leopold Stemann (1788—1865). Sophie Anna Friederike (1797—1879), gift 1818 med Kaptajn Nicolaus Wicy v. Tholen (1786—1857). Elisabeth Sophie Louise Charlotte (1800—1874). — 36) Hedemann var født og døbt i Flensborg. — 37) Generalmajor, Baron J. G. Wedell-Wedellsborg. — 38) Jørgen Frants Hammers-

haimb (1789—1861), Kaptajn og Regimentskvartermester ved 1. Jydske Regiment, senere Regnskabsfører ved en Liniebataillon i Kastellet. Alexandrine Schepelern, f. Flensborg, d. 1889, gift med Major Christian August Schepelern. Sophie Bonnez, f. Heyde, d. 1888, gift med Kaptajn Carl Bonnez (1800—1870) Kommandør for 4/1. Jægerkorps. Premierløjtnant Haagen Waldemar Mathiesen, Kommandør for 1/1. Jægerkorps, senere Generalmajor. — 39) Christian Carl Frederik Hedemann (1832—1889), Kammerherre. — 40) Marius Sophus Frederik Hedemann (1836—1903), senere Generalløjtnant og Chef for 1. Generalkommando. — 41) Carl Erik Marius Hedemann (1795—1873), Kaptajn ved 12. Batl., afsk. som Major 1849. — 42) Frederik Emanuel Blücher (1806—1871). — 43) Peter Frederik Steinmann (1792—1854), Generalmajor, Chef for Generalstaben. Ivrig og overdreven Topograf, yderst konservativ paa alle Omraader, men vel set som retsindig, pligtopfyldende Officer. Læssøe kunde ikke døje ham. — 44) N. P. Jensen 73. Daniel Bruun, Mape 3. — 45) Udg. Sag. Nr. 84. — 46) F. Læssøe: Anmærkninger til „Den slesvigske Krig i 1848 ved en Officer af Armeen.“ Kbhvn. 1849. 17. — 47) Hedemann. — 48) Gengivet hos N. P. Jensen 77. — 49) Vilhelm Tugendreich Barner (1800—1880), Ritmester, afsk. kar. Oberstløjtnant. — 50) Laurits Saabye Marcussen, Kaptajn, død 1861, 59 Aar gl. — 51) Kaptajn Bonche Bonnichsen (1805—1848). Major Christian Christoffer Göttische Holm (1796—1848), saaret, død 12. Maj i Slesvig. Jacob Thode Ræder. Oberstløjtnant Ole Krabbe (1789—1864), Kommandør for 13. Batl. afsk. som Generalløjtnant, saaret og fanget. Jacob Hansen Styrup (1792—1848), Oberstløjtnant, Kommandør for 2. Jægerkorps. Christian Vilhelm Magius (1787—1848), falden ved Bustrup som Kommandør for Avantgarden. Premierløjtn. Christian Frederik Bülow (1816—1883), kar. Oberst. Premierløjtn. Henrik Glahn (1827—1886), Generalmajor. Saaret og fanget. Andreas Emil Herskind (1822—1876), Løjtn. 1. Jægerkorps, afsk. som Kaptajn. Georg Maës (1821—1867), Løjtn. 1. Jægerkorps, afsk. som Kaptajn. Overlæge Ludvig Georg Vilhelm Thune (1803—1869). Frigivet i Førstningen af Juni. [Nørrejyske Armékorps Kopibog 10/6]. Etatsraad. Tab (Gstb. II 538): Dansk Side: Faldne 15 Officerer, 19 Uoff., 136 menige. Saarede 21 Off., 65 Uoff., 347 menige; af disse faldt i Fjendens Hænder 10 Off. 42 Uoff., 225 menige. Fangne 3 Off., 40 Uoff., 206 menige. Fjendens Side: Faldne 6 Off., 56 Uoff. og menige. Saarede 15 Off., 351 Uoff. og menige. Fangne 54 Uoff. og menige. — 52) Hovedkvarteret i Isted Kro. — 53) Paa Marchen fra Slesvig til Flensborg havde 2 Kompagner af 1. Jægerkorps gjort Holdt ved Kroen i Store Solt. Da Marchen fortsattes blev Løjtnanterne Herskind, Maës og E. Schau tilbage paa Kroen, hvor de imidlertid blev overraskede af det Wasmerske Frikorps. Schau undveg, de to andre skjultes af Værten, indtil det blev mørkt. Efter forskellige Hændelser slap Herskind over til Als, medens Maës blev fanget af nogle Bønder i Angel. Kaptajn Engelbrecht Ferdinand Michaelsen (1811—1861), Kommandør for 3/1. Jægerkorps. — 54) Landgreve Vilhelm af Hessen-Cassel (1787—1867), Generalløjtnant og Guvernør i København. Svigerfader til Christian IX. Afrejste fra Kbhvn. 2. Maj til Travemünde med det norske Dampskib „Nordstjernen“. — 55) Christian Frederik Hansen (1788—1873), Oberst, Chef for Hærens Intendantur, senere General og Krigsminister. Udg. Sag. Nr. 85. — 56) Udg. Sag Nr. 87. — 57) Vaupells Papirer. — 58) Tuxen 19. — 59) Læssøes Breve. — 60) Indk. Sag Nr. 241, Bilag 2. — 61) Indk. Sag. Nr. 241, Bilag 3. — 62) Indk. Sag Nr. 244. — 63)) I nogle Overvejelser, han havde i Sinde at sende Tscherning, men som ikke kom af Sted. Vaupells Papirer. — 64) Vaupells Papirer. — 65) Ansøgningen er fundet indlagt i Hedemann Brev af 11/5 til Generalinden. — 66) Indk. Sag Nr. 243. — 67) Oprindeligt havde Oberst Hansen hævdet, at 2—3 Batailloner, Kystbatterierne og en Flaadestyrke var nok til Als' Forsvar. Men da han selv tog Kommandoen, vilde han have 10 Batailloner og 3 Feltbatterier og forskellige Officerer, hvoriblandt Korpsets Artilleriofficer. — — 68) Hedemann. — 69) Vilhelm

Adolf Frederiksen (1798—23/4 1848 som midlertidig Kommandør for 7. Batl.). — 70) Hedemann. — 71) Udg. Sag 147. — 72) 1. Bataillon danske Frivillige. Et af de ikke faa, ubrugelige Frikorps, der oprettedes i April. Opløst August 1848. Mandskabet var fra København og lod sig senere hverve til Dansk Vestindien. Fører Moritz Carl August Frederik Wagner (1798—1849). — 73) Generalmajor F. G. v. Müller skriver, at Riegels som Kommandant paa Als „har opført sig som en Trompeter, det viser til fulde Broens Afbrydning førend vore Tropper kom over. Denne Sag gik alt for naadigt af for ham.“ (E. Bodenhoff: Hofliv 318). — 74) Dette Brev er trykt i „Efterladte Papirer“ II, 324, uden Oplysning om Brevskriveren. Man har gisnet paa, at denne maatte være Harbou, men han var i Sverige 4.—13. Maj. Iøvrigt skriver Holst i et Brev af 16/4 1849 til Læssøe: „Jeg kender ham (Krigsminister Hansen) gennem mange Aar og ved, at han intet glemmer, altsaa heller ikke Scenen paa Als, vor Afmarch til Fyn og min Sendelse til København med Anken over hans Opførsel.“ — 75) Christian Jacob Cosmus Bræstrup (1789—1870), Politidirektør i København. — 76) Hedemann. — 77) Carl Hedemann. — 78) I et Brev fra Schleppegrell af 9. Maj fra Middelfart hedder det: „I Gaar Eftermiddag Kl. 4½ kastede Fjendens Bomber og Granater paa vor By og vedblev dermed til henved Kl. 7½. Jeg gik straks ned paa Broen, hvor jeg traf General Hedemann og en Del Officerer. Fjenden kastede efter Kirketaarnet, og Granaterne fløj hen over os. Kirken blev ramt, og 3 Bygninger paa Hovedgaden kom i Brand. ... Mange Indvaanere flygtede, og det var vanskeligt at faa Ilden slukket ...“ (Daniel Bruun i Gads Danske Magasin 1912). — 79) Udg. Sag B. 166. — 80) Tuxen 28, 29. — 81) Vaupells Papirer. — 82) Indk. Sag 233. — 83—84) Vaupells Papirer. — 85) Eftel. Pap. II. 320. Tuxen 30. Afskrift i Vaupells Papirer. — 86) Tscherning nærede Tanker om at tilbyde en fransk General Overkommandoen over den danske Hær. — 87) Paa et Spørgsmaal fra Tscherning om den fremtidige Overkommando skrev Oberst Hansen 8. Maj bl. a.: „Som Divisionær vilde jeg nævne Hedemann, siden Skæbnen nu en Gang har stillet ham en vue, Schleppegrell og Deres ringe Tjener.“ — 88) 22. Maj skrev Læssøe hjem: „Jeg har det personligt godt nok og haaber snart at faa det bedre. Stilstanden i de sidste Uger er virkelig ti tusinde Gange ubehageligere og mere livstortærende end 10 Batailledage.“ (N. P. Jensen 104). — 89) Læssøes Breve. — 90) Julius Høegh-Guldberg (1779—1861), Broder til Generalen. 1823 udtraadt af Hæren. 1826 Oberst Karakter. 1848 taget til Tjeneste og skulde virke for en Folkevæbning paa Fyn. — 91) Se Note 67. — 92) Hans Adolph Juel (1789—1874), Oberst. Kar. Generalmajor. — 93) Major Joachim August Conrad Suckow, afsk. 1842, taget til Tjeneste som Kommandør for 5. Reservebatl. Afgik 1849. — 94) Vaupells Papirer. — 95) Ernst Henrik Claude Wilster (1808—1881), Kaptajn, Kommandør for 3/1. Jægerkorps. Senere General. Søn af Oberst Carl Frederik W. (1779—1852). — 96) Bonnez overtog Kommandoen over 1. Jægerkorps, da Major Schepelern saaredes ved Slesvig. — 97) Frederik Christian Wickfeldt, Kaptajn 1842 ved 1. Jægerkorps. 1848 Kommandør for 3/3. Reservejægerkorps. Død 1878, 76 Aar gl. — 98) Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Grev Carl Vilhelm Adam Sigismund Wedell (1806—1882). — 99) Grev Gebhard Moltke-Hvidtfeldt (1764—1851). — 100) Vilhelm Frederik Ludvig Hedemann (1807—1854), Bataillonschef i Oprørshæren. Hofchef hos Hertug Carl og Hertuginde Wilhelmine af Glücksborg. — 101) Rimeligvis Madame S. Schiff, Gøthersgade Matr. Nr. 333. — 102) Storfyrst Constantin og den russiske Marineminister, Fyrst Menzikoff, var 29. Maj kommet til København paa Fregatten Pallas. — 103) E. Estrup, Borgmester og Auktionsdirektør. Byfoged og Politimester var Gregorius Nicolai Klaumann. — 104) Muligt Sophie Cordula Ahlefeldt, f. Buchwald (1815—1854). 1840 gift med Cajus Christian Frederik Marius Ahlefeldt til Damsgaard ved Fredericia. Svigermoder: Johanne, f. v. Heinen. (1791—1866), gift med Oberstløjtn. Cai Georg Vil-

helm Ahlefeldt (1791—1834). — 105) Frederik Ludvig Ernst Hindenburg (1792—1863), afsk. Oberstløjtnant af Rytteriet. Fører af Odense frivillige Jægerkorps. Senere Oberst. Hindenburgs afdøde Kone, Louise Sophie Ahlefeldt var en Kusine til Cajus Ahlefeldt. — 106) Sandsynligvis Leopold Herman Severin Løvenskjold, norsk frivillig, f. 1813, Sekondløjtnant 24/5 1848 ved 10. Batl. Vendte tilbage til Hæren efter Orlov til Norge. Dødelig saaret 5/6. — 107) Arnold Casper Tønder (1796—1869). 1842 Auditør og Regnskabsfører ved 1. Jægerkorps. — 108) Frants Daniel Møllerup (1796—1847), Sognepræst til Greve og Kildebrønde. — 109) Johan Jacob Jansen, cand. chir. og Tandlæge, Gothersgade Matr. Nr. 349. Senere Professor. — 110) Nicolai Faber (1789—1848), Dr. th. et phil. Biskop over Fyns Stift. Hans Peter Svitzer (1798—1865), Sognepræst til Frue Kirke i Odense. Arve Christian Linde Heiberg, senere Sognepræst i Helsingør. — 111) Gift med Kaptajn ved 10. Batl. Laurits Christian Bentzen (1803—1881), afsk. 1862 som Generalmajor. — 112) Christian Christoffer Gøttsche Holm (1796—1848), Major i Jægerne. 24/5 1848 Oberstløjtnant, men død 12/5 i Slesvig. Saaret 23/4. — 113) Johan Martin Nielsen. Oberstløjtnant. Ved Skr. af 21/5 1848 fra- traadt Kommandoen over 3. Batl. Afsk. 19/8 1848. Død 1867, 78 Aar. — 114) Hugh Halkett (1783—1863), hanoveransk General. Friederich Heinrich Ernst, Greve Wrangel (1784—1877), preussisk Generalfeltmarchal. Førte den tyske Hær 1848. — 115) Brev fra Holst af 22/5 i Vaupells Papirer. — 116) Kopib. a 46 Nr. 4345. — 117) Vaupells Papirer. — 118) Kopib. a 46 Nr. 4515. — 119) Frederik Carl Emil Meyer (1782—1863), Oberst af Fodfolket. — 120) Heribandt Læssøe. — 121) Kopib. a 46 Nr. 4536, Pkt. 5. — 122) Nej, egentlig ikke. Fejlen var, at Tschering skulde godkende Planen. — 123) Halketts Artilleri, 16 Kanoner, skød samlet og ikke udstykket, hvilket ellers ofte brugtes. — 124) Tab (Gstb. III. 892). Dansk Side: Faldne 3 Off., 5 Uoff., 26 menige. Saarede 4 Off., 15 Uoff., 87 menige. Fangne 1. Off., 1. Uoff., 9 menige. Fjenden: Faldne 3 Off., 30 Uoff. og menige. Saarede 5 Off., 145 Uoff. og menige. Fangne 21 Uoff. og menige. — 125) 30/5 meldte Kommandørkaptajn Paludan, at Dannebrog vajede i Aabenraa Havn, hvor flere Officerer havde været i Land. 31/5 sendtes 1. Reservejægerkorps paa Hekla og Skirner fra Sønderborg til Aabenraa. — 126) Kopib. a 46 Nr. 4653, 4933, 4649, 4650. — 127) Kopb. a 46 Nr. 5161. — 128) Valdemar Tully Oxholm (1805—1876), Kaptajn, Kammerherre. Senere Generalmajor, Overkammerherre. — 129) Major Munck. — 130) Nørrejske Armékorps Kopib. 253 af 15/6. — 131) Major Jacob Thode Ræder, Kommandør for 10. Batl., der havde ligget saaret i København, meldte sig tilbage i Hovedkvarteret 15/6. — 132) Herman David Monrad Kall (1826—25/7 1850 ved Isted), Premierløjtnant i Ingeniørkorpset. — 133) Hele Armékorpsset var blevet alarmeret som Følge af en Melding om, at en i Bevtoft staaende Post havde set fjendtligt Rytteri og Fodfolk under Fremrykning mod Neder Jersdal. — 134) Frederik Ludvig Brock (d. 1886, 73 Aar gl.), Premierløjtnant, Adjutant hos Hedemann, senere kar. Oberst. — 135) Otto Ludvig Munthe af Morgenstjerne, dødelig saaret 5/6 1848 som Kommandør for 12. Batl., 55 Aar gl. — 136) Kl. 16 blev Afdelingerne sendt tilbage til deres Kvarterer. — 137) Brevet er ikke sted- eller dagtegnet, men det maa være skrevet i Magstrup 17/6, da den i Brevet omtalte Major J. H. G. Irminge denne Dag fik Ordre af Korpskommandoen til at tage Kommandoen over 12. Batl., hvis tidligere Chef, Oberstløjtnant Munthe af Morgenstjerne var blevet dødeligt saaret 5/6. (Nørrejske Armékorps Kopib. Nr. 1 Skr. Nr. 297). — 138) Kan ikke udpeges. Af dette Navn fandtes 4 Skræddermestre: A. Müller, Ll. Regnegade, P. Müller, Springgade, J. Müller, Ny Adelgade, J. G. Müller, Gl. Mønt. — 139) Ved kgl. Resolution af 4/3 1848 reglementeredes Generaler fra 27/3 med Pikkelhue til Gala, medens Trekantet Hat fremtidig kun skulde bæres til Salontjeneste. Pikkelhuen afskaffedes dog 23/10 1849. — 140) Johan Henrik Georg Irmin-

ger, Major og Stabschef ved Generalkommandoen i Nørrejylland. — 141) Brev fra Harbou af 28/6 til Læssøe. (Vaupells Papirer). — 142) Brevet er delvis skaaret itu og har som flere af de øvrige Breve Huller fra Seglbrud. En Afskrift, med anden Haand, af en Del af den udskaarne Tekst er indlagt i Brevet. — 143) Peter Frederik Quaade (1779—1850), Generalmajor, Chef for Ingeniørkorpset. — 144) Om dette Forhold havde Hedemann indberettet til Krigsministeriet 19/6. — 145) Jørgen David Bang, Kgl. Hof Bundtmager, Østergade Matr. Nr. 15. — 146) Generalmajor F. G. Müller skriver under 16/9 1848: „a propos om Fruentimmer i Christiansfeld — det hellige Hul — har 13 Piger meldt sig til General Wrangel og bedt om at maatte følge den preussiske Armé, da de var komne i saa nær Berørelse med Preusserne, at de om nogle Maaneder ikke længere kunde blive i Menigheden.“ (E. Bodenhoff: Hofliv 327). — 147) Adam Gottlieb Deichmann (1792—1849), Oberstløjtnant. — 148) Thalia Djørup, f. Lindahl, gift med Overlæge Michael Djørup (1804—1876), senere Stabslæge og Konferensraad. 1848 Chef for en Ambulance. Pauline Mathilde Thune, f. Laybourn, gift med Overlæge Ludvig Georg Vilhelm Thune (jfr. Note 51). — 149) Nicolai Torp (1799—1881), Ritmester, senere kar. Oberst, Udskrivningschef. Kommanderede Eskadronen i Pløn, undkom over Femern. — 150) Ludvig Federspiel (1783—1871), afsk. kar. Oberst. — 151) Anne Sophie Katharine Holm, f. Ølund, Datter af Ejeren af Svanemøllen. Gift 1835 med Kaptajn C. C. G. Holm. 2 Døtre i Ægteskabet. — 152) 7/7 Hedemanns Fødselsdag. — 153) Edvard August Ferdinand Meyern (d. 1897, 88 Aar gl.), kar. Oberstløjtnant. — 154) J. T. Ræder. G. D. Gerlach. C. J. de Meza. N. C. Lunding. — 155) 1/7 skrev Oberst Rye til sin Hustru: „En saadan Maade at føre Krig paa demoraliserer vore Folk mere, end man skulde tro.“ — 156) Muligt Carl Philip Lorentz, Kammerherre. — 157) Muligt Christian Adolph Schiern, Oberstløjtnant, Kommandør for 12. Batl. Afsk. 1845 som kar. Oberst. Død 1873, 83 Aar gl. — 158) Charlotte Krabbe, f. Schlotfeldt, gift med Oberstløjtnant Ole Krabbe, der blev saaret 23/4 ved Slesvig. — 159) Tscherning skrev 20/6 fra Kbhvn. til Læssøe: „Her ankommer ikke faa Breve fra Hæren, som tyder paa en Misstemning og Modløshed, paa Mangel paa Haab og Tillid.“ (Vaupells Papirer). Samme Dag skrev Kaptajn F. C. V. Caroc, Stabschef hos Schleppegrell: „Mismod og Utilfredshed har grebet enhver, der kan se lidt dybere i Tingene.“ Læssøe skrev en af de første Dage i Juli til Tscherning: „at den Passivitet, der var paabudt Hæren, alt forud var pignlig i højeste Grad, men den blev det dobbelt nu, da der var indtraadt Forhold, der gav Hæren alle Chancer for at kunne udrette noget.“ — „Den sidste Del af Krigen havde til visse været lidet opmuntrende for Arméen. Gentagne Frem- og Tilbage-marcher i det slesvigske, uden Kamp, uvirksom Henliggen i en Aarstid med korte og regnfulde Dage, i Kantonnements, hvis Beboere var trætte af den vedvarende og stærke Indkvartering, at vide Fjenden i rolig Besiddelse af Slesvig, det Land, for hvis Haandhævelse Armeen var kaldet til Vaaben, alt dette kunde ikke være den sande Krigers Lyst.“ (Dinesen 161). Se igrønt Note 155. — 160) Læssøes Breve. — 161) Prins Ludvig Carl af Sayn-Wittgenstein-Berleburg (1786—1866), ved Fredsbruddet Chef for 2. Infanteribrigade. Generalmajor A. C. F. Moltke fik Generalkommandoen i Nørrejylland, da Høegh-Guldberg gik til Fyn. Generalmajor Henrik Gisbert Castenschiold (1783—1856), ved Fredsbruddet Chef for 2. Kavalleribrigade. — 162) Major Leopold Jos. Friedr. Keyper (1793—1854), Departementschef i Krigsministeriet. — 163) Selv om Læssøe hadede Adjutantregimente, dyrkede han det i Virkeligheden selv i stor Stil. — 164) Vaupells Papirer. — 165) Afskedigede 22/1 1849. — 166) Harbou og Tscherning var fuldkomment blødet af Hansen, fordi han som gammel Kollegiemand var rutineret i Administrationsforhold og anderledes inde i herhen hørende Smaating end de. — 167) Joh. Chr. Mathias Trepka (1809—1850) blev af og til grebet af Melankoli. Faldt ved Øvre Stolk 25/7 som Oberst og Bataillonskomman-

dør. — 168) Sophie Marie Albertine, f. Ahlefeldt (1810). I Hedemanns Brev af 8/7 rimeligvis ved Fejlhuskning kaldet Lovise. Gift med Jens v. Benzon, Kaptajn ved 13. Batl., kar. Major, Postmester i Slagelse. — 169) Holger Christian Reedtz (1800—1857), Diplomat, Udenrigsminister Aug. 1850— Oktbr. 1851. — 170) Indk. Sag 1848 Nr. 722. — 171) Werner Hans Frederik Abrahamson (1822—1911), Premierløjtnant. Senere Oberst og Raadmand i Kbhvn. — 172) Frederik Carl Vilhelm Caroc (1811—1882), senere Generalmajor. — 173) Niels Christian Lunding (1795—1871), senere Generalløjtnant, Fredericias Forsvarer. — 174) Mathias Lüttichau (1795—1870), senere Krigsminister, Generalløjtnant. — 175) Frederik Lønborg (1790—1860), senere Oberst. — 176) Oluf Nicolai Olsen (1794—1848), Oberst. — 177) Carl Christian Grum (— 1869), Major. — 178) Carl Frederik Bartels (— 1850), Major. — 179) Moritz Carl August Frederik Wagner (1798—1849), Major. Brav finttænkende Mand, men knuget af Sorg for en stor Del over det slette, frivillige Mandskab. Død for egen Haand 2/5. — 180) Joachim August Conrad Suckow, afsk. Major 1842. Taget til Tjeneste som Kommandør for 5. Reservebatl., afgik herfra 1849. — 181) Christian Henrik Kæse-mødel (1798—1849), afsk. Major, Kommandør for 3. Reservebatl. Kar. Oberstløjtnant, falden 6/7 ved Fredericia. — 182) Johan Philip Thomas Ræder (1796—1869), Major, senere Generalløjtnant. Broder til Jacob Thode R. — 183) Johan Henrik Georg Irminger (1798—1854), Major, senere Oberst og Kammerherre. — 184) Carl Julius Flensburg (1804—1852), Major. Læssøes Efterfølger. Generalmajor, Krigsminister 1850—1851). — 185) Lauritz Switzer Schow (1790—1850), Major. Senere Oberst. — 186) Georg Daniel Gerlach (1798—1865), Major, Generalløjtnant. — 187) Peter Herman Claude du Plat (1809—1864), Kaptajn Generalmajor, falden paa Dybbøl 18/4. — 188) Georg Henrik Lasson (1814—1864), Kaptajn. Falden som Oberst 18/4 paa Dybbøl. — 189) Johan Andreas Philip Ferdinand Wørishøffer (1804—1892), Kaptajn, senere Generalløjtnant. — 190) Carl Philip Friedemann Maximilian Müller (1808—1884), Kaptajn. Senere General. — 191) Om dette Brev skriver General Harbou 18. November 1885: „... det var mig en aldeles uventet og ubehagelig Overraskelse at faa Kundskab om, at et Brev fra mig, dateret Hovedkvarteret Viuf den 12. Juli 1848, til min daværende Chef, Krigsminister, Oberst Tscherning, befandt sig i Krigsarchivet. Dette Brev var, hvad vel egentlig ogsaa fremgaar baade af dets Indhold og dets Form, ingenlunde bestemt dertil, men kun til at være Udgangspunktet for yderligere mundtlig Omtale, inden Krigsministeren traf videre Bestemmelse. Det gengav heller ikke min Opfattelse af Hr. General Hedemanns større eller ringere Fortjeneste, hvis Bedømmelse jo heller ikke var min Opgave. Min Bedømmelse af denne højtstaaende Officer gengives bedst i min i 1870 udgivne „Nogle Erindringer og Betragtninger, nærmest med Hensyn til Krigen 1848—50.“ — 192) Udg. Sag 1848 Nr. 435 a. — 193) Originalen i Hedemanns Papirer. — 194) 4/7 skrev Hedemann til Ministeren, at der kun var ringe Haab om en Vaabenhvile, hvorfor det var ønskeligt at faa oplyst, hvad Svenskerne vilde gøre, hvis Nørrejylland blev angrebet. — 195) A. Schmidt, Sadelmagermester, Dbm., Sølvgade Matr. Nr. 419. — 196) Jørgen Gad, f. 1799, Sognepræst til Herslev og Viv 1832—1855. Havde 6 Brødre. Den Broder, der hentydes til, er muligt den meget dygtige og skattede res. Kap. ved Trinitatis Kirke i Kbhvn., Dr. th. Peter Christian Stenersen Gad. Viuf, eller rettere Viv, var Anneks sogn til Herslev. — 197) Udg. Sag Nr. 435. — 198) Major P. F. Steinmann skriver 4/8 fra Odense til Faderen: „efter Sigende skal han først have siddet en Stund med ham i Sofaen og talt om adskilligt og da paa engang trukken Ordren op af Lommen til stor Overraskelse for Hedemann ...“ I Brev af 16/8 fortæller General P. F. Steinmann fra Kbhvn. Sønnen, hvorledes Ordene faldt, efter en Samtale han havde haft med Hedemann 8/8. (Daniel Bruun, Mappe 3). Major Peter Frederik Steinmann (1812—1894). Senere Gene-

ralløjtnant, Krigsminister. Højstkommanderende over Hæren i Slutningen af 1864. — 199) Ræder 100. — 200) Afskrift. Daniel Bruun. Mappe 3. — 201) De Meza skriver 28/7 1850, at han den Dag havde Besøg af den franske Oberstløjtnant la Tour du Pin, der udtalte, at Rytteriet er „ens over hele Verden. Det indignerer overalt de andre Tropparter ved sin Uvirksomhed.“ (Rockstroh: General de Mezas Krigsdagbøger 1849—1851, 129). — 202) Knudsen 185. — 203) Daniel Bruun. Mappe 3. — 204) Vaupells Papirer. — 205) Afskrift. Daniel Bruun. Mappe 3. Frederik August Paludan (1792—1829), kar. Kommandør. — 206) Frederik Adolph Wedelfeldt (1826—1851), Premierløjtnant. Særlige Sager, Pk. 86. — 207) Niels Gottfred Sauerbrey (1797—1851), Ritmester, senere Oberstløjtnant. Særlige Sager, Pk. 84. — 208) Særlige Sager, Pk. 59. — 209) Daniel Bruun. Mappe 3. — 210) Jacob Marius Frederik Ernst (1820—1897), Kaptajn, senere Ingeniørgeneral, kar. Generalløjtnant. Daniel Bruun. Mappe 3. — 211) Dinesen 157. — 212) Harbou 85. — 213) Knudsen I. 184. — 214) Thomas Georg Schøller (1793—1863), Oberst, senere Generalløjtnant og Kommanderende General i Holsten. — 215) E. Bodenhoff: Hofliv 317. — 216) Brev fra Gen. Steinmann til Sønnen af 16/8. Daniel Bruun. Mappe 3. — 217) Daniel Bruun. Mappe 3. — 218) Paavist af N. P. Jensen 1912. N. P. Jensen 52, 60. — 219) Gstb. I 164. — 220) Ordet „stupid“ (jfr. Harbous Brev af 7/7) maa i den Forbindelse, det forekommer, tages som en „Adjutantvending“ og forstås ikke som sløv eller dum, men som et Udtryk for Ærgrelse over, at den overordnede ikke altid er villig til at gaa ind paa undergivnes Forestillinger. — 221) Harbou 85. — 221 a) Rockstroh, Milit. Tidsskr. 1941, S. 335—339. — 222) Vaupells Papirer. — 223) Jfr. Generalens Brev af 11/4. — 224) Optegnet af C. Hedemann. — 225) Koncept. Hedemann. — 226) Jfr. Hedemanns Brev af 21/4. — 227) Vaupells Papirer. — 228) Særlige Sager. Pk. 88. — 229) Gustav Christian Jacob Pierre Nestor Fistaine, Løjtnant, Dr. phil. Lærer. Frivillig ved 1. Batl. danske frivillige. D. 1886. — 230) Hedemann. Koncept af 24/6. — 231) Tschernings Brev af 26/6. Hedemann. — 232) Optegnet af Oberst C. Hedemann.

Navneliste

Abrahamson, W. H. E., Oberst, Side 61, 62, 85. — Ahlefeldt, C. C. F. M., Side 40, 83. — Ahlefeldt, C. G. V., Oberstløjtnant, Side 83. — Ahlefeldt, Johanne, Side 83. — Ahlefeldt, Louise Sophie, Side 83. — Ahlefeldt, Sophie Cordula, Side 40, 82. — Ahlefeldt, Sophie Marie Albertine, Side 57, 60, 85.

Baagøe, Christine, Side 4. — Baagøe, P., Kapellan, Side 4. — Baagøe, P. A., Side 64. — Baggesen, F. L. A. H., Generalmajor, Side 8, 9, 21, 22, 62, 80. — Bang, J. D., Bundtmager, Side 51, 84. — Barner, V. T., Oberstløjtnant, Side 17, 81. — Bartels, C. F., Major, Side 62, 85. — Bentzen, L. C., Generalmajor, Side 41, 83. — Benzon, J. v., Major, Postmester, Side 57, 60, 85. — Blume, E. A. og H. A., Side 41. — Blume, P. E., Side 15. — Blücher, F. E., Kammerherre, Side 15, 81. — Bonnez, C., Kaptajn, Side 38, 81, 82. — Bonnez, Sophie, Side 14, 81. — Bonnichsen, B., Kaptajn, 18, 81. — Brock, F. L., Oberst, Side 47, 83. — Bræstrup, C. J. C., Politidirektør, Side 31, 32, 82. — Bugeaud, T. R., Marchal af Frankrig, Side 5, 80. — Bülow, C. F., Oberst, 18, 81. — Bülow, F. R. H., General, Side 7, 12, 24, 25, 34, 35, 44, 46, 58, 59, 67, 70, 71, 74, 78, 80. — Bülow, O. C. S., Generalmajor, Side 8, 25, 34, 80.

Caroc, F. C. V., Generalmajor, 13, 61, 62, 76, 84, 85. — Castenschiold, H. G., Generalmajor, Side 58, 59, 84. — Constantin, Storfyrste af Rusland, Side 40, 82.

Deichmann, A. G., Oberstløjtnant, Side 51, 84. — **Dinesen**, A. F., Major, Godsejer, 4, 6, 11, 16, 69, 75, 80, 86. — **Djørup**, Michael, Overlæge, Side 53, 84. — **Djørup**, Thalia, Side 53, 84. — **Dreyer**, C. V. L., Oberst, Side 8, 39, 47, 48, 56, 61, 63, 64, 66, 81.

Ehrnst, J. M. F., Generalløjtnant, Side 69, 77, 79, 86. — **Estrup**, E., Borgmester, Side 40, 41, 82.

Faber, N., Biskop, Side 41, 83. — **Federspiel**, L., Oberst, Side 54, 84. — **Ferdinand**, Arveprins, Side 70. — **Fistaine**, G. C. J. P. N., Løjtnant, Lærer, Side 77, 86. — **Flensborg**, C. J., Generalmajor, Side 62, 85. — **Frederik 7.**, Konge af Danmark, Side 5, 7, 12, 13, 15, 18, 19, 21, 27—30, 39—41, 54, 61, 63, 70, 71, 73, 79, 80. — **Frederiksen**, V. A., Kaptajn, Side 27, 81.

Gad, J., Sognepræst, Side 65, 85. — **Gad**, P. C. S., res. Kapellan, Side 65, 85. — **Gerlach**, G. D., Generalløjtnant, Side 56, 62, 84, 85. — **Glahn**, H., Generalmajor, Side 18, 21, 81. — **Grum**, C. C., Major, Side 62, 85.

Halkett, H., hanoveransk General, Side 42, 83. — **Hammershaimb**, J. F., Kaptajn, Side 13, 81. — **Hansen**, C. F., General, Krigsminister, Side 7, 21—30, 33—37, 42, 44, 46, 58, 59, 62, 71—75, 82, 85. — **Harbou**, J. A. V., Generalmajor, Side 5, 8—10, 22, 23, 36, 43, 44, 58—62, 65, 70, 74, 75, 79, 82, 84, 85. — **Harrison-Plantagenet**, General, Side 69, 77. — **Hazelius**, svensk Oberstløjtnant, Side 56. — **Hedemann**, Caroline Adolphine Octavia, Side 4, 14, 20, 50, 54. — **Hedemann**, C. C. F., Kammerherre, Side 4, 14, 20, 32, 52—54, 64, 81. — **Hedemann**, C. E. C., Generalinde, Side 4, 9—20, 31, 38—57, 60, 63—66, 81. — **Hedemann**, C. E. M., Major, Side 14, 21, 32, 40, 41, 47, 51, 52, 56, 81. — **Hedemann**, F., Kaptajn, Side 10, 13, 40, 41, 47, 51, 52, 56, 57, 80. — **Hedemann**, Frederikke Johanne, Side 4, 10, 14, 20, 38, 40, 41, 49, 51—53, 60, 64. — **Hedemann**, G. F., Generalinde, Side 3. — **Hedemann**, H. C. G. F., Generalløjtnant, Side 3—86. — **Helemann**, J. C. G., Generalmajor, Overingeniør, Side 4, 10, 14, 15, 44—47, 52, 53, 55, 56, 64, 80. — **Hedemann**, Louise Frederikke Christine, Side 4. — **Hedemann**, M. S. F., Generalløjtnant, Side 4, 14, 20, 32, 54, 55, 81. — **Hedemann**, Margrethe Vilhelmine Sophie, Side 4, 14, 20, 54. — **Hedemann**, V. F. L., Hofchef, Side 39, 82. — **Hegermann-Lindencrone**, J. F., Kaptajn, Side 11, 80. — **Heiberg**, A. C. L., Sognepræst, Side 41, 83. — **Herskind**, A. E., Kaptajn, Side 18, 20, 54, 81, 82. — **Hindenburg**, F. L. E., Oberst, Side 40, 69, 83. — **Holm**, Anne Sophie Katharine, Side 54, 84. — **Holm**, C. C. G., Oberstløjtnant, Side 6, 7, 18, 41, 80, 81, 83, 84. — **Holst**, H. P., Digter, Side 8, 11, 27, 30—32, 41, 42, 80—83. — **Høegh-Guldberg**, C., General, Side 6, 8, 9, 22—26, 39, 43, 71, 80, 85. — **Høegh-Guldberg**, J., Oberst, Side 36, 82.

Hrminge, J. H. G., Oberst, Side 7, 47, 49, 62, 80, 83, 85.

Jansen, J. J., Professor, Tandlæge, Side 41, 83. — **Juel**, H. A., Generalmajor, Side 42, 44, 46, 51, 68, 82.

Kall, H. D. M., Premierløjtnant, Side 47, 83. — **Kauffmann**, H. A. T., Generalløjtnant, Side 7, 62, 80. — **Keyper**, L. J. F., Major, Departementschef, Side 58, 84. — **Klaumann**, G. N., Politimester, Side 82. — **Krabbe**, Charlotte, Side 57, 84. — **Krabbe**, O., Generalløjtnant, Side 18, 57, 81, 84. — **Krogh**, G. C., General, Side 7, 28, 34, 35, 51, 59, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 71, 78, 80. — **Kæsemødel**, C. H., Oberstløjtnant, Side 62, 85.

Lasson, G. H., Oberst, Side 8, 62, 85. — **la Tour du Pin**, fransk Oberstløjtnant, Side 86. — **Lorentz**, Kammerherre, Side 57, 60, 84. — **Lunding**, N. C., Generalløjtnant, Side 56, 62, 63, 67, 68, 84, 85. — **Lüttichau**, M., Generalløjtnant, Side 63, 85. — **Læssøe**, W. H. F. A., Oberst, Side 3, 5—10, 12, 15, 16, 18, 19, 21—31, 34—38, 42, 43, 47, 49, 57, 59; 61; 62, 63, 65, 68—79, 81—83, 85. — **Lønborg**, F., Oberst, Side 62, 63, 85. — **Løvenhjelm**, svensk General, Side 56. — **Løvenskjold**, L. H. S., Sekondløjtnant, Side 41, 44, 83.

Maës, G., Kaptajn, Side 18, 20, 81, 82. — **Magius**, C. V., Side 18, 81. — **Marcher**, Generalmajor, Side 11, 80. — **Marcussen**, L. S., Kap-

tajn, Side 17, 81. — Mathiesen, H. W., Generalmajor, Side 13, 53, 54, 57, 81. — Mellerup, F. D., Sognepræst, Side 41, 83. — Menzikoff, russisk Marineminister, Side 82. — Meyer, F. C. E., Oberst, Side 44, 45, 83. — Meyern, E. A. F., Oberstløjtnant, Side 55, 84. — Meza, C. J. de, Generalløjtnant, Side 56, 62, 67, 68, 84, 86. — Michaelsen, E. F., Kaptajn, Side 20, 81. — Moltke, A. C. F., Generalløjtnant, Side 7, 22, 43, 51, 58, 59, 80, 84. — Moltke-Hvidtfeld, G., Greve, Side 38, 82. — Munck, svensk Major, Side 46, 83. — Munthe af Morgenstjerne, O. L., Oberstløjtnant, Side 47, 83. — Müller, C. P. F. Max, General, Side 67, 85. — Müller, F. G., Generalmajor, Side 70, 82, 84.

Nielsen, J. M., Oberstløjtnant, Side 42, 83.

Øxholm, V. T., Generalmajor, Overkammerherre, Side 46, 48—50, 52, 83. — Olsen, O. N., Oberst, Side 63, 76, 85.

Paludan, F. A., Kommandør, Side 68, 83, 86. — Petersen, F. C., Præst, Side 41. — Plat, P. H. C. du, Generalmajor, Side 62, 85.

Quaade, P. F., Generalmajor, Side 50, 84.

Reedtz, H. C., Diplomat, Udenrigsminister, Side 61, 64, 85. — Riegels, H. C., Generalkrigskommissær, Side 11, 17, 18, 21, 23, 26, 29—31, 33, 34, 37, 43, 73, 80, 82. — Rye, O., Generalmajor, Side 7, 25, 56, 58, 59, 67, 70, 74, 80, 84. — Ræder, J. T., Oberst, Side 6, 7, 18, 47, 56, 62, 67, 76, 80, 83, 84, 85. — Ræder, J. P. T., Generalløjtnant, Side 62, 85.

Sauerbrey, N. G., Oberst, Side 69, 86. — Sayn-Wittgenstein-Berleburg, L. C., Prins af, Side 58, 59, 84. — Schau, E., Løjtnant, Side 82. — Schepelern, Alexandrine, Side 14, 17, 21, 81, 83. — Schepelern, C. A., General, 6, 15, 18, 41, 45, 80, 81. — Schiern, C. A., Oberst, Side 57, 60, 84. — Schiff, A., Side 48—50, 64, 82. — Schleppegrell, F. A., Generalmajor, 9, 10, 12, 24, 35, 42, 44, 58, 59, 67, 68, 81, 82, 85. — Schmidt, A., Sadelmagermester, Side 64, 85. — Schow, L. S., Oberst, Side 62, 85. — Schützenkreutz, svensk Løjtnant, Side 56. — Schøller, T. G., Generalløjtnant, Side 70, 86. — Steinmann, P. F., Generalløjtnant, Side 34, 68, 69, 86. — Steinmann, P. F., Generalmajor, Side 6, 15, 58, 68, 69, 79, 81, 85. — Styrup, J. H., Oberstløjtnant, Side 18, 81. — Suckow, J. A. C., Major, Side 37, 62, 85. — Svitzer, H. P., Sognepræst, Side 41, 83.

Thune, L. G. V., Overlæge, Side 18, 53, 81, 84. — Thune, Pauline Mathilde, Side 53, 84. — Torp, N., Oberst, Side 53, 84. — Trepka, J. C. M., Oberst, Side 60, 61, 62, 84. — Tscherning, A. F., Oberst, Krigsminister, Side 3—13, 16, 18, 21—39, 42—46, 51—54, 59—63, 65—79, 82, 85, 86. — Tscherning, E. P., Oberst, Side 4. — Tvermoes, C. M. W., Generalløjtnant, Side 72. — Tønder, A. N. C., Auditør, Side 41, 83.

Wilhelm af Hessen-Cassel, Landgreve, Generalløjtnant, Side 21, 39, 82.

Wagner, M. C. A. F., Major, Side 28, 62, 81, 85. — Wedel, C. V. A. S., Greve, Gehejmekonferensraad, Side 38, 82. — Wedelfeldt, F. A., Premierløjtnant, Side 68, 86. — Wedell-Wedellsborg, J. G. Baron, Generalmajor, Side 7, 8, 13, 23, 28, 29, 35, 37, 44, 80, 81. — Wickfeld, F. C., Kaptajn, Side 38, 51, 82. — Wilster, C. F., Oberst, Side 38, 82. — Wilster, E. H. C., General, Side 38, 54, 83. — Wrangel, F. H. E., Greve, preussisk Generalfeltmarchal, 42, 47, 50, 54, 61—63, 66, 83, 84. — Wøris-høffer, J. A. P. F., Generalløjtnant, Side 25, 62, 85.

